

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2020

Bc. Tomáš Koutský

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Komparace panamských vlád Omara Torrija a Manuela Noriegy a jejich diplomatických vztahů se Spojenými státy americkými

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Tomáš Koutský

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Tomáš Koutský

Bibliografický záznam

KOUTSKÝ, Tomáš. *Komparace panamských vlád Omara Torrija a Manuela Noriegy a jejich diplomatických vztahů se Spojenými státy americkými* [online]. Praha, 2020. 98 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Rozsah práce: 177 714 znaků s mezerami.

Anotace

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních výzkumných otázek. V prvních dvou otázkách aplikuji komparativní metodu zkoumání, třetí otázka je analyzována skrze metodu jedinečné případové studie. Všem předchází konceptualizace, operacionalizace a charakteristika období před výzkumem. V první otázce dochází ke komparaci charakteristik autoritářských vlád Omara Torrija a Manuela Noriegy. Druhá otázka analyzuje skrze komparaci jejich diplomatické vztahy vůči Spojeným státům americkým. Třetí část práce analyzuje, zda Panama jako malý stát aplikovala během vyjednávání o Panamském průplavu vůči USA určité techniky, které jsou naznačovány v literatuře zabývající se teorií malých států. V prvních otázce byly zjištěny značné rozdíly mezi režimy. Ty se následně promítly do druhé výzkumné otázky. Byly zjištěny velké odlišnosti v diplomatických vztazích vůči USA. Torrijův režim měl po většinu svého období velice dobré a intenzivní diplomatické vztahy s USA, smlouvy o Panamském průplavu toho jsou důkazem. Naopak Noriegův režim měl v prvních letech vcelku dobré vztahy s USA, od roku 1986 ovšem došlo k dramatickému zhoršení. V poslední zkoumané výzkumné otázce bylo nalezeno, že Panama využila mnoha technik pro malé státy, které úspěšně uplatnila v jednáních o Panamském průplavu.

Annotation

The master's thesis is divided into three research questions. The method of a comparative case study was applied for the first two research questions. Methodology for a single case study was used for the third research question. Additionally, conceptualization, operationalization, and a brief historical description precede the main research question. The first question focused on comparing the characteristics of the Torrijos and Noriega authoritarian regimes. The second research question analyzed the diplomatic relations of the regimes with the United States. The third research question focused on techniques mentioned in the literature specializing in small states. I tried to find mentions of such techniques during the negotiations about the future of the Panama Canal during the Torrijos era. In relation to the first question, significant differences between the characteristics of the regimes were witnessed. Those were further discovered for the second research question as well. The Torrijos regime had good, intensive diplomatic relations with the United States for the majority of its existence. The Panama Canal Treaties are a testament to the fact. Although Noriega's regime had relatively normal diplomatic relations with the US until 1986. The diplomatic relations deteriorated in a

dramatic fashion from that point. In relation to the third research question, it was discovered that Panama used a wide range of small state techniques that significantly aided it during the Panama Canal negotiations rounds.

Klíčová slova

Panama, USA, Torrijos, Noriega, diplomacie, Panamský průplav

Keywords

Panama, USA, Torrijos, Noriega, diplomacy, Panama Canal

Title

Comparative Study of the Omar Torrijos and Manuel Noriega Governments with Focus on Their Diplomatic Relations with the United States of America

..

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce, PhDr. Jaromír Soukupovi, Ph. D, za cenné připomínky a rady v průběhu psaní práce.

Obsah

Seznam zkratek	10
Úvod.....	11
1 Konceptualizace	14
1.1 První otázka.....	14
1.2 Druhá otázka.....	14
1.3 Třetí otázka.....	17
2 Operacionalizace	18
3 Diplomacie, teorie	21
3.1 Proudý	21
3.2 Členění diplomacie.....	22
4 Vyjednávání.....	27
4.1 Fáze před vyjednáváním.....	27
4.2 Vyjednávání.....	28
4.3 Módy vyjednávání.....	30
5 Teorie malých států.....	33
5.1 Klasifikace.....	33
5.2 Malé státy v teoriích mezinárodních vztahů.....	34
5.3 Schopnosti malých států.....	35
6 Vztahy USA s Panamou před sledovaným obdobím	38
6.1 Vztahy do osamostatnění 1903.....	38
6.2 Panamsko-americké vztahy 1903 - 1968.....	39
7 Diplomacie USA v Latinské Americe	44
8 Analýza vlády Torrija.....	48
8.1 Obecně.....	48
8.2 Politický systém	49
8.3 Ekonomika.....	50
8.4 Sociální reformy	51

9	Analýza vlády Noriegy	53
9.1	Obecně.....	53
9.2	Politický systém	54
9.3	Ekonomika.....	55
10	Diplomatické vztahy mezi zeměmi za Torrija	57
10.1	Diplomatické vztahy v letech 1968-1975.....	57
10.2	Diplomatické vztahy v letech 1976-1981	60
11	Diplomatické vztahy mezi zeměmi za Noriegy	64
12	Panamský triumf ve vyjednávání o Panamském průplavu	69
	Závěr	73
	Summary	77
	Použitá literatura	79

Seznam zkratek

CIA	Ústřední zpravodajská služba
FDP	Panamské obranné síly
HDP	Hrubý domácí produkt
NATO	Severoatlantická aliance
OAS	Organizace amerických států
OSN	Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké

Úvod

Spojené státy a Panama mají od roku 1903, tedy roku nezávislosti Panamy, velice specifické vztahy, které se proměňovaly v průběhu 20. století. Tato skutečnost plyne z americké pomoci Panamě při nezávislosti od Kolumbie, ale také z teritoriálního vlastnictví, které Spojené státy americké v Panamě měly v rámci Panamského průplavu od jeho počátku až do předání správy kanálu zpět do panamských rukou v roce 1999. Z hlediska politické geografie je Panama teritoriálně malým státem, jehož pozice na mapě ji předurčuje k charakteru tranzitní země. Navíc je prakticky po celý svůj samostatný historický vývoj významně ovlivňována hegemonem na území Latinské Ameriky, jímž jsou Spojené státy americké.

Tato práce bude komparativní případovou studií, která se bude převážně zabývat etapou panamsko-amerických vztahů mezi lety 1968–1989. Toto období jsem v rámci komparace rozdělil podle dvou panamských státníků, Omara Torrija (který de facto vedl Panamu v letech 1961–1981) a jeho nástupce Manuela Noriegy (1983–1989). Jejich administrativy měly v určité momenty s Washingtonem diametrálně odlišné diplomatické vztahy, což bylo způsobené odlišnými vnitropolitickými situacemi. V rámci své diplomové práce budu porovnávat obě uvedené etapy. Budu se odkazovat na vnitropolitickou panamskou situaci v obou obdobích, ekonomiku, sociální charakteristiky a obecnou charakteristiku režimů s důrazem na způsob vlády obou autoritářů.

Jak jsem již naznačil, tyto odlišnosti se určitým způsobem promítly do diplomatických vztahů Panamy a USA. Tyto vztahy budu analyzovat na bázi proměnných. Bude se jednat o proměnné v rámci diplomacie. Z hlediska širokého rozsahu definice a různých způsobů zkoumání pojmu diplomacie, potažmo diplomatických vztahů, jsem se rozhodl kombinovat různé stránky samotného pojmu s náhledy na tuto problematiku od různých autorů. Tyto způsoby budu analyzovat.

Jak bude v sekci diplomatická teorie vysvětleno, z různých alternativ výzkumu jsem se rozhodl pojmout diplomacii a zkoumat ji z praktického hlediska. Bude se tedy jednat o empirické zkoumání diplomacie. Důležitou součástí praktické stránky hraje dle mého názoru vyjednávání mezi aktéry. Budu se zaměřovat na způsoby a výsledky vyjednávání, které vedly k určitým milníkům (smlouva, snaha o rezoluci v rámci mezinárodní organizace, velvyslanci apod.). Bude mě zajímat, skrze jaké prostředky bylo docíleno takových výsledků a také to, jak tyto milníky spadaly do zahraniční politiky. Znovu je zde mnoho módů jednání a potenciálních aktérů. Tyto potenciální problémy v rámci klasifikace vysvětlím v teoretické části této práce.

V práci se nechci zabírat pouze historickou stránkou věci v rámci diplomacie. Zároveň hodlám v práci zakomponovat koncept malých států v rámci Latinské Ameriky. Ačkoli lze koncept malých států najít v akademické literatuře, domnívám se, že v rámci tohoto regionu půjde o problematiku, která není příliš využita. V současné literatuře je mnoho publikací věnováno malým státům z hlediska všeobecné teorie malých států. Mám tím na mysli také zmínky o nich v hlavních meta-teoriích mezinárodních vztahů ve smyslu (neo)realismu, (neo)liberalismu a post-positivismu (konstruktivismus a strukturalismus).

Literatura se liší v definici malého státu, ale také v definici toho, jaké jsou např. jeho možnosti ovlivňovat zahraniční politiku. Pokud dochází empirického testování těchto širokých teorií na vybraný stát v rámci případové studie, zpravidla je literatura zaměřena na státy Evropy¹. Jiní akademici se zaměřili na určité státy v rámci Asie², Afriky³ ojedinele i na ministáty v Oceánii⁴. Taktéž pravidelně probírá vztah menších států vůči větším. Zpravidla se jedná o zájem autorů o bezpečnostní aspekty malých států.⁵

V rámci rešerše jsem ovšem nenalezl mnoho literatury, která by aplikovala teorii malých států na region Latinské Ameriky. To chci v mé diplomové práci změnit, jelikož hodlám zjišťovat, jak se Panama jako malý stát chovala, jaké techniky aplikovala vůči USA apod. Chci poukázat na to, v jaké míře a s jakou úspěšností dokázal diplomatický personál pracovat s touto teoreticky nevýhodnou pozicí Panamy v prostředí mezinárodních vztahů vůči globálnímu hegemonovi, Spojeným státům americkým. Mé výzkumné otázky budou následující:

1. Jaké byly rozdíly mezi panamskými vládami Omara Torrija a Manuela Noriegy?

¹INGEBRITSEN, Chrstine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small states in international relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006. ISBN 0295985240., dále STEINMETZ, Robert a Anders WIVEL. *Small states in Europe: challenges and opportunities*. Burlington, Vt.: Ashgate Pub. Company, 2010. ISBN 9780754677826.,

²TUMBARELLO, Patrizia, Ezequiel CABEZON a Yiqun WU. *Are the Asia and Pacific Small States Different from Other Small States?*. Working Paper 13/123. International Monetary Fund, 2013. ISBN 9781484339190.

³MCGOWAN, Patrick J. a Klaus-Peter GOTTWALD. Small State Foreign Policies: A Comparative Study of Participation, Conflict, and Political and Economic Dependence in Black Africa. *International Studies Quarterly* [online]. 1975, 19(4), 469-500 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/2600185. ISSN 00208833. Dostupné z: <https://academic.oup.com/isq/article-lookup/doi/10.2307/2600185>

⁴JACKSON, Sarita. Small states and compliance bargaining in the WTO: an analysis of the Antigua–US Gambling Services Case. *Cambridge Review of International Affairs* [online]. 2012, 25(3), 367-385 [cit. 2020-05-08]. DOI: 10.1080/09557571.2012.710588. ISSN 0955-7571. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09557571.2012.710588>

⁵BAUWENS, Werner, Armand CLEESE a Olav D. KNUDSEN, ed. *Small states and the security challenge in the new Europe*. London: Brassey's, 1996. ISBN 1-85753-153-1., dále WIVEL, Anders, ARCHER, Clive a Alyson J. K. BAILES, ed. *Small states and international security: Europe and beyond / edited by Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel* [online]. London and New York: Routledge, 2014 [cit. 2020-05-08]. ISBN 9781315798042. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/reader.action?docID=1683235>

2. Jak se tyto odlišnosti promítly do zahraniční politiky vůči Spojeným státům americkým? Jak byly tyto odlišnosti viditelné v rovině diplomatických vztahů mezi oběma státy? Čeho docílily?
3. Jak využila Panama svou pozici malého státu ve smlouvách zabývajících se problematikou Panamského průplavu?

První otázka bude zřejmě nejjednodušší na vyhotovení a analýzu. K jejímu zodpovězení budu vycházet z veřejně dostupných a věrohodných historických zdrojů. Budou zde zdůrazněny některé historické milníky, ovšem hlavním cílem je získat charakteristiku režimu. Využiji vhodnou akademickou literaturu zabývající se věnovanými obdobími. Tato otázka veskrze připravuje půdu na zodpovězení druhé otázky.

Druhá otázka již bude analyzovat, jak se nalezené odlišnosti v panamských vládách projeví v zahraniční politice. Tyto odlišnosti budou znázorněny a popsány v trvalých proměnných, např. mezinárodních smlouvách, memorandech apod. Dále se zaměřím na jejich obsah. Nelze opomenout ani komunikaci obou stran v mezinárodních organizacích.

Třetí otázka do práce vloží aspekt teorie malých států a tuto teorii zakomponuje do prostředí Panamy v letech 1968–1989. Vysvětlím, jaké prostředky měla a jak je využila ve vyjednávání ohledně převzetí Panamského průplavu. Také zmíním i jiné milníky a jak pracovala se svojí pozicí na poli zahraniční politiky vůči USA.

Práce bude strukturována následujícím způsobem. V první řadě bude nutné konceptualizovat pojmy diplomacie a malých států. Také v rámci Konceptualizace vysvětlím, jak budu daný problém vědecky zkoumat, které přesné proměnné si pro řešení mých výzkumných problémů vyberu. V sekci Operacionalizace se pokusím o spojení otázek a proměnných v logický celek. V dalších částích podrobněji vysvětlím diplomacii jako teorii a vysvětlím, pro který styl analýzy jsem se rozhodl. Něco podobného vytvořím i v sekci Teorie malých států.

Mám za to, že v pro celoplošné pochopení práce je nutné i krátce popsat vztahy mezi zeměmi před sledovaným obdobím. Považuji to i za dobrý souhrn informací pro čtenáře, kteří o Panamě a jejich historii mnoho nevědí. Ze stejného důvodu jsem se rozhodl přidat krátký popis americké diplomacie v Latinské Americe. Domnívám se, že tento základ je důležitý pro správné pochopení zbytku práce. Poté bude následovat zkoumání výše popsaných výzkumných otázek v uvedeném pořadí. Posléze zohledním nejdůležitější body mého výzkumu v závěru práce.

1 Konceptualizace

Je nutné si ujasnit, co budu ve všech otázkách zkoumat. V prvním případě, kdy se budu věnovat vnitropolitickým situacím, hodlám detailně vysvětlit tato dvě období nejen skrze čistý historický popis. Sběr historických informací od relevantních autorů bude důležitou součástí komparace.

1.1 První otázka

Skrze historii je nutné pochopit vnitropolitickou situaci v obou zkoumaných obdobích. Je nutné pochopit specifický vnitropolitický systém, kdy ve zkoumaných obdobích v Panamě vládli prezidenti, ovšem reálnou moc měli náčelníci generálního štábu, tedy vojenští představitelé. Omar Torrijos i Manuel Noriega se snažili vypořádat s ekonomickými a sociálními problémy své země. Tyto procesy zanalyzuji a zdůrazním, v čem byly rozdíly, ať již v rámci implementace, anebo v rámci konečného stavu. Taktéž je známé, že obě osoby měly rozdílný styl vlády. Zatímco Torrijos byl znám jako diplomat a většinu situací se snažil řešit konsenzuálně, Noriega je historií znám jako autoritář sázející na sílu represí a vládu zastrašování.

Převážně budu hledat informace o ekonomických reformách a čeho se týkaly, sociálních reformách, politických reformách a pokud to bude možné, informace o stavu panamské armády. Tyto koncepty považuji za nezávislé proměnné. Po americké invazi je totiž Panama v současnosti jednou z mála zemí na světě, která nedisponuje armádou.

1.2 Druhá otázka

V druhé otázce se zaměřím na diplomatické vztahy a způsob, jakým se projevovaly. Jelikož diplomacie je sama o sobě velice široký pojem, pokusím se shrnout určité koncepty nahlížení na ní. Vytvořím širší základ, ovšem z hlediska praktičnosti budu nahlížet na zkoumání z hlediska praktické roviny. Zaměřím se převážně na veřejnou diplomacii, jelikož pouze tak dosáhnu co největšího počtu otevřených a důvěryhodných zdrojů. Je možné, že se v práci vyskytnou i informace neoficiálního charakteru (např. rozhovor s bývalým americkým velvyslancem v Panamě a jeho popis neformálních setkání s Torrijem apod.), ovšem ty budou sloužit pouze pro dokreslení situace. Nemohu je brát na stejné úrovni jako oficiální dokumenty.

Pro diplomatické vztahy v rámci oficiálního charakteru je důležitá komunikace. Už samotné navázání či rozvázání diplomatických vztahů značí nějaký charakter o vztazích či animozitě mezi dvěma subjekty mezinárodního práva, státy. Taktéž i postavení šéfa mise může značit jistý stupeň vztahů. Je rozdíl mezi tím, pokud je šéfem mise velvyslanec, anebo chargé d'affaires ad interim.⁶ Důležité je taktéž vyvěšení vlajky na území (což posléze popíšu vzhledem k problémům s vyvěšením panamské vlajky na území tzv. Zóny). Mimo jiné může dojít k přerušení diplomatických styků, v rámci eskalace problému dokonce k odvolání diplomatické mise.⁷ Tyto a další podrobnosti (např. komunikace diplomatického sboru státu s hostitelským státem se považuje za kontakt mezi ministerstvy⁸) jsou blíže popsány ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích s roku 1961. Panama a Spojené státy patřily mezi jedny z prvních signatářů.⁹ O dva roky později vznikla Vídeňská úmluva o konzulárních stycích, pro změnu popisující náležitosti konzulárních styků.

Nepředpokládám, že budu nacházet mnoho neoficiálních dokumentů (korespondenci mezi velvyslanci domovským ministerstvům, popisující situaci v zemi, anebo mající radící charakter apod.). Je ovšem možné, že ojediněle takové dokumenty v archivech naleznu. Pokusím se hledat v archivech Spojených států i Panamy, ovšem z hlediska přehlednosti a dostupnosti materiálů předpokládám, že větší část informací získání z archivů USA. Očekávám, že největší problém bude se získáním archivů z období invaze Panamy v prosinci 1989. Domnívám se, že určité části budou podléhat stupni utajení, nebudou tedy veřejně přístupné. Předpokládám, že značná část se bude zabývat okolnostmi předání správy Panamskému průplavu.

Je nutné si uvědomit, že diplomatické vztahy mezi státy jsou výsledkem jak domácích politických stanovisek a cílů, tak zahraniční politiky, zvláště v případě Spojených států.¹⁰ Pro USA je tento jev typickým. Je důležité podotknout, že diplomatické vztahy jsou zpravidla mezi státy, které se navzájem uznávají *de iure*, tímto úkonem se považují za rovnocenné subjekty mezinárodních vztahů.¹¹

⁶ *Vienna Convention on Diplomatic Relations*. In: Vienna: United Nations Treaty Series, 1961, ročník 500. Dostupné také z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf čl.14.

⁷ Ibid. čl. 45

⁸ Ibid. čl. 41

⁹ Ibid.

¹⁰ WISEMAN, Geoffrey. Distinctive Characteristics of American Diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy* [online]. 2011, 6(3-4), 235-259 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1163/187119111X596082. ISSN 1871-1901. Dostupné z: https://brill.com/view/journals/hjd/6/3-4/article-p235_3.xml

¹¹ ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 2018. Havlíčkův Brod: C.H.Beck, 2018, s.83-84. ISBN 978-80-7400-487-2.

V rámci nezávislých proměnných budu zkoumat informace následujícího charakteru. Již zmíněná komunikace (či její absence projevující se přerušáním diplomatických styků), nóty, dopisy, memoranda (tzv. aide-mémoire), komunikace mezi státními činiteli (jejich projevy, stanoviska, komuniké a interview pro tisk) a deklarace.¹² V mém výzkumu budou hrát mezinárodní smlouvy stěžejní význam jako tzv. nezávislé proměnné.

Nóta představuje nejobvyklejší formu komunikace mezi velvyslanectvími, anebo mezi velvyslanectvím a ministerstvem zahraničních věcí hostitelské země.¹³ Pojem dopis se zamýšlí korespondence mezi nejvyššími státními zastupiteli.¹⁴

Memorandum je pamětním spisem, obsahuje stanoviska stran, shrnutí rozhovorů a případné řešení situace. Nejčastěji se jedná o memoranda o porozumění a memoranda o spolupráci.¹⁵ Komunikém se rozumí vzkaz státníků po jednání vůči veřejnosti, zpravidla na summitech.¹⁶

Deklarace je prohlášením k významné události, zpravidla výročí. Na rozdíl od mezinárodní smlouvy nemá zavazující charakter.¹⁷ Mezinárodní smlouvy budou nezávislou proměnnou velice důležitou. Jejich znění blíže specifikuje Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969¹⁸. Vztahy mezi státy a mezinárodními organizacemi upravuje Vídeňská úmluva o smluvním právu mezinárodních organizací z roku 1986, mj. se zde jedná o vyjednávání států v mezinárodních organizacích což je další nezávislá proměnná, která se objeví v mé studii.¹⁹ Samotné slovo úmluva vyjadřuje dosažení dohod v rámci multilaterálního vyjednávání.

¹² BARSTON, R.P. *Modern Diplomacy* [online]. 4. New York: Routledge, 2014, 259 s. [cit. 2020-04-06]. DOI: 10.4324/9781315832890. ISBN 978-1-138-57633-9. Dostupné z: <https://www.worldcat.org/title/modern-diplomacy/oclc/1083096649/viewport>

¹³ VESELÝ, Zdeněk. *Diplomacie: (teorie – praxe – dějiny)*. 2. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 200 s. ISBN 978-80-7380-505-0.

Autor také identifikuje druhy nót. Jedná se o nóty formální, verbální, hromadné, cirkulární, identické, kolektivní, protestní, ultimativní a protestující. Nepovažuji za nutné je popisovat detailněji.

¹⁴ Ibid. s. 199

¹⁵ Ibid., s. 202

¹⁶ BERRIDGE, G.R. *Diplomacy, Theory and Practice* [online]. 4. Basingtoke: Palgrave, 2010, 45 s. [cit. 2020-04-06]. ISBN 0-333-96929-4. Dostupné z: [https://hostnezt.com/cssfiles/internationalrelations/%5BG.R._Berridge%5D_Diplomacy%20Theory%20and%20Practice%20\(1\).pdf](https://hostnezt.com/cssfiles/internationalrelations/%5BG.R._Berridge%5D_Diplomacy%20Theory%20and%20Practice%20(1).pdf)

¹⁷ BERRIDGE, G.R a Alan. A JAMES. *A Dictionary of Diplomacy* [online]. 2. New York: Palgrave Macmillan, 2003, s. 65 [cit. 2020-05-08]. ISBN 1 4039 15350. Dostupné z: https://www.academia.edu/33342980/A_Dictionary_of_Diplomacy_Second_Edition

¹⁸ *Vienna Convention on the Law of Treaties*. In: Vienna: United Nations, Treaty Series, 1969, ročník 1155, číslo 18232. Dostupné také z: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf>

¹⁹ *Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations*. In: Vienna: United Nations publication, 1986, ročník 2. Dostupné také z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-3&chapter=23&clang=_en

Nezávislé proměnné projevy, stanoviska a interview pro tisk mi připadají jasné a srozumitelné, nepovažuji za nutné je blíže specifikovat.

Zdůrazňuji fakt, že takto jsem si vybral nezávislé proměnné dle svého mínění. Určité diplomatické termíny jsou ustálené a vyskytují se u všech autorů (mezinárodní smlouvy), jiné jsou tříděny podle mínění autorů. Neexistuje žádný univerzální rámec pro vytvoření nezávislých proměnných v tomto ohledu.

1.3 Třetí otázka

V třetí otázce budou hrát důležitou roli dva termíny. Stěžejním bodem bude identifikovat znaky vyjednávacího procesu. Z toho důvodu považuji za nutné popsat, co je specifické na samotném vyjednávání, co mu předchází a způsoby, jak takové jednání probíhá. Nelze se zaměřit pouze na finální výstup, tedy obě smlouvy z roku 1977. Budu vycházet z dat, vyjednávacích a pojmů, které jsem našel při zkoumání druhé otázky. Nezávislé proměnné budou znova data a diplomatické výstupy nalezené v předchozí otázce.

Jako závislou proměnnou jsem si identifikoval úspěch v jednáních a předání Panamského průplavu do rukou malého státu. Nějakým způsobem se malý stát musel k tomuto úspěchu dopracovat. K tomuto bodu bude zapotřebí dalších nezávislých proměnných. Za nezávislé proměnné považuji techniky, které malé státy využívají ke zvýhodňování své pozice vůči silnějšímu partnerovi. Budu hledat příklady, kdy se Panama snažila při apelovat na společné zájmy obou států. Dále se zaměřím na snahu získat podporu pro svůj cíl např. od sousedních latinskoamerických států, tak v rámci mezinárodních organizací. Je možné zjištění skutečnosti, že panamští představitelé slíbili za úspěšné dokončení smluv své hlasy při jiných otázkách. Zřejmě také Torrijovi vyjednávači poukazovali při jednáních na měnící se mezinárodní vztahy s ohledem na dekolonizaci, což bylo využito pro získání podpory veřejného mínění.

2 Operacionalizace

Po konceptualizaci mých proměnných je nutné vysvětlit i rozdělení práce na postupy, které plánuji realizovat. Tato práce bude pro první dvě výzkumné otázky používat metody komparativní případové studie. Je to vhodné řešení z toho důvodu, že v obou případech jsem se rozhodl porovnávat dvě rozdílná období. Přidanou hodnotu studie bude v návaznosti druhé otázky na první.

V rámci pochopení způsobu, jakým jsem se rozhodl operacionalizovat tuto práci, je nezbytné nahlížet na mé tři otázky následujícím způsobem. První dvě otázky budou v rámci zachování historických posloupností táhnuty narativem.²⁰ Třetí otázka se pokusí skrze teoretický rámec²¹ potvrdit, jakým způsobem využila Panama své zdánlivě nevýhodné postavení k absolutnímu zisku Panamského průplavu.

Ve své podstatě jde o využití aspektů, jak zkoumat malé státy. Handel uvádí, že zkoumání malých států lze řešit buď horizontálním výběrem, či vertikálním. Horizontální výběr zkoumání spočívá ve vytváření zobecňujících teorií pro chování malých států v mezinárodních vztazích. Vertikální zkoumání se zaměřuje na zahraniční politiku jednoho zkoumaného státu v konkrétním období.²² V prvních dvou otázkách využiji Handelův vertikální výběr. V třetí otázce se pokusím verifikovat určité známé aspekty malých států a zjistit, jestli to samé se podařilo v panamském případě.²³

V rámci teoretického ukotvení se jedná o případovou studii. První otázka bude čistě komparací. V této části budu spoléhat na Millovu metodu rozdílu.²⁴ Z hlediska teoretického vymezení dle Van Every se bude jednat o kontrolovanou komparaci případu.²⁵

Druhá otázka je v rámci případové studie zaměřena na *process-tracing*, oproti *large-n*. Tato výhoda spočívá v silnějším podkladu pro teorii, navíc samotné zaměření na jedinečnost zkoumaného případu k takovému postupu přímo vybízí. Důležitým faktorem pro *process-*

²⁰ ELMAN, Colin a Miriam Fendius ELMAN. Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries. *International Security* [online]. 1997, 22(1), 5-21 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1162/isec.22.1.5. ISSN 0162-2889. Dostupné z: <http://www.mitpressjournals.org/doi/10.1162/isec.22.1.5>

²¹ Ibid.

²² HANDEL, Michael. Weak States in the International System. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small States in International Relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 150. ISBN 0295985240.

²³ Není důležité, zda první dvě otázky pojmu tak, že jsou táhnuty narativem, anebo zda spadají do Handelova vertikálního zkoumání. Jedná se o stejnou operacionalizaci, pouze jinak pojmenovanou.

²⁴ VAN EVERA, Stephen. Guide to methods for students of political science. Ithaca: Cornell University Press, 1997, 56-57. ISBN 978-0-8014-8457-5.

²⁵ Ibid.

tracing je časová posloupnost mých vytyčených nezávislých proměnných, jelikož je zde zjevná lineárnost zkoumaného období.²⁶

Třetí otázka bude mít vysvětlující charakter.²⁷ Premisou je, že malé státy mohou v rámci mezinárodních vztahů používat mechanismy, které jim pomohou přemoci jejich nevýhodné postavení v rámci silové asymetrie vůči většímu státu. Tuto teorii se pokusím potvrdit a vysvětlit na případu Panamy na příkladu jednání o předání správy Panamského průplavu

V první otázce budu hledat rozdíly v politické situaci v obou režimech, ekonomické rozdíly, sociální rozdíly s ohledem na výše zmíněné nezávislé proměnné. Výsledkem bude mnou vymezená nezávislá proměnná, které jsem se rozhodl nazvat definice režimu. Samotná komparace není pro mě samotného nejzásadnější otázkou této práce. Mám za to, že uvidíme rozdíly mezi oběma etapami v uvedených proměnných. Cílem je analyzovat rozdíly v obou režimech, které budou mít vysvětlující charakter a dodají informace o tom, proč byly diplomatické vztahy za jedné vlády relativně dobré a nesly reálné výsledky, zatímco za druhého režimu tomu bylo naopak.

Definice režimu bude odrazovým můstkem pro druhou výzkumnou otázku. Předpokládám, že díky rozdílným vnitropolitickým aspektům bude viditelný rozdíl v diplomatických vztazích mezi Panamou Omara Torrija a Panamou Manuela Noriegy vůči Spojeným státům americkým. Diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi budou závislou proměnnou.

Jak bylo popsáno výše, nezávislými proměnnými budou hlavně výstupy v aréně mezinárodních vztahů. Bude se jednat o mezinárodní smlouvy, memoranda, tisková prohlášení, jednání v mezinárodních organizacích a další, která jsem popsal v konceptualizaci. Dle mého názoru se tedy potvrdí hypotéza o rozdílné vnitropolitické situaci a jejím dopadu na diplomatické vztahy mezi státy. Očekávám nalezení výstupů, které potvrdí jasné zhoršení diplomatických vztahů mezi oběma státy.

V rovině třetí otázky se bude jednat o takzvanou disciplinovanou interpretativní studii, která v obecném měřítku spadá pod jedinečné případové studie.²⁸ Existuje dostatečný počet akademických prací, které se zajímají teorií malých států. Některé jsou strukturalistické²⁹,

²⁶ Ibid., s. 64

²⁷ Ibid., s. 71-73

²⁸ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha, Česká republika: Portál, 2008, 33 s. ISBN 978-80-7367-385-7.

²⁹ Ibid., s. 38

vyjadřující domněnky autorů ohledně postavení malých států v systému. Jiné jsou pro změnu individualistické³⁰ a zaměřují se převážně na jednotlivé státy.

S třetí otázkou se vypořádám díky kategorii tzv. jedinečné případové studie.³¹ Ačkoli jsou různé teorie malých států se zaměřením na jiné případy zemí, v současné době jsem nenalezl mnoho teorií, které by se zabývaly Latinskou Amerikou, či dokonce Panamou. Domnívám se, že v tomto případě má diplomová práce ukázat, jak panamští státní činitelé pracovali s výhodami a nevýhodami svého státu. Předpokládám nalezení příkladů, které vysvětlí, jak Panama využila zdánlivé nevýhody a přetvořila je ve výhody v rámci vyjednávacího procesu ohledně problematiky správy kanálu. Očekávám, že potvrdím tuto teorii o malých státech i na příkladu Panamy.

Omar Torrijos dokázal pracovat na mnoha rovinách (vyjednávání, tlak v mezinárodních organizacích, osobnostní charisma, relativně stabilní vnitropolitická situace, nestabilní mezinárodní situace apod.), což zajisté zapříčinilo triumf na poli zahraniční politiky Panamy.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid., s. 34

3 Diplomacie, teorie

Pojem diplomacie lze zkoumat v mnoha rovinách analýzy. Různí autoři ji zkoumají z různých pohledů. V této práci zohledním z mého hlediska nejrelevantnější autory a koncepty, což by mělo vytvořit dobrý podklad pro mé budoucí zkoumání.

Začnu nastíněním hlavních tří teoretických proudů mezinárodních vztahů a jejich vlivu a popsáním způsobu, jakou roli v nich hraje pojem diplomacie. Posléze se zaměřím na vybrané zahraniční a české autory a na jejich názhledy na diplomacii.

3.1 Proudů

Třemi hlavními proudy v rámci oboru mezinárodních vztahů jsou realismus, liberalismus a (post)strukturalismus. Zajímavé je, že ve všech třech prouděch hraje diplomacie spíše marginální roli. To může být vysvětleno substantivním zaměřením teoretiků mezinárodních vztahů na systém a procesy, zatímco diplomacie je viděna pouze jako nástroj, který nehraje dostatečnou roli.³²

Realismus akceptuje diplomacii spíše jako nástroj, který zabraňuje válce. Například Morgenthau přikládá diplomacii čtyři základní úlohy. Zaprvé jde o vyhodnocení vlastních zájmů a následné nalezení prostředků k jejich dosažení. Dále je diplomacie důležitá k vyhodnocení zájmů a cílů jiných států. Zatřetí slouží k porovnání těchto cílů dvou soupeřících států a jejich kompatibility. V poslední řadě slouží k dosažení těchto cílů vhodnými prostředky.³³ Pozdější (neo)realističtí autoři jako Aron, Gilpin či Waltz a další nepřinášejí k tomuto pojmu vcelku nic jiného, než je již výše uvedeno.

Ani v rámci liberalismu toho o diplomacii není teoretizováno více. Znovu je diplomacie součástí struktury. Liberalisté přikládají mnohem větší význam pojmům kooperaci mezi státy na bázi interdependence či teorii demokratického míru.³⁴ Znovu je větší role přikládána režimu mezinárodních vztahů. Diplomacii nepřikládá velkou váhu v rámci teoretického zázemí ani strukturalismus s jeho odnožemi, znovu zde převládají otázky struktury, ekonomie a apod.

³² JÖNSSON, Christer a Martin HALL. *Essence of Diplomacy* [online]. 1., London: Palgrave Macmillan, 2005, s. 13-14 [cit. 2020-05-08]. ISBN 978-0-230-51104-0. Dostupné z:

<https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230511040>

³³ MORGENTHAU, Hans J. *Politics Among Nations, The Struggle for Power and Peace* [online]. 1948. New York: Alfred A Knopf, 1948, 419-421 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/37272138/Politics_among_Nations_-_Hans_J._Morgenthau

³⁴ JÖNSSON a HALL, cit. 32, s. 18

Prolomení bariér v tomto směru tvoří autoři tzv. anglické školy, kteří vnímají diplomacii a její roli v mezinárodním prostředí, ačkoli i zde jsou rozdíly. Je pravdou, že anglická škola má s prvky strukturalismu mnoho společného, a tudíž tyto dva směry se leckdy spojují. Wight přikládá diplomacii tři funkce: informační, vyjednávací a sběr informací.³⁵ Hedley Bull k Wightovým třem funkcím přidává minimalizaci třecích ploch a symbolizace existence společnosti států.³⁶ Dále je pro Bulla diplomacie jednou z pěti složek řádu mezinárodních vztahů společně s rovnováhou moci, mezinárodním právem, válkou a koncertem velmocí. Nemá konstitutivní charakter, ale reflektivní.³⁷ Oproti tomu se Watson na diplomacii dívá z praktického hlediska. Watson vidí diplomacii jako dialog mezi politickými entitami, které uznávají navzájem svou samostatnost.³⁸ Tento dialog pomáhá v udržení mezinárodní společnosti.³⁹

Z dalších autorů zmíním Der Deriana, ten se z pozitivistických interpretací diplomacii odklání. Dle Der Deriana je diplomacie o reprezentaci. Specificky vytvoření identit, jejich reprodukce a způsob, jak mezi sebou jednájí.⁴⁰

Cohen pro změnu nahlíží na diplomacii jako na divadlo. Dle něho je diplomacii o jazyku, tedy způsobu komunikace. Taktéž je podle Cohena důležitá nonverbální komunikace (gesta).⁴¹ Velmi důležitým aspektem jsou pro něj masové dorozumívací prostředky, které mohou přenášet zprávy, i když spolu země formálně nevedou diplomatické vztahy.⁴²

3.2 Členění diplomacie

Významným autorem v oboru je z hlediska zkoumání pojmu G.R. Berridge.⁴³ Ten diplomacii rozděluje do čtyř hlavních rovin. V první rovině lze diplomacii zkoumat jako

³⁵ NEUMANN, Iver B. The English School on Diplomacy. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 98. ISBN 141290143X.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid., s. 99

³⁸ Ibid., s. 100

³⁹ SHARP, Paul. *Diplomatic Theory of International Relations* [online]. New York: Cambridge University Press, 2009, 97 s. [cit. 2020-04-05]. ISBN 9780521760263. Dostupné z: <https://www.law.upenn.edu/live/files/5156-sharpdiplomatic-theory-of-international>

⁴⁰ SHARP, Paul. For Diplomacy. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 221. ISBN 141290143X.

⁴¹ COHEN, Raymond. Diplomacy as Theatre. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 3. Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 264-265. ISBN 141290143X.

⁴² Ibid., s. 275

⁴³ Vycházím z faktu, že jeho práce jsou 2,5krát více citované, než je průměr citací v tomto oboru. Viz <http://www.bookmetrix.com/detail/book/01f354e2-251e-493e-b427-55bf89231f37#citations>

plnohodnotnou samostatnou sociální vědu. V tomto případě by se výzkumník zabýval diplomacií jako společenskovední disciplínou. V popředí by tedy bylo zkoumání teoretických rovin diplomacie, jejího vývoje, historie apod. Tato rovina nemá v prostředí střední Evropy tradici, na rozdíl od USA, či Velké Británie.

Historické etapizaci se věnují např. Mowat se zaměřením na diplomatickou historii Evropy⁴⁴ či Nicolson, který se pro změnu zaměřuje na kontrastní aspekty diplomatických vztahů. Jde o kontrasty mezi idealismem a realismem a prvky, které jsou s tím spojené (např. obchod versus heroismus, rozum versus ideály apod.).⁴⁵

V Berridgově druhé rovině lze diplomacii asociovat s praktickou stránkou věci, tedy zapojením se do vyjednávání.⁴⁶ V této rovině je zapotřebí rozlišit jak relevantní aktéry vyjednávání, tak způsob a fázi vyjednávání samotného. Z hlediska aktérů se z velké části účastní ministerstva zahraničních věcí, zpravidla se jedná o diplomaty a jiné účastníky diplomatických misí, kteří jsou popsáni ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích z roku 1961.

Diplomatických jednání se mohou účastnit i jiná ministerstva. Často se jedná o pracovníky ministerstev průmyslu (obchodu), financí, životního prostředí, apod (což je viditelné např. na jednáních Rady EU). Vyjednávání mohou provádět i státníci s kompetencemi k prosazování zájmů svých zemí, kteří k tomu mají pravomoci.⁴⁷ Jedná se nejčastěji o premiéry, prezidenty a krále, dle vnitropolitického uspořádání každé země. Dále se mohou mezinárodních jednání účastnit političtí představitelé v rámci parlamentů (poslanci, senátoři apod.⁴⁸). Mezinárodní dohody z hlediska diplomatického vyjednávání mohou taktéž zřizovat zastupitelé samosprávných celků (starostové, primátoři). Tyto osoby zpravidla provádějí formální diplomatická jednání. Všechny tyto osoby lze zařadit jako aktéry v diplomatických vztazích.

Z hlediska diplomacie je nutné zohlednit i nezvolené osoby, které se mohou účastnit diplomacie. Často se jedná o neformální diplomatická jednání, která mají charakter deeskalace napětí mezi stranami Samotná snaha o jednání za účelem navázání či prohloubení kulturní,

⁴⁴ NICOLSON, Harold. *Diplomacy Then and Now*. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 2: History of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 51. ISBN 141290143X.

⁴⁵ *Ibid.*, s. 60

⁴⁶ BERRIDGE a JAMES, cit. 17, s. 69-70

⁴⁷ VESELÝ, cit. 13, s. 99

⁴⁸ *Ibid.*, s. 95-98

sportovní anebo vědecké spolupráce, je další, v pořadí třetí rovinou diplomacie dle Berridge.⁴⁹ Do této třetí roviny patří při diplomatických jednání na úrovni tzv. *two track diplomacy*.⁵⁰

Poslední rovinou je nahlížení na diplomacii ve stejné rovině jako na zahraniční politiku (*foreign policy*). V tomto bodě lze hledět na problém tak, že zahraniční politika do sebe včleňuje zájmy státu v různých rovinách (ekonomické, vojenské, kulturní) a možnosti, které stát využívá k jejich nabytí v prostředí mezinárodních vztahů.⁵¹ Jak popíši dále, hlavně odstraňování hranic mezi diplomacií a zahraniční politikou je z historického hlediska typické pro diplomatické vztahy USA.⁵²

V tomto případě se k tématu taktéž vyjadřuje Rosenau, který vymezuje pět proměnných, které mají definovat zahraniční politiku státu. Jedná se o proměnné: individuální, roli, vládní, společenskou a systémovou.⁵³ Individuální proměnné se zaměřují na vliv představitelů zemí na tvorbu zahraniční politiky, o jejich ideologii, charakteristické vlastnosti apod. Proměnná role zohledňuje zprávy, které vysílají představitelé svým do zahraničí na základě svých rolí. Jinak bude o věcech hovořit kariérní diplomat oproti politickému představiteli, který zohledňuje do prohlášení svá ideologická přesvědčení. U třetí proměnné klade Rosenau důraz na vztahy mezi legislativou a exekutivou, jejichž výsledkem je zahraniční politika. Pro společenskou proměnnou je stěžejní charakteristika doby, ale i typ státního útvaru. Poslední jmenovaná proměnná bere v potaz i geografická specifika států při formování zahraniční politiky.

Pro změnu Satow popisuje diplomacii s pomocí Oxfordského anglického slovníku. V něm má pro diplomacii čtyři významy. Jedná se o způsob vedení mezinárodních vztahů skrze diplomacii, metodu, pomocí které jsou diplomatické vztahy spravovány skrze diplomaty a diplomatické mise, umění diplomatů jako takové a schopnost vedení diplomatických styků a jednání.⁵⁴ K těmto čtyřem významům Satow připočítává další dva; prvním je diplomacie ve

⁴⁹ BERRIDGE a JAMES, cit. 17, s. 70

⁵⁰ DAVIDSON, William D. a Joseph V. MONTVILLE. Foreign Policy According to Freud. *Foreign Policy* [online]. 1981, (45), 154-155 [cit. 2020-04-06]. DOI: 10.2307/1148317. ISSN 00157228. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1148317?origin=crossref>

⁵¹ BERRIDGE a JAMES, cit. 49

⁵² WISEMAN cit. 10, s. 237

⁵³ ROSENAU, James N. *Study of World Politics Volume I Theoretical and Methodological Challenges* [online]. Taylor & Francis e-Library: Routledge, 2006, 173-174 [cit. 2020-04-05]. ISBN 0-415-36337-3. Dostupné z: https://www.academia.edu/28648578/James_N._Rosenau-Study_of_World_Politics_Volume_I_Theoretical_and_Methodological_Challenges_2006

⁵⁴ SATOW, Ernest. Diplomacy and The Language and Forms of Diplomatic Intercourse. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 25. ISBN 141290143X.

smyslu objektu zkoumání v USA a evropských zemích, druhým samotnou kariéru diplomatického sboru. Zdůrazňuje, že diplomacie není ekvivalentem zahraniční politiky.⁵⁵

Toto nejasně uchopitelné postavení významu slova diplomacie z hlediska charakteristik a zkoumání je viditelné i u českých autorů. Neliší se od svých zahraničních kolegů. Například Krejčí píše o tom, že v českém jazyce má diplomacie následující významy.⁵⁶ Zaprvé se jedná o úřední jednání státních činitelů v resortu zahraniční politiky. Dále se jedná o soubor norem o mezinárodních stycích států, vymezení povolání diplomata (taktéž je používáno ve shrnutí diplomatického sboru) a posledním významem je charakteristika společenské obratnosti při vyjednávání.

V. Hubinger rozlišuje dvě roviny diplomacie:⁵⁷ Zaprvé se jedná o průběh a formu vyjednávání mezi různými aktéry (soukromými osobami, spolky, ideovými skupinami, státy apod.) Druhou rovinou je označení formalizovaných prostředků a činnosti státních institucí s cílem realizovat cíle a úkoly, které tvoří celkový komplex zahraniční politiky státu.

Zřejmě nejobsáhlejší dílo věnující se problematice z českých autorů napsal Veselý. Ten ve své knize ustanovuje tři vzájemně se proplétající roviny diplomacie:⁵⁸

- Dějiny diplomacie. Tato rovina analýzy se zabývá především historickými vztahy mezi státy a jejich styky, dějinami forem, metod a nástrojů v praxi a taktéž samotnou historií diplomatické teorie.
- Diplomacie jako praxe. Tato rovina je víceméně popsána Hubingerem výše, či zmíněna ve třetím bodě Krejčího.
- Teorie diplomacie. V této rovině jde především o deskriptivní analýzu diplomatické praxe, vypomáhající si i jinými společenskovědními obory, např. sociologie a psychologie.

Praktickou rovinu diplomacie člení Veselý dle:⁵⁹

- Zúčastněných stran (konvenční bilaterální, nekonvenční bilaterální, multilaterální, neformální diplomacii skrze think tanky nevládní organizace apod., personální diplomacie).

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 5. upr. vyd., V Ekopressu 4. Praha: Ekopress, 2014, 355 s. ISBN 978-80-87865-07-1..

⁵⁷ HUBINGER, Václav. *Encyklopedie diplomacie*. Praha: Libri, 2006, 42 s. ISBN 80-7277-296-1.

⁵⁸ VESELÝ, cit. 13, s. 16-19

⁵⁹ VESELÝ, cit. 13, s. 20-36

- Oblasti a prostředku zaměření (státní orgány a aktéry). Jedná se o parlamentní diplomacii, vojenskou diplomacii, bezpečnostní diplomacii, preventivní diplomacie, ekonomická diplomacie.
- Úrovně jednání a zúčastněných stran (summitová diplomacie, krizová diplomacie, paradiplomacie zaměřená na specifický region).
- Metod a prostředků (nátlaková, dělová, tajná, tichá, telefonická, kyvadlová).

Je nutné zohlednit aspekty každodenního charakteru. Často se jedná o sběr informací, vyjasňování pozic, lobbying, získávání podpory pro zahraniční politiku apod.⁶⁰ Mnoho z těchto každodenních funkcí je v kompetenci diplomatů působících na zastupitelských úřadech a pracovníků na dedikovaných odborech ministerstev zahraničních věcí. Vyjednávání se často zúčastní státníci, ale i kariérní diplomaté, ať už vyslaní do určitého státu či mezinárodní organizace, anebo vedoucí vyjednávacích misí s pověřením jednat v těchto záležitostech.

Důležitým aspektem studie mezinárodních vztahů jsou také relace mezi vnitřními (státními) a externími subjekty. Jeden tábor říká, že důležitější jsou vztahy mezi státními aktéry a jejich vzájemné působení (zpravidla jde o vědce zabývajícími se komparativní politikou). Druhá strana pro změnu přikládá větší důraz aspektům jako např. rovnováha bezpečnosti (*balance of power*), taktika zadržování (*deterrence*). Z hlediska praktického výzkumu je důležité, čemu přikládá výzkumník větší roli. Zpravidla je zde vliv osobních preferencí a sympatií k jednomu či onomu směru. Je to zpravidla dané také tím, že není na problém jasná, nevyvratitelná odpověď.⁶¹

Podle Barstona je od začátku Studené války viditelný následující trend. Vedoucí úlohu kariérních diplomatů vyslaných na dobu určitou přebírají nejvyšší státní činitelé, zejména hlavy států a ministři zahraničních věcí.⁶² V moderní době se za aktéry diplomacie považují taktéž nestátní aktéři, jejichž vliv roste. Pro mé zkoumané období, které vrcholí koncem 80. let, ovšem nestátní aktéři ještě nehráli v Latinské Americe důležitou roli, proto je nezohledňuji.

Podle popsaných kategorií je patrný problém vědeckého zkoumání společenských oborů. Zatímco v rámci matematicko-fyzikálního odboru lze věci exaktně zmapovat, společenských oborů tuto výsadu nemají. Mnoho pojmů se prolíná, což je patrné u členění druhů diplomacie, které lze dělat mnoha způsoby.

⁶⁰ BERRIDGE, cit. 16, s. 89

⁶¹ ROSENAU, cit. 53, s. 181

⁶² BARSTON, cit. 12, s. 7

4 Vyjednávání

Stěžejní součástí diplomacie je vyjednávání, které se dělí na dvě důležité části. Níže vysvětlím fáze vyjednávání, které jsou důležité např. při konsenzu ohledně mezinárodní smlouvy, anebo nějakého společného postupu zúčastněných stran při řešení nějaké otázky. Dále poukážu na způsoby, skrze které lze vyjednat. Ačkoli se to nemusí zdát, fázi před vyjednáváním je nutné přikládat stejnou váhu, jako samotnému vyjednávání. Za vyjednávání považuji situaci, kdy se dvě strany snaží dojít ke kompromisu s důrazem na maximalizaci užitku dohody a distribuce statků.⁶³

4.1 Fáze před vyjednáváním

Před samotným začátkem jednání se musí aktéři domluvit na první premise, zda k nějakému jednání vůbec dospějí. Dohoda o ochotě vyjednat může v některých případech trvat déle než vyjednávání samotné.⁶⁴

Po dohodě o samotném začátku jednání se musí aktéři dále dohodnout na obsahu jednání.⁶⁵ Vyjasnění znění bodů jednání je důležité ze tří hledisek. Zaprvé je možné, že z hlediska formulace bodů jednání se může stát, že ve formulaci může být již označen ústupek/koncese jedné strany vyjednávání vůči druhé. Zadruhé, body jednání mohou být použity jako propagandistický nástroj jedné strany jednání, či dokonce nezúčastněného aktéra.

Třetím potenciálním rizikem pro vyjednávání může být příliš vágní nastavení agendy vyjednávání, což by nemuselo vést k žádnému progresu v tomto procesu. Taktéž je velmi důležité i pořadí projednávaných bodů při vyjednávání. Pokud by např. první strana dala příliš výrazné koncese u jednoho bodu, aniž by získala garanci ve fázích dalších, mohla by odejít s horší pozicí, než vstupovala do vyjednávání.⁶⁶

Pokud jsou předmětem sporu dvě strany, jde o ujasnění, zda jednání bude probíhat přímo (tzv. *face-to-face*), anebo nepřímo skrze prostředníky. V případě více stran jednání musí být

⁶³ MUTHOO, Abhinay. A Non-Technical Introduction to Bargaining Theory. *World Economics* [online]. 2000, 1(2), 144-147 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/amuthoo/bargaining/simpbarg.pdf>

⁶⁴ BERRIDGE, cit. 16, s. 29-30

⁶⁵ Ibid, s. 33-34

⁶⁶ Ibid., s. 35

jasné, zda půjde o sérii bilaterální jednání, či zda jednání bude multilaterální, anebo zda půjde o kombinaci obou postupů.⁶⁷

Je taktéž nutné zvolit vhodné místo pro diplomatické vyjednávání. Je rozdíl mezi jednáním na neutrální půdě, v rámci např. Organizace spojených národů (OSN), a jednáním na domovské půdě jedné ze stran vyjednávání. Domácí prostředí může hrát roli ve velikosti vyjednávacích týmů, možnosti vhodně reagovat, domácí strana i takovéto rozhodnutí může prezentovat jako výhru pro veřejné mínění. Toto lze eliminovat např. alternací mezi místy vyjednávání.⁶⁸

Jak již bylo naznačeno, velikost vyjednávacích týmů je také nutné vyřešit předem. Poslední důležitou věcí je vyřešení načasování jednání. I takováto věc hraje občas roli, např. v rámci izraelsko-palestinského konfliktu je nemyslitelné, aby začínala jakákoliv vyjednávání na 14. května, tedy výročí vzniku státu Izrael. Taktéž se diplomaté snaží vyhýbat jednáním v neděli.⁶⁹ V rámci vyjednávacího procesu samotného je tolik proměnných, že se jen těžko dá najít nějaký ustálený a předem osvědčený způsob správného vyjednávání.

4.2 Vyjednávání

Zartman a Berman píšou o nutnosti vyjednávání věcí systematicky a popořadě k tomu, aby jednání probíhalo úspěšně. Dle nich se vyjednávání řídí třemi fázemi. První je diagnostika problému a ochota začít vyjednávání. Druhou fází je dohoda o formulaci otázky a možných způsobech řešení. Třetí fází je vyjednávání o implementaci dohody a specifikace podmínek, kterých se řešení problému bude týkat.⁷⁰

Berridge pro změnu klade důraz spád podpořený uzávěrkami⁷¹, jakým se jednání koná, na schopnost schvalování různých bodů jako celek (*packaging deals*) a také publicitu (či její absenci)⁷² jako důležité prvky vyjednávání.

⁶⁷ Ibid., s. 36

⁶⁸ Ibid., s. 41

⁶⁹ Ibid., s. 43

⁷⁰ Zartman a Berman 1982 cit. dle GARCÍA IRAGORRI, Alexandra. Negotiation in International Relations. *Revista de derecho* [online]. 2003, 19, 97 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/28172906_Negotiation_in_International_Relations

⁷¹ BERRIDGE, cit. 16, s. 58

⁷² BERRIDGE, cit. 16, s. 66-67

Dle Pruitta vyjednači během negociace využívají jednu z následujících strategií.⁷³ Leckdy dochází i k jejich kombinování. První strategií je snaha o vyřešení problému. Jedná se o dosažení kompromisu, který by vyhovoval oběma stranám takovým způsobem, ve kterém něco získají. Druhou možností je svárlivá strategie. Jejím cílem je přesvědčit protější stranu o dohodě, která by byla výhodnější pouze pro jednu stranu.⁷⁴ Třetí strategií je ústupek ve formě vzdání se určité části nebo kompletně předchozího nároku. Za čtvrtou možnost vyjednače považuje Pruitt nečinnost. Autor dodává, že existuje i pátá nezávislá proměnná, kvůli její charakteristice ji ovšem nezkoumal. Má na mysli samotné stažení se z vyjednání.

Významným dílem s ohledem na urovnávání sporů vedoucí ke konsenzu je *two-level game theory* od Roberta Putnama. Jeho teorie se zaměřuje na vyjednávací procesy důležité pro vyjednače s ohledem na domácí a zahraniční tlaky. Stěžejním aspektem této teorie je to, že je profilována na vyjednávací procesy v demokratických státech, počítá se tedy s pluralitním politickým prostředím. Vyjednávání kategorizuje do dvou úrovní.⁷⁵ První úroveň se zabývá jednáním mezi vyjednači, což vede k předběžné shodě na znění dohody. Druhý stupeň počítá s vyjednáváním ohledně znění dohody ve vnitropolitickém prostředí, jelikož shoda na znění je stěžejní z hlediska ratifikace. Důležitou pro aplikaci teorie je skutečnost, že je aplikovatelná pro demokratické státy. V autoritářských státech nebude tento vnitropolitický tlak na bázi legislativních těles hrát tak důležitou roli. S Putnamovou teorií tedy budu pracovat při sledování procesu ratifikace smluv o Panamském průplavu skrze americký Senát, u Panamy tuto teorii nelze aplikovat.

Jak bylo naznačeno, stěžejním bodem je tedy to, že výsledná dohoda musí být odsouhlasena na obou stupních, může tedy docházet k renegociaci, v určitých momentech i k (ne)dobrovolnému defektu od dohody.⁷⁶ Důležitou nezávislou proměnnou je tedy *win-set*. Čím je větší jeho rozsah, tím větší je šance pro uskutečnění dohody. Rozsah závisí na rozprostření třech skutečnostech.⁷⁷ První jsou preference a politické koalice na druhé úrovni. Pokud nemá vyjednač jasnou podporu z domácího prostředí, je možné, že těžko dosáhne dohody, která by uspokojila domácí politické prostředí (např. v rámci menšinové vlády).

⁷³ PRUITT, DEAN G. Strategic Choice in Negotiation. *American Behavioral Scientist* [online]. 2016, 27(2), 167-194 [cit. 2020-05-08]. DOI: 10.1177/000276483027002005. ISSN 0002-7642. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000276483027002005>

⁷⁴ Dle autora *contending* či *contentious behavior*.

⁷⁵ PUTNAM, Robert D. Diplomacy and Domestic Politics. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 237. ISBN 141290143X.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 239

⁷⁷ *Ibid.*, s. 242

Druhou faktorem je míra autonomie exekutivy vůči legislativě, znovu se jedná o druhou úroveň. Za třetí faktor považuje Putnam vyjednávací strategii vyjednaváče, tedy první úroveň.⁷⁸

Samostatnou kapitolou jsou vyjednávání v mezinárodních organizacích. Kremenyuk poukazuje na vzrůstající množství témat a vyjednávání o nich v rámci subsystémů mezinárodních organizací. Subsystémy se tvoří v rámci ekonomických otázek, bezpečnostních, nově např. ekologická témata. Tímto se prohlubuje spolupráce a množství zúčastněných vyjednaváčů.⁷⁹ K dosažení dohody na poli mezinárodních organizací již nestačí pouze dojít k dohodě na úrovni tradičního vymezení zájmů a snah o jejich dosažení. Autor poukazuje na to, že v rámci struktury mezinárodních organizací se také dbá skutečnost, jestli dosažená dohoda posílí a stabilizuje mezinárodní systém, či zda ho dokonce vylepší.⁸⁰

Naopak Cohen při vyjednávání nahlíží na kulturní specifika národa. Podle něj dbají američtí vyjednaváči na rozvrh jednání, zabírají se jednotlivými body popořadě, systematicky.⁸¹ Latinskoamerické vyjednaváče připodobňuje k blízkovýchodním. Oproti Američanům se nezaměřují na jednotlivé body a rádi řeší několik bodů naráz, ve výsledku jim jde především o všeobecné principy.⁸²

4.3 Módy vyjednávání

Způsoby diplomacie lze pojímat obširně. Například Berridge za způsoby, jak zkoumat diplomacii, považuje diplomacii telekomunikační, bilaterální, multilaterální, summitovou a mediaci. V rámci telekomunikace se většinou řeší rutinní komunikace mezi státy.⁸³ Také se využívá při krizových situacích k rychlému řešení problému a vyjasnění postupu.⁸⁴

⁷⁸ EVANS, Peter B., Harold K. JACOBSON a Robert D. PUTNAM. *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics* [online]. 1. Berkeley: University of California Press, 1993, 442-451 [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780520076822. Dostupné z:

http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=e000xww&AN=42279&lang=cs&site=ehost-live&scope=site&ebv=EB&ppid=pp_COVER

⁷⁹ KREMENYUK, Victor A. *International Negotiation: Analysis, Approaches, Issues*. 2. San Francisco: Jossey-Bass, 2002, 35-36. ISBN 0787958867.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ COHEN, Raymond. *Negotiating Across Cultures: International Communication in an Interdependent World* [online]. 2. Washington: US Institute of Peace Press, 1997, s. 35 [cit. 2020-05-08]. ISBN 978-1-878379-72-6. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=en&lr=&id=nhTXH-Kk3EsC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Negotiating+Across+Cultures:+International+Communication+in+an+Interdependent+World&ots=DhnXWaYOe0&sig=nha5ulqdiifUD826qY-Am40OwHQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Negotiating%20Across%20Cultures%3A%20International%20Communication%20in%20an%20Interdependent%20World&f=false

⁸² Ibid., s. 104

⁸³ BERRIDGE, cit. 16, s. 97

⁸⁴ Ibid., s. 91

Telekomunikace skýtá také tu výhodu, že rozhovory mezi státníky nemusí být přepsány do transkriptu.⁸⁵ Tato konvenční bilaterální diplomacie je vedena zejména pracovníky zahraničních úřadů s dedikovaných polem působnosti.

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích 1961 ukotvuje postavení a povinnosti diplomatů na zastupitelských úřadech (velvyslanectvích). Zastupitelské úřady mají:⁸⁶

- zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím;
- chránit zájmy vysílajícího státu a jeho příslušníků ve státě přijímajícím v rozsahu dovoleném mezinárodním právem;
- vést jednání s vládou přijímajícího státu;
- zjišťovat všemi zákonnými prostředky podmínky a vývoj v přijímajícím státě a podávat o nich zprávy vládě vysílajícího státu;
- podporovat přátelské vztahy mezi vysílajícím a přijímajícím státem a rozvíjet jejich hospodářské, kulturní a vědecké styky.

Velvyslanectví plní několik stěžejních rolí. Jedná se o zlepšování vztahů mezi státy, konzulární činnost, vyjasňování pozic státu s protějšky hostitelské země, vyjednávání, účast na slavnostních ceremoniích, lobbying a sběr informací. Mohou také pomáhat s ekonomickými aspekty, např. pomáhají podnikatelům z domovské země s prosazením na trhu v hostitelské zemi. Může být plněna i funkce propagandistická, ve smyslu propagace své domovské země a zlepšování jejího mediálního obrazu.⁸⁷

Pokud z důvodu špatných vztahů není v jedné či oné zemi zřízeno velvyslanectví, jsou i jiné způsoby, jak zaopatřit diplomatické vztahy mezi státy. Možností je zřízení konzulárního úřadu, či např. místo velvyslance vyslat diplomata s menší hodností, *chargé d'affaires*. V tomto případě se jedná o tzv. nekonvenční bilaterální diplomacii.⁸⁸ Úloha a kompetence konzulárních úřadů je blíže specifikována ve Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích z roku 1963.

Dalším způsobem, skrze který se mohou státy diplomaticky angažovat, jsou multilaterální vztahy. Jedním typem jsou ad-hoc konference, sestaveny za určitých problémů.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ *Vienna Convention on Diplomatic Relations*, cit. 6, čl. 3

⁸⁷ BERRIDGE, cit. 16, s. 105-129

⁸⁸ Ibid., s. 138

Druhou multilaterální možností jsou stále mezinárodní organizace. Ty se liší typem členství (inkluzivní, exkluzivní), oborem zaměření, či hlasovacími procedurami.⁸⁹

Multilateralismus je čím dál důležitějším faktorem v diplomacii. S globalizací má mnoho problémů globální charakter, je tedy zapotřebí i takovýchto řešení. V pozitivním smyslu může multilaterální diplomacii skrze např. mezinárodní organizace opravdu dopomoci k vyřešení problému skrze diplomatický aparát těchto uskupení, společně s využitím a dodržování procedur k tomu určených.⁹⁰ V negativním smyslu mohou být mezinárodní organizace jevištěm, ve které se dvě zneprátelené strany neúspěšně snaží o získání podpory pro svou agendu.⁹¹

Do kategorie multilaterální diplomacie spadají i summity. Dle Dunna mezi výhody summitu patří zboření ledů a vzájemné nedůvěry mezi stranami.⁹² Jistou výhodou je i jejich symbolický význam, spojen propagací hodnot pro domácí, tak zahraniční publikum.⁹³ Ujasnění termínu k dokončení (*deadline*) může také přispět k rychlejšímu řešení situace.⁹⁴ Za zjevné nevýhody pokládá narušení negociací díky charakterovým vlastnostmi státníků, jejich možné animozitě a tahu na bránu ve směru, který může vést ke kolapsu jednání.⁹⁵ Ve studii bude nejdůležitější se zaměřit na dvě mezinárodní organizace. Jednou bude OSN, druhou Organizace amerických států (OAS). Posledním způsobem, jak se státy mohou angažovat, je skrze mediaci. V mém případě tato možnost nehraje roli, proto ji zde nebudu blíže popisovat.

⁸⁹ Ibid., s. 151-161. Přehledné rozlišení a zhodnocení funkcí, úspěšnosti, členění apod. mezinárodních organizací viz BUENO DE MESQUITA, Bruce. *Principles of International Politics: People's Power, Preferences, and Perceptions*. 3. Washington, D.C.: CQ Press, c2006, 493-527. ISBN 1-933116-11-0.

⁹⁰ CLAUDE JR, Inis L. Multilateralism - Diplomatic and Otherwise. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy*. Volume 1. Theory of Diplomacy. London: Sage Publications, 2004, s. 369. ISBN 141290143X.

⁹¹ Ibid., s. 370

⁹² DUNN, David H. The Lure of Summitry. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy*. Volume 3: *Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 150. ISBN 141290143X.

⁹³ Ibid., s. 151

⁹⁴ Ibid., s. 152

⁹⁵ Ibid., s. 154-158

5 Teorie malých států

5.1 Klasifikace

Klasifikaci malých států je možné pojmout buď v absolutních měřítkách, anebo v komparaci. Druhá možnost počítá s komparací možností států a porovnávání jejich aspektů, je více abstraktní. Častým kritériem pro členění malých států do kategorie je na základě absolutních měřítek. Jedná se o rozlohu, populaci, hrubý národní produkt či úroveň vojenských schopností.⁹⁶ Pokud vezmeme v potaz tyto kvantitativní způsoby měření, velké státy by měly mít v prostředí mezinárodních vztahů ve všech případech a vzniklých krizích vždy navrch, což se nestává.

Problémem pro zvolení absolutního měření je nemožnost zvolení objektivního kritéria. Například David Vital, jeden z velmi citovaných autorů v oblasti malých států, toto také nedokázal vyřešit. Ten se v 60. letech rozhodl pro horní hranici 10-20 milionů obyvatel pro rozvinuté ekonomiky a 20-30 milionů obyvatel pro nerozvinuté, aby takovéto státy spadaly do takovéto kategorie.⁹⁷ Navíc je nutné do těchto měřítek započítat i populační expanzi, která se od té doby udála. Rozloha sama o sobě může být objektivnějším parametrem, ale nepřesným. Austrálie se svojí rozlohou je více jak 50x větší než Bangladéš, ovšem z hlediska populace žila na začátku 60.let v Austrálii⁹⁸ pouze pětina lidí, co v Bangladéši.⁹⁹

Vital také uznává jiná kritéria; ekonomický a sociální rozvoj, geografickou vzdálenost (potažmo blízkost) k ohniskům ozbrojených konfliktů, koheze populace či domácí podpora vlády.¹⁰⁰ Další faktory jako hrubý národní produkt a úroveň vojenských schopností lze měřit v absolutních číslech, ale ve výsledku jsou porovnávány oproti jiným státům z hlediska schopností.

⁹⁶ EAST, Maurice A. Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models. *World Politics* [online]. 1973, 25(4), 556-576 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/2009952. ISSN 0043-8871. Dostupné z:

https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0043887100018499/type/journal_article

⁹⁷ PATERSON, William E. Small States in International Politics. *Cooperation and Conflict* [online]. 2016, 4(1), 119-123 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1177/001083676900400107. ISSN 0010-8367. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/001083676900400107>

⁹⁸ World Population Prospects 2019. In: *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division* [online]. United Nations, c2019 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z:

<https://population.un.org/wpp/DataQuery/>

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ VITAL, David. The Inequality of States: A Study of the Small Power in International Relations. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small States in International Relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 150. ISBN 0295985240.

Neumanna a Gstöhl uvádí, že na malé státy se dá nahlížet třemi způsoby.¹⁰¹ Prvním je důraz na jejich schopnosti jako v předešlých případech. Jejich druhý způsob zkoumání je pro změnu blízký liberálnímu institucionálnímu pojetí problematiky malých států a jejich angažovanosti v mezinárodních strukturách. Třetí náhled je blízký konstruktivismu. Jedná se o zkoumání malých států z hlediska vztahů, které mají s ostatními státy. Může se jednat např. vztahy mezi latinskoamerickými státy vůči USA z hlediska tzv. dependenční teorie.¹⁰² Oba autoři uznávají, že třetí varianta je z hlediska dosavadního výzkumu nejméně zmapovaná.

5.2 Malé státy v teoriích mezinárodních vztahů

Někteří autoři, převážně z realistické části spektra, nepřikládají malým státům v oblasti mezinárodního prostoru velký prostor. Je to zapříčiněno podstatou (neo)realistické teorie a s jejím důrazem na tzv. *hard power*¹⁰³, tedy materiální schopnosti pro bezpečnost. Malé státy spíše přilnou k názoru větších států (např. v rámci procesu *bandwagoning*¹⁰⁴), než aby riskovaly zhoršení své bezpečnostní situace. V tomto případě nemají malé státy skoro žádné mechanismy na ovlivňování mezinárodních vztahů, jsou odkázány na vůli států s většími schopnostmi.

V jiných realistických studiích je akcentován význam malých států v tom smyslu, že jsou sice méně významné než střední státy, ovšem defekt od *bandwagoningu* k jednomu velkému státu a spojení se s jinou velkou mocností může spustit dominový efekt.¹⁰⁵ Malé státy mají větší vliv v rámci mezinárodních vztahů v bipolárním světě, ve kterém jsou dvě hlavní

¹⁰¹ NEUMANN, Iver B. a Sieglinde GSTÖHL. Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations. *Working Paper 1-2004* [online]. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs - University of Iceland, 2004, , 13-18 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z:

<https://pdfs.semanticscholar.org/6ab0/1f7c283ff777b87918b9143ce9606dc8e8c5.pdf>

¹⁰² Tzv. *dependency theory*. Jedná se o teorii, která se zaměřuje na ekonomickou závislost globálního Jihu na bohatším Severu. Více viz Raul Prebisch, Hans Singer, Celso Furtado a další.

¹⁰³ BILGIN, Pinar a Berivan ELIS. *Hard Power, Soft Power: Toward a More Realistic Power Analysis*. Insight Turkey [online]. 2008, 10(2), 5-20 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z:

<https://go.gale.com/ps/anonymous?id=GALE%7CA180749257&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=1302177X&p=AONE&sw=w>

¹⁰⁴ WALTZ, Kenneth N. *Theory of International Relations* [online]. 1. University of California, Berkeley: Addison-Wesley Publishing Company, 1979, 125-126 [cit. 2020-05-06]. ISBN 0-201-08349-3. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486328/mod_resource/content/0/Kenneth%20N.%20Waltz%20Theory%20of%20International%20Politics%20Addison-Wesley%20series%20in%20political%20science%20%20%201979.pdf

¹⁰⁵ HANDEL, Michael I. *Weak States in the International System*. 1. London: Portland : Frank Cass, 1990, 42 s. ISBN 0714633852.

mocnosti vůči sobě velice aktivní, skoro až agresivní. Snaží se menší státy „kupovat“ na svoji stranu.¹⁰⁶ Při deeskalaci napětí logicky význam malých států klesá.¹⁰⁷

Oproti tomuto názoru tradice (neo)liberální a konstruktivistické přiřazují malým státům v mezinárodních vztazích větší roli. Malé státy mohou realizovat své ambice v prostoru mezinárodních organizací, spoluprací mezi sebou¹⁰⁸, ale také díky jistým specifickým, která jim mohou dávat výhodu (geografická poloha¹⁰⁹, využívání struktur mezinárodních organizací, velké zásoby nerostných surovin apod.). Taktéž dle (neo)liberalistických teorií pomáhá volný obchod, z kterého mají větší užitek než velké státy.¹¹⁰

V rámci post-pozitivismu využívají malé státy zavedené normy a pravidla k prosazení svých zájmů.¹¹¹ Toho využily např. státy v Latinské Americe k prosazování lidskoprávní agendy a trestání viníků na poli lidských práv při mezinárodních soudech.¹¹² Může to být také např. charismatický státník, který svým chováním přiřadí svému malému státu mnohem významnější roli, než by se dalo očekávat.

Již ze samotného historického narativu je evidentní, že moje teorie bude v rámci malých státům přebírat prvky z (neo)liberalistických a konstruktivistických teorií, nežli ty z teorií (neo)realistických. Z (neo)realistické perspektivy nedává žádný smysl fakt, že se Spojené státy dobrovolně vzdaly přímého vlivu v otázce Panamském průplavu a přilehlé zvláštní Zóny.

5.3 Schopnosti malých států

Z hlediska samotných schopností malých států při vyjednávání je dobré připomenout Schellingovo tvrzení o vyjednávací síle.¹¹³ Při vyjednávání se obecně předpokládá, že lepší

¹⁰⁶ Ibid., s. 191

¹⁰⁷ Ibid., s. 195

¹⁰⁸ JACKSON, cit. 4, s. 376

¹⁰⁹ HANDEL, cit. 105, s. 74

¹¹⁰ KRASNER, Stephen D. *State Power and the Structure of International Trade*. *World Politics* [online]. 1976, **28**(3), 319-320 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/2009974. ISSN 0043-8871. Dostupné z:

https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0043887100021055/type/journal_article

Autor ovšem přiznává, že tato otevřenost může v souvislosti s menší vzdělaností způsobovat sociální nestabilitu z důvodu, že se takto otevřená ekonomika musí přizpůsobovat vnější poptávce.

¹¹¹ LONG, Tom. Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power: Table 1. *International Studies Review* [online]. 2017, **19**(2), 185–205 [cit. 2020-04-05]. DOI:

10.1093/isr/viw040. ISSN 1521-9488. Dostupné z: <https://academic.oup.com/isr/article-lookup/doi/10.1093/isr/viw040>

¹¹² SIKKINK, Kathryn a Carrie Booth WALLING. The Impact of Human Rights Trials in Latin America. *Journal of Peace Research* [online]. 2007, **44**(4), 428 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z:

<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343307078953>

¹¹³ V originále *bargaining power*. Také používá i jiné názvy; *bargaining strength*, *bargaining skill* apod.

výchozí pozici pro konečné ujednání mají strany (státy), které disponují lepšími finančními možnostmi, mají lépe vyzbrojenou a robustnější armádou, větší schopností na vypořádání se s nenadálými šoky apod. Tuto roli v naší práci splňují Spojené státy americké. Tyto na první pohled výhodné prvky ovšem můžou při správném uchopení situace být naopak nevýhodou.¹¹⁴

Dle Singera existuje ekonomická závislost mezi zeměmi, pokud třetina celkového obchodu země A je spojena s obchodováním se zemí B, což je viditelné hlavně v relaci malý stát versus velký stát. Malé státy se ovšem mohou vymanit z tohoto vlivu pomocí diverzifikace produkce či obchodních partnerů a snížením závislosti na zahraničním obchodu.¹¹⁵

Keohane vidí možnost pro realizaci malých států ve vzrůstající globalizačním prostředí mezinárodních vztahů. V souladu s liberalistickou teorií vidí větší vliv ve vzájemné závislosti a systému mezinárodních institucí, jejichž výhod malé státy využívají. Mohou skrze systémovou roli ovlivňovat mezinárodní politiku. Nejpatrnější je to v případě menších evropských států a jejich angažovanosti v institucích Evropské unie.¹¹⁶

Jiní autoři dokonce tvrdí, že menší státy jsou bohatší a mají vyšší úroveň produktivity (ve srovnatelném porovnání s většími státy) a také nemají žádné zjevné nedostatky při ekonomickém růstu.¹¹⁷

Mezi předpokládané ekonomické nevýhody malých států patří specializovaná a málo diverzifikovaná ekonomika, vysoká cena poskytování státních služeb, přílišná závislost na exportu, limitovaná schopnost s ohledem na správu státní ekonomiku při vnějších tlacích apod.¹¹⁸

Odklon od absolutních měření provádí Long.¹¹⁹ Ten ve své práci upozadil klasický aspekty síly (z hlediska vojenství) a vytvořil tři proměnné, kterých malé státy používají. Jedná se o síly se zaměřením na konkrétní blízkou hodnotu, sílu odvozenou (derivativní) a sílu

¹¹⁴ SCHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict* [online]. 2. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1980 [cit. 2020-05-15]. ISBN 0-674-84031-3. Dostupné z: <http://elcencia.com/iamapirate/schelling.pdf>

¹¹⁵ SINGER 1972 cit. dle cit. 105, s. 235

¹¹⁶ KEOHANE, Robert. O. Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER. *Small states in international relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 59. ISBN 0295985240.

¹¹⁷ EASTERLY, William a Aart KRAAY. Small States, Small Problems? Income, Growth, and Volatility in Small States. *World Development* [online]. 2000, **28**(11), 2013-2027 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1016/S0305-750X(00)00068-1. ISSN 0305750X. Dostupné z:

<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0305750X00000681>

¹¹⁸ SUTTON, Paul. What are the Priorities for Small States in the International System? *The Round Table* [online]. 1999, **88**(351), 397-402 [cit. 2019-05-22]. DOI: 10.1080/003585399107938. ISSN 0035-8533. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/003585399107938>

¹¹⁹ LONG, cit. 111, s. 185-205

kolektivní.¹²⁰ Derivativní síla vychází z možností, které mají malé státy v návaznosti na akce velkých států. Kolektivní síla se zaměřuje na již zmíněnou spolupráci malých států v prostředí mezinárodního systému a mezinárodních organizací. Hodnotová síla vychází ze schopností malých států ovlivňovat dění v mezinárodních institucích, např. skrze lobbying.

Také Zartman a Rubin si všímají asymetrie moci mezi státy. Dle jejich mínění malé státy chytře využívají své slabosti. Snaží se negovat silové asymetrii např. apely na společné zájmy, výměnou hlasů v institucích u jiných témat. Také dle autorů využívají postavení mezinárodních institucí a apelují na mezinárodní právo a zvyky, snaží se o nalezení spojenců v pro jejich agendu v tomto prostředí. V neposlední řadě, pokud malý stát má být úspěšný při vyjednávání se silnějším partnerem, musí vhodně načasovat své požadavky, které musí být propracované do nejmenšího detailu. Důvodem je fakt, že velké státy řeší v rámci zahraniční politiky mnoho situací. Často se tedy stává, že na řešení jedné konkrétní otázky nemají dostatečné kapacity, či tomu nevěnují tolik času, jako malý stát, pro kterého může být nastolené vyjednávání stěžejním národním zájmem.¹²¹

Baker Fox pro změnu chápe malé státy jako pěšáky v mezinárodních vztazích. Ačkoli disponují stejnými prostředky, jako větší státy (vojenská síla, ekonomická síla, ideologická síla apod.), mají ji v menší míře. Dle autorky musí tedy malé státy cílit zejména na veřejné mínění, které jim může pomoci protlačit jejich návrhy.¹²²

Dle Vitala existuje u malého užší provázanost mezi domácí a zahraniční politikou. Z toho může plynout teoretická náchylnost k tlakům, také jsou zde možné politické limity.¹²³

Je nepodstatné, zda se zaměříme na absolutní hodnoty států, či se zaměříme na porovnávání těchto hodnot na bázi kvantitativní (např. HDP, velikost armády), anebo kvalitativní (např. vliv v mezinárodních organizacích). Tak či onak vychází, že Panama je malým státem. Není to pouze s ohledem na USA, Panama se ve zkoumaném období nemohla být pokládána za stát podobný regionálnímu hegemónovi (Brazílii), ani jiným podstatným

¹²⁰ V originále se jedná o síly *particular-intrinsic, derivative* a *collective*.

¹²¹ ZARTMAN, I. William a Jeffrey Z. RUBIN. *Symmetry and Asymmetry in Negotiation*. In: ZARTMAN, I. William a Jeffrey Z. RUBIN, ed. *Power and Negotiation*. 1. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2002, s. 277-280. ISBN 0472089072.

¹²² BAKER FOX, Annette. *The Power of Small States: Diplomacy in World War II: A Study of the Small Power in International Relations*. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small States in International Relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 40-41. ISBN 0295985240.

¹²³ VITAL, cit. 100, s. 77

latinskoamerickým státům (Argentina, Mexiko, Kolumbie apod.). O Spojených státech amerických a jejich dominantním celosvětovém postavení není nutno debatovat.

6 Vztahy USA s Panamou před sledovaným obdobím

6.1 Vztahy do osamostatnění 1903

Panama hrála důležitou roli v rámci obchodování a transportní lokace dávno před svým osamostatnění v roce 1903 od Kolumbie, pod kterou spadala po vlně latinskoamerických osvobozeneckých hnutí od Španělského království na počátku 19. století. Dobrovolně se v roce 1821 sdružila do státního útvaru Velká Kolumbie, které se v roce 1831 transformoval do Kolumbie. Ačkoli spadala Panama pod Kolumbii, docházelo v průběhu let k mnoha pokusům o nezávislost. Všechny pokusy skončily v 19. století neúspěšně.¹²⁴

Významná role Panamy byla akcentována polohou, jenž se odjakživa jevila ideální pro spojení severních a jižních amerických kontinentů. Díky této geografické lokaci probíhaly první kontakty mezi Spojenými státy a panamskými zástupci ve 40. letech 19. století, agendou byla snaha o vybudování železnice skrze Panamskou šíji.

Smlouva Mallarino-Biddlack byla podepsána mezi USA a Novou Granadou v roce 1846.¹²⁵ Tato veskrze obchodní dohoda, obsahovala článek 35. Ten umožňoval Spojeným státům americkým se vojensky angažovat při možnosti vnitřních i vnějších hrozeb, za účelem bezpečnosti a zajištění tranzitu.¹²⁶ Zároveň garantovala plnou suverenitu Nové Granady na území této železnice.¹²⁷

Plány na postavení železnice byly realizovány v roce 1855, což umožnilo lepší transport zboží mezi oběma částmi kontinentu. Stavba železnice byla financována newyorskými obchodníky.¹²⁸ Jednalo se o jeden nejdražších stavebních projektů tohoto typu své doby.¹²⁹

¹²⁴ CONNIFF, Michael L. *Panama and the United States: The Forced Alliance* [online]. 3. Athens, Georgia: University of Georgia Press, 2012, 11-13 [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780820344140. Dostupné z: <https://eds-b-ebSCOhost-com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzY0NjY0N19fQU41?sid=8b9da528-0657-483b-a15a-868533fde887@sessionmgr103&vid=1&format=EK&rid=1>

¹²⁵ Tento státní útvar tvořily dnešní Kolumbie a Panama.

¹²⁶ DENNIS, William Cullen. The Panama Situation in the Light of International Law. The Treaty of 1846 between the United States and New Granada. *The American Law Register* (1898-1907) [online]. A, 1904, 52(5), 265-306 [cit. 2020-04-06]. DOI: 10.2307/3306490. ISSN 15583562. Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/3306490?origin=crossref>

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ WEEKS, John a Phil GUNSON. *Panama: Made in the USA*. 1. London: Latin America Bureau, 1991, 19 s. ISBN 0906156556.

¹²⁹ CONNIFF, cit. 124, s. 27

Navíc po dokončení železnice nastalo hromadné propouštění panamských dělníků, na což nebyla ekonomika připravena.¹³⁰

To lze vysvětlit charakteristikou panamské společnosti, v níž byla charakteristická sociální stratifikace. Obchodnická vrstva dominovala politickému uspořádání, zatímco chudší a početnější vrstvy populace byly stěžejními pro dopravní sektor.¹³¹ Toto uspořádání zůstalo dlouho neměnné.

Zhoršení ekonomické situace vyústilo v protiamerické nálady v panamské společnosti, což vedlo např. k Melounové válce v roce 1856. Protesty pokračovaly i v následujících letech. V období 1856–1903 zasahovaly americké jednotky v Panamě ve 14 různých incidentech.¹³²

Po dostavbě železnice bylo se pokračováno ve vyjednávání ohledně vybudování kanálu. Pokusy o realizaci plánů, pokračovaly i v 70. letech 19. století v návaznosti na plány z 30. let. O možnost vybudování kanálu soupeřily USA s Francií.¹³³ V rámci Latinské Ameriky je nutné si uvědomit, že Spojené státy se od 1823 řídily Monroeovou doktrínou. Ta bude detailněji popsána v sekci Diplomacie USA v Latinské Americe.

6.2 Panamsko-americké vztahy 1903–1968

I díky výše popsaným zájmům Spojené státy posléze hrály důležitou roli při osamostatnění Panamy v listopadu 1903. Mnozí autoři se shodnou na tvrzení, že bez podpory USA by panamská nezávislost od Kolumbie nebyla možná.¹³⁴ Současně sehrála důležitou roli i občanská válka v Kolumbii. Podpora ze strany USA přišla poté, co v Kolumbie odmítla ratifikovat smlouvu Hay-Herrán z ledna téhož roku.¹³⁵ USA dle ní měly mít zaručenou zónu pro vybudování kanálu za určité koncese pro kolumbijskou stranu.¹³⁶

Krátce po zisku nezávislosti byla podepsána smlouva Hay-Bunau-Varilla, které přičkla USA zónu pro vybudování a spravování Panamského průplavu. Francouzsko-americké

¹³⁰ Ibid., s. 30

¹³¹ WEEKS a GUNSON, cit. 128, s. 19

¹³² CONNIFF, cit. 124, s. 34

¹³³ SMITH, Joseph. *The United States and Latin America: A History of American Diplomacy, 1776-2000* [online]. 1. London: Routledge, 2005, 42 s. [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780415358347. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=123234&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

¹³⁴ Např. WEEKS a GUNSON cit. 128 či CONNIFF cit. 124

¹³⁵ ANDRÉS ARAÚZ, Celestino a Patricia PIZZURNO. *Relaciones entre Panamá y los Estados Unidos : historia del Canal Interoceánico desde el siglo XVI hasta 1903* [online]. 1. Panama: Autoridad del Canal de Panamá, 1999, 589 s. [cit. 2020-04-06]. ISBN 9962-607-28-0. Dostupné z: <http://bdigital.binal.ac.pa/bdp/tomoXXXII.pdf>

¹³⁶ Ibid., s. 558

soupeření o tento prostor nakonec definitivně vyhráli Američané. Monopol na stavbu jim zaručoval článek 5. Stěžejním problémem byl článek 2, ve kterém Panama Spojeným státům umožnila spravovat určitý prostor okolo kanálu natrvalo. Článek 4, pro změnu opravňoval Spojené státy k vojenské intervenci za účelem bezpečnosti nejen ve své zóně, ale také na území Panamy. Článek 19 umožňoval USA průplavem přeplavovat své lodě a armádu bez jakýchkoliv omezení. Celkem se jednalo o 25 článků.¹³⁷

Smlouva byla z panamské strany podepsána pouze Phillipem Bunau-Varillou, jenž byl ve skutečnosti francouzským občanem. Své postavení zvláštního panamského vyslance pro USA získal díky svým finančním zásluhám během panamské nezávislosti. Smlouva, která je stěžejním bodem pro panamskou-americké vztahy ve 20. století, nebyla podepsána žádným panamským občanem. Byla pouze ratifikována panamským parlamentem. Nevšední podmínky podpisu smlouvy vklínily do budoucích bilaterálních vztahů obou států notnou dávku problémů.

Je důležité zdůraznit, že USA si od Panamy nekoupily v rámci smlouvy území (jako v případech odkupů Louisiany či Aljašky v minulosti), ale možnost vykonávat na tomto území činnost v rámci vlastní samosprávy, která by uplatňovala v tzv. Průplavové zóně (*Panama Canal Zone*) právo Spojených států. Panamská společnost toto nesla velmi nelibě, docházelo k protestům, při kterých intervenovala v Panamě americká vojska.¹³⁸

Vnitřní rozbroje mezi panamskou exekutivou vedenou prezidentem Manuelem Amadorem a armádou, které velel Esteban Huertas, byly vyřešeny výhrůzkami amerického velvyslance s tím, že by mohlo dojít k vylovení amerického námořnictva. Huertas na tento nátlak zareagoval rozpuštěním armády ke konci roku 1904.¹³⁹

V prosinci 1904 došlo k podpisu Taftovy úmluvy. K tomuto opatření došlo kvůli vzrůstajícím obavám panamských obchodníků ohledně zahraniční konkurence, jelikož Zóna disponovala vlastním celním pásmem.¹⁴⁰ Taftova úmluva se zabývala převážně logistickými

¹³⁷ Convention for the Construction of a Ship Canal (Hay-Bunau-Varilla Treaty), November 18, 1903. In: *Inter-American relations; collection of documents, legislation, descriptions of inter-American organizations, and other material pertaining to inter-American affairs..* Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1972: U.S. Govt. Print. Off., 1972, 1903, ročník 33. Dostupné také z: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/pan001.asp

¹³⁸ United States-Panama Relations. *Special Warfare Area Handbook for Panama* [online]. Washington: U.S. Government Printing Office, 1962, s. 313 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=5l0zAAAAIAAJ&hl=cs&pg=GBS.PA312>

¹³⁹ OPATRŇY, Josef. *Panama*. 2. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2019, 114 s. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-575-0.

¹⁴⁰ *Canal Rights (Taft Agreement)*. In: *Panama and Washington: Exchange of Notes, 1904*, ročník 1, číslo 1. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-pa-ust000010-0684.pdf>

aspekty ohledně importu specifických druhů zboží. Jednalo se o první drobný ústupek od podpisu Hay-Bunau-Varilla smlouvy.

Toto toxické prostředí v souběžnosti s americkou snahou o změny americké zahraniční politiky k podpisu smlouvy Kellogg-Alfaro v roce 1926, v níž Panama získala drobné koncese od USA v rámci komerční činnosti, ovšem byla zavázána k obraně USA v případě potenciálního útoku.¹⁴¹ Weeks a Gunson hovoří o pozici Panamy jako klientelistického státu do roku 1936.¹⁴² Ani popis ostatních autorů se na toto historické období neliší.¹⁴³

Důležitým aspektem americko-panamských vztahů je vznik nacionalismu v rámci panamského teritoria a vymezování se proti americkému držení průplavového pásma. Toto dostalo do popředí bratry Harmuldia a Arnulfa Ariasy, kteří se přesně tímto stylem vymezovali vůči USA.

Harmuldio Arias jako prezident Panamy v roce 1936 vymohl na svých amerických protějšcích další revizi smlouvy z roku 1903 pod názvem smlouva Hull-Afaro. Součástí revize bylo mj. zrušení protektorátního statutu Průplavové zóny, zlepšení pracovních podmínek a zvýšení poplatků za využívání průplavu.¹⁴⁴ USA ztratily možnost vojenské intervence v Panamě a v Colónu. Zóna díky ujednání spadala pod Panamu, jurisdikce nad územím ovšem byla svěřena USA.¹⁴⁵ Ratifikace ze strany USA proběhla až v roce 1939, zřejmě i díky globálnímu klimatu před světovou válkou a s ohledem na zbytek Latinské Ameriky, pro který situace v Panamě byla zářným příkladem amerického imperialismu.

Harmuldiův bratr, Arnulfo Arias se stal prezidentem v roce 1940. Jednalo se o první z jeho tří působení v rámci prezidentského úřadu. Jeho názory byly silně anti-americké, následujícího roku byl svržen. Postava Arnulfa Ariase je pro panamské dějiny signifikantní. Byl aktivní součástí panamské politické scény až do své smrti v roce 1987. Na politickém výsluní se držel zejména svým akcentem na otázku průplavu, dařilo se mu taktéž pravidelně mobilizovat elektorát z nižších sociálních vrstev. Jeho politika byla mixem nacionalismu,

¹⁴¹ LEONARD, Thomas M. Encyclopedia of U.S.-Latin American Relations [online]. 1. 2300 N Street, NW, Suite 800, Washington DC 20037 United States : CQ Press, 2012 [cit. 2020-05-06]. DOI: 10.4135/9781608717613. ISBN 9780872897625. Dostupné z: <http://sk.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/cqpress/download/encyclopedia-of-us-latin-american-relations/n497.pdf>

¹⁴² WEEKS a GUNSON, cit. 128, s. 26

¹⁴³ Viz např. KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie* [online]. 2., upr. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009, 89 s. [cit. 2020-05-15]. ISBN 978-80-7431-003-4. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/47047508_Zahranicni_politika_USA_ideje_doktriny_strategie Autor nazývá Kubu a Panamu za období Theodora Roosevelta protektoráty.

¹⁴⁴ CONNIFF, cit. 124, s. 91

¹⁴⁵ OPATRNÝ, cit. 139, s. 128

xenofobie, antikomunismu a sociálního reformismu¹⁴⁶. Tyto prvky byly zformulovány již v roce 1935 Harmodiem Ariasem do politické strany, jejíž byl Arnulfo členem a jejíž otěže později převzal. Strana existuje dodnes, jedná se o *Partido Panameñista*. Tato strana byla hlavní vnitropanamskou opozicí pro autoritářské režimy Torrija a Noriegy.

Během druhé světové války byla Panama součástí zemí v Latinské Americe, které se postavily proti zemím Osy.¹⁴⁷ Oficiálně vyhlásila Panama Japonsku válku dne 8. prosince 1941.¹⁴⁸ Po druhé světové válce se na vrcholné politické scéně Panamy začal prosazovat vliv policie, která se militarizovala a ovlivňovala dosazování politických prezidentů. Tato instituce pod názvem Panamská národní garda, například znemožnila Arnulfu Ariasovi dokončit prezidentský úřad v roce 1951.¹⁴⁹

Důležitou roli hrál v tomto procesu Jose Antonio Remón. Tehdejší velitel Panamské národní gardy a od roku 1952 panamský prezident v roce 1955 započal další kola vyjednávání pro zlepšení podmínek panamské strany v otázce Panamského průplavu. Revize smluv z roku 1955 například implementovala slíbené body v revizi z roku 1936, které ovšem nebyly plněny (z hlediska výše výplat a nepoměru mezi americkými a místními pracovníky). Tato smlouva, známá podle názvu tehdejších státníků Remón-Eisenhower, nezměnila poměry geopolitické.¹⁵⁰

Zřejmě v rámci podobné situace, kdy v roce 1956 získal Egypt do vlastní správy od Velké Británie Suezský průplav, proběhla v Panamě řada nepokojů, částečně kvůli otázce absence panamské vlajky v průplavové Zóně. Dále je nutné zohlednit segreganční charakter této oblasti. Američtí obyvatelé Zóny (původem z USA) nahlíželi na panamské obyvatele jako na podřadné. Rozdělení společnosti nebylo jako v jejich domácím prostředí na místa určená pro „bílé“ a „černé“. Toto rozdělení bylo modifikováno na místa určená pro „zlaté“ (občany USA) a „stříbrné“ (panamské obyvatelstvo).¹⁵¹

¹⁴⁶ WEEKS a GUNSON, cit. 128, s. 28-29

¹⁴⁷ SMITH, cit. 133, s. 106

¹⁴⁸ Document no. 127. In: FRANKLIN, William M. a E. R. PERKINS. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers, 1941, The American Republics* [online]. 6. Washington: United States Government Printing Office, 1963, Document no. 127 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1941v06/d127>

¹⁴⁹ KNIPPERS BLACK, Jan a Edmundo FLORES. *The Bisected Republic*. MEDITZ, Sandra W. a Dennis Michael HANRATTY. *Panama: A Country Study* [online]. 1. Washington, GPO for the Library of Congress, Washington, D.C. : Federal Research Division, Library of Congress, 1987, s. 34 [cit. 2020-05-06]. ISBN Panama : a country study. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/88600486/>

¹⁵⁰ CONNIFF, cit. 124, s. 109

¹⁵¹ WEEKS a GUNSON, cit. 128, s. 34

Charakter této oblasti dokresluje skutečnost, že v zóně totiž ještě v roce 1963 vlála pouze americká vlajka, což změnil dekretem prezident Kennedy.¹⁵² Implementace tohoto dekretu ovšem neprobíhala ideálně. Americké autority toto v Zóně nespíchalý s plněním závazku. V roce 1964 se skupina panamských studentů pokusila vyvěsit v Zóně panamskou vlajku. Tato skupina byla násilně napadena americkými obyvateli Zóny. Zpráva o této události vyvolala vlnu nepokojů a znovu rozvířila debatu ohledně amerického vlivu v oblasti. Při protestech byly k potlačení demonstrantů použity proti střelné zbraně. Panamská vláda po této události přerušila nakrátko se Spojenými státy diplomatické vztahy.¹⁵³

V roce 1964 americký prezident Johnson oznámil, že se o budoucnosti Zóny bude znovu vyjednávat.¹⁵⁴ Nově nabízené podmínky se opakovaně panamské straně nelíbily. Návrh z roku 1967 počítal s americkou kontrolou území do roku 2067, či potvrzení legálnosti amerických základů na území Zóny.

Všeobecně lze konstatovat, že pro panamskou politickou scénu byla typická nadměrná fluktuace prezidentů, což se nezměnilo ani nástupem Torrija. Zatímco v obdobích před rokem 1968 měli prezidenti reálnou politickou moc, v obdobích Torrija a Noriegy byly pouze loutkami s formálními pravomocemi, reálná moc ležela v rukou obou zmíněných mužů. Co ovšem zůstalo zakořeněno v panamské společnosti, byl odpor proti Američanům na území Zóny Panamského průplavu.

¹⁵² KANE, N. Stephen a Paul CLAUSSEN. Editorial Note. In: KANE, N. Stephen, Paul CLAUSSEN a John P. GLENNON, ed. *Foreign Relations of the United States, 1958–1960, American Republics* [online]. 5. Washington: United States Government Printing Office, 1991, Document no. 347 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v05/d347>

¹⁵³ OPATRŇY, cit. 139, s. 141

¹⁵⁴ WEEKS a GUNSON, cit. 128, s. 36

7 Diplomacie USA v Latinské Americe

K pochopení kroků USA v Panamě je nutné znát region Latinské Ameriky a způsob, jakým si Spojené státy v tomto prostoru historicky počínaly. Stejná asymetrie v rámci vztahu a síly, jakou jsme viděli v bilaterálních vztazích mezi Panamou a USA, platila i pro zbytek Latinské Ameriky.

V rámci započatého izolacionismu v prvních desetiletích 19. století je stěžejním dokumentem Monroeova doktrína z roku 1823. K ní patří dva důležité body. Zaprvé, veškeré státy na západní hemisféře byly vyjmuty zpod vlivu koloniálních mocností starého kontinentu a již nebyly považovány za jejich subjekty¹⁵⁵ a zadruhé, jakékoliv vměšování evropských mocností do záležitostí těchto států by bylo považováno za nepřátelský akt vůči Spojeným státům americkým.¹⁵⁶ Tyto formulace ukázaly zbytku evropských národů, že všechna území na západní hemisféře považovaly USA za území, která spadala pod jejich sféru vlivu. Tato formulace je stěžejní pro události v následujícím století.

Za zmínku stojí i politika velkého klacku Theodora Roosevelta z přelomu 19. a 20. století, ve které se kladl důraz na vyhrožování vojenskou silou v případě uplatňování zahraniční politiky.¹⁵⁷ Modifikací politiky velkého klacku byla tzv. dolarová diplomacie. Jednalo se o vytvoření finančních protektorátů v Latinské Americe, převážně za pomoci donucovacích prostředků. Mezi lety 1899 - 1907 se USA podobně angažovaly mimo Panamy také v Kolumbii, Nikarague, Hondurasu, Dominikánské republice a na Kubě.¹⁵⁸

Administrativa Franklin D. Roosevelta vytvořila pro region Latinské Ameriky v roce 1934 zahraniční politiku „dobrého sousedství“. USA se zavázaly k vylepšování vztahů mezi americkými státy na bázi ekonomické a kulturní spolupráce, namísto vojenského intervencionismu. Historie ukazuje, že tato „dobrá vůle“ neměla po druhé světové válce dlouhého trvání. Společně s Monroeovou doktrínou jsou tyto dva diplomatické milníky silně kritizovány mnohými hispánskými autory.

¹⁵⁵ *Transcript of Monroe Doctrine*. In: President Monroe's seventh annual message to Congress: The Avalon Project at Yale Law School, 1823, ročník 1, číslo 1. Dostupné také z: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=23&page=transcript>

¹⁵⁶ Ibid., volně přeloženo.

¹⁵⁷ O'TOOLE, Patricia, ed. *In the Words of Theodore Roosevelt: Quotations From the Man in the Arena* [online]. Ithaca and London: Cornell University Press, 2012, 55 s. [cit. 2020-05-08]. ISBN 9780801449963. Dostupné z: <https://eds-b-ebshost-com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzY3MTU4Ml9fQU41?sid=49dffa0f-2292-4dfb-ae79-f6fa929d381b@pdc-v-sessmgr02&vid=6&format=EB&rid=1>

¹⁵⁸ KREJČÍ, cit. 143, s. 119

Během druhé světové války se USA obávaly možného vzrůstajícího vlivu německé propagandy v Latinské Americe, což se projevovalo např. v Argentině. Z těchto důvodů došlo v roce 1940 k založení Institutu pro meziamerické otázky, jehož úkolem bylo čelit této propagandě. Převážně se jednalo o formu dotační pomoci pro latinskoamerické země.¹⁵⁹ Toto těleso bylo sloučeno s ministerstvech zahraničních vztahů USA v roce 1946.

Poválečným milníkem byl s ohledem na Studenou válku Pakt z Ria¹⁶⁰, podepsaný roku 1947. V nadsázce se jednalo o latinskoamerický ekvivalent NATO.¹⁶¹ Rok poté vznikla Organizace amerických států, regionální mezinárodní organizace sdružující státy západní hemiféry.¹⁶² V roce 1948 byl podepsán Pakt z Bogoty. Jeho význam počíval v tom, že v případě konfliktu se měly státy amerického kontinentu primárně dohodnout na bázi mírového ujednání diplomatickou cestou.¹⁶³ Pokud se nešlo dohodnout, tyto státy se měly obrátit podle přesných procedur na regionální soud, který by nastálou situaci řešil (s možností spolupráce s Mezinárodním soudním dvorem) a až poté na Radu bezpečnosti OSN. Je zde tedy zjevná snaha o řešení problémů regionálním způsobem.¹⁶⁴ Ačkoli byl pakt Spojenými státy podepsán, nikdy nedošlo k ratifikaci. Panama pakt podepsala a v roce 1951 ratifikovala.¹⁶⁵

USA se musely v poválečné době vyrovnat s rostoucím vlivem multilaterálních organizací, které často žádaly revizi tamějšího vztahů a uspořádání, ale také se musely spoléhat na země Latinské Ameriky v OSN. Blok latinskoamerických zemí, který byl v 50. a 60. letech

¹⁵⁹ SEWELL, Bevan a Maria RYAN. *Foreign Policy at the Periphery: the Shifting Margins of US International Relations Since World War II* [online]. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, [2017], 27-30 [cit. 2020-05-08]. ISBN 978-0-8131-6848-7. Dostupné z:

http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/ebook?sid=eacade1f-80fc-4d0f-b42a-3169b581b9e0%40sessionmgr101&ppid=pp_378&vid=0&format=EB

¹⁶⁰ Celý název zní Meziamerická smlouva o reciproční pomoci.

¹⁶¹ MAIRA AGUIRRE, Luis. Relations Between Latin America and the United States: Balance and Prospects. BORON, Atilio A. a Gladys LECHINI. *Politics and Social Movements in an Hegemonic World Lessons from Africa, Asia and Latin America* [online]. 1. Buenos Aires: Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales, 2005, s. 18 [cit. 2020-05-15]. ISBN 987-1183-19-4. Dostupné z: http://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/sur-sur/20100711014703/2_Aguirre.pdf

¹⁶² OAS, Who We Are. Organization of American States [online]. *Organization of American States* [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp

¹⁶³ *American Treaty on Pacific Settlement, "Pact of Bogota" A-42*. In: . Bogotá: OAS, TREATY SERIES, 1948, ročník 1, 17 and 61. Dostupné také z: http://www.oas.org/en/sla/dil/inter_american_treaties_A-42_pacific_settlement_pact_bogota.asp

¹⁶⁴ INFANTE CAFFI, María Teresa. The Pact of Bogota: Cases and Practice. *Anuario Colombiano de Derecho Internacional* [online]. 2017, 10, 87 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://revistas.urosario.edu.co/index.php/acdi/article/view/5294/3638>

¹⁶⁵ Signatories and Ratifications A-42: American Treaty on Pacific Settlement - "Pact of Bogota." <http://www.oas.org/> [online]. Ninth International Conference of American States: Department of Law, OAS, 1948 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <http://www.oas.org/juridico/english/sigs/a-42.html>

velice silný (v porovnání s pozdějších dekolonizačním rozšířením OSN) ovšem zřídka kdy vystupoval jako jednotný hlasovací blok, zejména v otázkách týkajících se USA.¹⁶⁶

Nelze v této době opomenout i zásadní vliv komunistické hrozby a způsobu, jakým USA na Sovětský svaz reagovaly. V duchu doktrín Trumana¹⁶⁷ a posléze Eisenhowera¹⁶⁸ se čelní američtí představitelé zaměřili na zadržování komunistické hrozby také v západní hemisféře. Jednalo se o mix podpory autoritativních vlád a ekonomické pomoci. V souvislosti s rostoucím zájmem o Latinskou Ameriku představují 50. léta vrchol závislosti latinskoamerických zemí na USA z hlediska ekonomické soběstačnosti. Je to viditelné zejména v podílu exportu. U některých zemí tvořil vývoz do USA až 45 % veškerého vývozu.¹⁶⁹

Příkladem akcentu na ekonomické otázky byla Aliance pro pokrok, založena prezidentem Kennedym roku 1961. Znovu se jednalo o pokračování započaté ekonomické podpory regionu, o tzv. Marshallův plán pro Latinskou Ameriku.¹⁷⁰ Bylo to užší pojetí Kennedyho plánu pro 60. léta jako *dekády pro rozvoj*.¹⁷¹

Ve struktuře diplomatického sboru, jeho členění a kompetencí se americká diplomacie zásadně neliší od diplomatických sborů jiných států. Z pozice globální velmoci má adekvátně řešený počet zahraničních zastoupení. Někteří autoři se zaměřili na distinktivní charakteristiky americké diplomacie, které je dle nich odlišují od diplomatického mainstreamu.

Např. Wiseman uvádí, tato specifika pro americkou diplomacii:¹⁷²

- dlouhodobá nedůvěra ve formu klasické diplomacie a vyplývající normy
- vysoká míra vlivu domácích témat na zahraniční politiku a diplomacii
- preference *hard power* oproti *soft power*
- preference pro bilaterální diplomacii oproti multilaterální

¹⁶⁶ HOHMANN, Janet E. The Latin American Voting Bloc in the United Nations. *World Affairs* [online]. 1951, **114**(2), 38 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20665010>

¹⁶⁷ President Harry S. Truman's Address Before a Joint Session of Congress, March 12, 1947. In: *The Avalon Project, Documents in Law, History and Diplomacy* [online]. 127 Wall Street, New Haven, CT 06511.: Lillian Goldman Law Library, 2008 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/trudoc.asp

¹⁶⁸ EISENHOWER, Dwight D. Presidential Speeches: January 5, 1957: Eisenhower Doctrine. In: *Miller Center University of Virginia* [online]. Washington: National Archives, 1957 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-5-1957-eisenhower-doctrine>

¹⁶⁹ LOWENTHAL, Abraham F. a Félix G. MOSTAJO. „Estados Unidos y América Latina, 1960-2010 : de la pretensión hegemónica a las relaciones diversas y complejas. *Foro Internacional* [online]. El Colegio de Mexico, 2010, **50**(3/4), 554 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/25822668?seq=1#metadata_info_tab_contents

¹⁷⁰ Alliance for Progress. In: *John F. Kennedy Presidential Library and Museum* [online]. Boston [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/alliance-for-progress>

¹⁷¹ SEWELL a RYAN, cit. 159

¹⁷² WISEMAN cit. 10, s. 237

- diplomatická tradice přerušení či zastavení dialogu s nepřítelem
- tendence vybírat spíše politické, než kariérní diplomaty
- direktivní styl diplomacii, který je zaměřen spíše na výsledky, nežli dobré vztahy¹⁷³

Ačkoli se nedomnívám, že všechny uvedené případy platí pro Latinskou Ameriku, uznávám, že některé charakteristiky jsou viditelné i v mnou pozorovaném období. Konkrétně dlouhodobá nedůvěra v klasické formy diplomacie, vysoká míra domácího vlivu na diplomacii a preference bilaterálního jednání oproti multilaterálnímu. Kvůli invazi Panamy v roce 1989 (a dalších intervencí po Latinské Americe, např. v Grenadě) je nutné také zahrnout i preference pro řešení problémů skrze *hard power*.

¹⁷³ Zde je zjevná inspirace od R. Cohena a jeho *Negotiations Across Cultures*

8 Analýza vlády Torrija

8.1 Obecně

V roce 1968 vyhrál prezidentské volby již zmiňovaný Arnulfo Arias. Po jedenácti dnech byl svržen vojenským pučem Panamské národní gardy. Spouštěčem puče byla Ariasova snaha o reformu povýšení v rámci této organizaci. Puč vedl ke zrušení Národního shromáždění, k postavení politických stran mimo zákon a zavedl provizorní vládu vojenské junty.¹⁷⁴ Ačkoli byl šéfem Národní gardy Bolívar Vallarino, reálnou moc nad Panamou převzali v listopadu 1968 důstojníci Omar Torrijos a Boris Martínez. Z tohoto dua vykrytalizoval jako vládce země díky své popularitě a kontaktům první jmenovaný, Martínez odešel do exilu.¹⁷⁵ V roce 1969 dokázal Torrijos i s pomocí Manuela Noriegy odvrátit pokus o puč mířený vůči jeho osobě. Krátce poté obnovil občanská práva a vyhlásil svůj plán reform, které se měly opírat o podporu Panamské národní gardy.¹⁷⁶

Dle historičky Bethell byl Torrijos úspěšným vůdcem díky své flexibilitě a charismatu, navíc se oproti předchozím elitářským vůdcům obracel na široké vrstvy obyvatelstva. Snažil se být inkluzivní ve svých programech.¹⁷⁷ Torrijova opatření jsou známa pod pojmem *torrijismo*. Jedná se o těžce definovatelný směr, kvůli širokému zaměření. Lze ho popsat jako populistický směr (což v kontextu Latinské Ameriky ve 20. století není nic neobvyklého)¹⁷⁸ s nejasným ideologickým zaměřením (ačkoli zde byli jisté inspirace s levicovými mysliteli)¹⁷⁹ a pokračováním historické averze vůči americké přítomnosti v pásmu Zóny.

¹⁷⁴ A Decade of Torrijismo. *NACLA Report on the Americas* [online]. 1979, 13(5), 24-30 [cit. 2020-05-15]. DOI: 10.1080/10714839.1979.11723785. ISSN 0149-1598. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10714839.1979.11723785>

¹⁷⁵ KLÍMA, Jan. *Dějiny Latinské Ameriky: vývoj oblastí, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, 379 s. ISBN 9788074223686.

¹⁷⁶ ROPP, Steve C. Military Reformism in Panama: New Directions or Old Inclinations. *Caribbean Studies* [online]. 1972, 12(3), 45 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25612476>

¹⁷⁷ BETHELL, Leslie. *Historia de América Latina, Tomo XIV* [online]. 2. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, 276 s. [cit. 2020-05-15]. ISBN 84-8432-247-5. Dostupné z:

https://www.academia.edu/30288761/Historia_de_Am%C3%A9rica_Latina_Tomo_XIV_Leslie_Bethell

¹⁷⁸ SOLER, Ricauter. Panamá: nación y oligarquía 1925-1975. GANDÁSEGUI, Marco A., Didimo CASTILLO FERNÁNDEZ a Azael CARRERA HERNÁNDEZ. *Antología del pensamiento crítico panameño contemporáneo* [online]. 1. Panamá: CLACSO, 2018, s. 47 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvfjd163.4>

Soler popisuje dva typy hnutí; nacionálně-populistické a nacionálně-revoluční. Torrijův režim přiřazuje k prvnímu typu.

¹⁷⁹ OLARTE, Glenn Jornada. *Panamanian Politics: The Legacy of Torrijismo and Prospects for Demilitarization* [online]. Monterey, California, 1991, 8 s. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://calhoun.nps.edu/handle/10945/43752>. Graduate Thesis. Naval Postgraduate School. Master's Thesis. Naval Postgraduate School.

Torrijos se jako autoritářský vůdce nevyvaroval násilného potlačování demonstrací, odposlouchávání opozice, věznění a mučení nepohodlných vězňů apod.¹⁸⁰ Jednalo se tedy o podobné věci, z kterých byl později obviňován i Manuel Noriega. Torrijos oproti svému následovníkovi těžil z charismatu, zároveň byl ovšem schopným vyjednávačem a dokázal vytvářet kompromisy.

Podporu širokého spektra obyvatelstva si získal pracovními zákony (dělníky), sociálními reformami (venkovské obyvatelstvo), zlepšením ekonomické situace např. skrze diverzifikaci ekonomiky (živnostníky) apod. Jeho největším úspěchem ovšem byla realizace dekad touhy panamského obyvatelstva o navrácení Panamského průplavu. Vláda Omara Torrija skončila při letadlové havárii v roce 1981.¹⁸¹

8.2 Politický systém

Během Torrijovy vlády existoval v Panamě systém jedné dominantní politické strany. Tuto výsadu měla Revoluční demokratická strana. Mimo jiné reforma ústavy z roku 1972 potvrdila tento revoluční proces tím, že Torrijos se stal *Líder Maximo de la Revolución de Panameña*, tedy autoritářským vůdcem, ačkoli stále existovala pozice prezidenta. Tento úřad patřil v letech 1969-1978 Demetriu B. Lakasovi a poté 1978–1982 Aristidovi Royovi.¹⁸² Oba muži byli spíše glorifikovaní političtí reprezentanti nežli skutečnými hráči na politickém poli vůči Torrijovi.

I nutnost legálního zakotvení režimu byla reflektována ve stejné reformě ústavy. Díky článku 277 byl Torrijos vůdčí postavou s absolutními kompetencemi¹⁸³. Díky změně Ústavy mohl mj. libovolně dosazovat ministry, ředitele autonomních a semi-autonomních institucí, vybírat soudce a co je pro tuto studii stěžejní, měl pravomoci pro zahraniční politiku.¹⁸⁴ Článek 146 Ústavy také vytvořil jednokomorový legislativní orgán, nazvaný Národní shromáždění. Ústava také ratifikovala soubor sociálních zákonů popsanych níže.

¹⁸⁰ BETHELL, cit. 177

¹⁸¹ Panama Leader Killed in Crash in Bad Weather. In: *The New York Times* [online]. New York: The New York Times, 1981 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1981/08/02/obituaries/panama-leader-killed-in-crash-in-bad-weather.html>

¹⁸² KLÍMA, cit. 175, s. 379

¹⁸³ ALESSANDRIA CAMACHO, Thais E. Panamá, 1903-1977: institución militar, democracia y nación. *Revista de Comunicación de la SEECI* [online]. 2000, 4(6), 137 [cit. 2020-05-15]. DOI: <https://doi.org/10.15198/seeci.2000.6.148-164>. Dostupné z: <http://www.seeci.net/revista/index.php/seeci/article/view/241>

¹⁸⁴ *Ibid.*, s. 138

V druhé polovině 70. let oznámil Torrijos své plány o dobrovolném zredukování svých pravomocí. V roce 1979 založil Demokratickou revoluční stranu. Také bylo deklarováno, že Torrijos dobrovolně odstoupí ze své pozice po volbách v roce 1984. Tyto deklarace možného demokratičtějšího uspořádání byly s největší pravděpodobností výsledkem zmenšující se režimní podpory, která byla výsledkem zhoršující se ekonomické situace.

8.3 Ekonomika

V ekonomické oblasti byly viditelné inovace. Jedna z prvních reforem Torrijovy vlády se týkala bankovního sektoru. Zákon z roku 1970 zaručoval absolutní anonymitu bankovních operací, což vytvořilo z Panama City jedno z finančních center světa.¹⁸⁵ Příliv zahraničního kapitálu částečně financoval sociální programy. Torrijos se snažil o rozšíření terciéru, čímž by vylepšil postavení panamských společností ve světě. Tato opatření způsobila, že se během osmi let se počet bank zčtyřnásobil.¹⁸⁶

V rámci venkova se Torrijova vláda snažila vytvořit federaci malostatkářů¹⁸⁷. Tento experiment mu přinesl spíše politické body nežli reálné úspěchy.¹⁸⁸ Z hlediska produktů ovšem bylo zemědělství stále závislé především na exportu banánů a cukrové třtiny, což vedlo k problémům ohledně vývozních kvót, které byly podepsány v rámci Mezinárodního ujednání o cukru v roce 1978.¹⁸⁹

Reformismus na tomto poli ukazuje i to, že v rámci 70. let byla podepsána téměř polovina všech dosud platných úmluv v rámci Mezinárodní organizace práce (ILO) se zaměřením na pracovní podmínky.¹⁹⁰

Panamská ekonomika v důsledku nejasností ohledně vyjednávání o Panamském průplavu a také díky ropným krizím začala v druhé polovině 70. let stagnovat. Exportně závislé ekonomika se potýkala s propady cen a nezájmem o tradiční exportní potraviny jako např.

¹⁸⁵ OPATRŇY, cit. 139, s. 144

¹⁸⁶ TORRES ABREGO, José E. *Panamá: efectos del régimen de Torrijos en la estructura económica. Comercio Exterior* [online]. Mexiko, 1982, **32**(1), 56-69 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <http://revistas.bancomext.gob.mx/rce/magazines/655/7/RCE7.pdf>

¹⁸⁷ V originále se jednalo o *asentamientos campesinos*.

¹⁸⁸ OLARTE, cit. 179, s. 34

¹⁸⁹ MCGOVERN, George. *Perspectives on Latin America: Report of a Study Mission to Costa Rica, Panama, Peru, and Venezuela: Report to the Committee on Foreign Relations, United States Senate* [online]. 1. Washington: U.S. Government Printing Press, 1978, 23 s. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=RrMn0CTJezIC&hl=cs&pg=GBS.PA23>

¹⁹⁰ Ratifications of ILO Conventions: Ratifications for Panama. International Labor Organization [online]. International Labour Organization, c1996-2017 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:102792

banány, cukrová třtina a krevety.¹⁹¹ Agrární reformy evidentně nepřinesly kýžený efekt. Pro dokreslení, na začátku Torrijova období vyvážela Panama více jak třetinu svého zboží do USA, což dokazuje značnou exportní závislost.¹⁹² Nebylo vymýceno ani korupční prostředí. Z hlediska korupce je nutné zmínit, že se jedná o systémový problém po celé Latinské Americe. Ve zkratce, peníze vydané do reforem v kombinaci s externími šoky, způsobily špatnou výchozí situaci pro 80. léta.¹⁹³

8.4 Sociální reformy

Hlavním bodem Torrijových pracovních reforem byl zákoník práce, vytvořený roku 1971 a ratifikovaný následujícího roku. S drobnou novelizací tento zákoník platí v Panamě dodnes. Mezi hlavní body zákoníku patřily právo na minimální mzdu, uzákonění maximální denní pracovní doby, rovnost platu za stejnou práci, zákaz přesčasů pro mladší 16 let, soubor opatření pro mateřskou dovolenou a zejména právo na sdružování se v odborových organizacích.¹⁹⁴ V rámci *torrijismu* narostl státní aparát. Na konci 80. let měla Panama téměř 150 tisíc státních zaměstnanců, což odpovídalo téměř 10% celkové populace.¹⁹⁵

Torrijovy reformy se dále zaměřovaly na elektrifikaci venkovy a rozvoj vzdělanosti. Během deseti let se kapacita škol na venkově zdvojnásobila.¹⁹⁶ V rámci venkova také zlepšoval dopravní infrastrukturu a provedl mj. zdravotnickou reformu, která zlepšila dostupnost zdravotnictví i pro odlehlé oblasti.¹⁹⁷

¹⁹¹ *NACLA Report On The Americas*, cit. 174, s. 28

¹⁹² Panama. PAXTON, John, ed. *The Statesman's Year-Book 1972-73: The Encyclopaedia for the Businessman of the World* [online]. 109. London and Basingstoke: Macmillan Press, 1972, s. 966 [cit. 2020-05-10]. ISBN 978-0-230-27101-2. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=-Li8DQAAQBAJ&pg=PA966&lpg=PA966&dq=panama+export+trade+usa+1985&source=bl&ots=YOTPvAbcxl&sig=ACfU3U1AGSluUsumFAWXiHfnoc81Dpsa-Q&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwi98Jia06npAhVRDuwKHQnMAVkJQ6AEwDHoECDUQAQ#v=onepage&q=panama%20export%20trade%20usa%201985&f=false>

¹⁹³ CONNIFF, cit. 124, s. 142

¹⁹⁴ BELUCHE, Olmedo. Legal, Political and Practical Obstacles to the Enforcement of Labor Laws in Panama. *Report by the International Labor Rights Fund on Fundamental Labor Rights in Central America, Latin America and the Caribbean* [online]. International Labor Rights Fund, 2004 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1480&context=globaldocs>
Autor analyzuje tento zákoník jako pokrokový na svou dobu.

¹⁹⁵ SCRIBNER, Emma. *The Omar Torrijos Regime: Implications for the Democratization Process in Panama* [online]. Florida, 2003, 72 s. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2471&context=etd>. Graduate Thesis. University of South Florida.

¹⁹⁶ MCGOVERN, cit. 189, s. 20

¹⁹⁷ *Ibid.*, s. 21

Novela zákoníku č. 95 z roku 1976 reagovala se na zhoršující se ekonomiku situaci zčásti způsobenou první ropnou krizí. Jednalo se o opatření, která měla pomoci zaměstnavatelům a rozpohybovat trh. Součástí novely bylo zmrazení vyjednávání s odborovými hnutími ohledně zvýšení platu zaměstnanců s platností dva roky¹⁹⁸ či zrušení opatření o povinném znovu zaměstnání jedinců, kteří byli neprávem vyhozeni. Dle mého názoru se nejkontroverznější opatření týkalo možnosti zaměstnavatelů odstoupit od předešlých sjednaných kolektivních platových podmínek s ohledem na ekonomickou situaci podniku.

Zákon č. 8 z roku 1981 byl kombinací obou výše dvou zmíněných zákonů. Jednalo se o kompromisní řešení pro obě strany. Odborové organizace znovunabyly určitá pozbytá práva pro zaměstnance, ačkoli v omezené míře. Tento zákon poukázal na ztrátu autonomie režimu vůči oběma sektorům, jejich názory musely být brány v potaz.¹⁹⁹

Sociální úroveň v zemi byla díky reformám v porovnání se státy Střední Ameriky na vysokém stupni. Na začátku 80. let byla v Panamě nízká kojenecká úmrtnost, průměrná délka života dosahovala 70 let, zatímco vzdělávací reforma přinesla téměř 80% gramotnost dospělého obyvatelstva.²⁰⁰ Sociální programy také vedly k rozšiřování státní správy.

¹⁹⁸ *Ley No. 95 por la cual se modifican algunos artículos del Código de Trabajo y se adoptan otras medidas*. In: Panamá: Gaceta Oficial, 1976. PAN-1976-L-13724. Dostupné také z: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_isn=13724&p_lang=en

¹⁹⁹ PHILLIPPS COLLAZOS, Sharon. *Labor And Politics In Panama: The Torrijos Years* [online]. 1. London and New York: Routledge, 1991, 3 s. [cit. 2020-05-15]. ISBN 978-0-429-71474-0. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=2CmNDwAAQBAJ&hl=cs&pg=GBS.PP1>

²⁰⁰ RIDING, Alan. *Panama: A Troubled Passage for a U.S. Ally*. In: *The New York Times* [online]. New York: The New York Times, 1981 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1981/11/22/magazine/panama-troubled-passage-for-a-us-ally.html>

9 Analýza vlády Noriegy

9.1 Obecně

Po značnou část svého života byl Manuel Noriega informátorem Spojených států amerických, a s největší pravděpodobností úzce spolupracoval se Ústřední zpravodajskou službou (CIA).²⁰¹ Vycházelo to i z jeho pozice za Torrijova režimu, ve kterém měl pod sebou panamské tajné služby. Noriega stanul v čele země v roce 1983, čehož dosáhl po krátkém intermezzu prezidentů Florencia Florese (1981) a Rubéna Daría (1982-1983). Vztahy mezi Norieгой a americkými představiteli dostaly razantní trhliny v roce 1984. Do této doby Noriega pomáhal Američanům pašovat zbraně do sousední Nikaragui pro Contras.²⁰² Po vnitropolitickém mediálním tlaku a kongresovém zákazu vývozu zbraní tato spolupráce skončila.²⁰³

Jedním z jeho prvních kroků v úřadu byla transformace Panamské národní gardy na Panamské obranné síly (FDP). Nové uskupení získalo oproti předchozímu útvaru větší pravomoci (v rámci migraci, celních kompetencí apod.).²⁰⁴ Zákon č. 20 z roku 1983 se postaral o toto legislativní ukotvení.²⁰⁵ Mimochodem, Noriega jako náčelník FDP nemohl být odvolán žádným panamským prezidentem.²⁰⁶

Toto privilegium ho nezastavilo od ovlivňování prezidentských voleb v roce 1984, které podle všech indicií vyhrál Arnulfo Arias. Po zfalšování voleb se ovšem prezidentem stal Nicolás Bardetta. Následujícího roku bylo nalezeno bezhlavé tělo Huga Spadafory, hlasitého kritika tehdejšího autoritáře a dřívějšího stoupence *torrijismu*.²⁰⁷ Brutální vražedný způsob

²⁰¹ *Noriega Got CIA Data, Panel Told: Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/02/01 : CIA-RDP90M00005R000700110051-*. 1. General CIA Records, 1988, (CIA-RDP90M00005R000700110051-2). ISBN 000700110051-2. Dostupné také z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp90m00005r000700110051-2>

²⁰² Jednalo se anti-komunistickou povstaleckou skupinu.

²⁰³ *A Bill to Repeal the "Boland Amendment", Relating to the Use of Central Intelligence Agency Funds In Central America*. In: . Washington DC: 98th Congress. H.R.3694. Dostupné také z: <https://www.congress.gov/bill/98th-congress/house-bill/3694/actions?KWICView=false>

²⁰⁴ GANDÁSEGUI, Marco A. *Panamá: crisis política y agresión económica* [online]. Panama: CELA, 1989, 46-47 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <http://up-rid2.up.ac.pa:8080/xmlui/handle/123456789/1628>

²⁰⁵ *Ley No. 20: Por la cual se dicta la ley organica de las fuerzas de defensa de la Republica de Panamá*. In: Panama: Consejo nacional de legislacion, 1983, ročník 20, číslo 19909. Dostupné také z: <https://docs.panama.justia.com/federales/leyes/20-de-1983-sep-30-1983.pdf>

²⁰⁶ WEEKS a GUNSON, cit. 128, s. 40

²⁰⁷ SIEDER, Rachel. *Central America: Fragile Transition* [online]. 1. London: Macmillan Press, 1996, 80 s. [cit. 2020-05-16]. ISBN 978-1-349-24522-2. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=IxS_DAAAQBAJ&lpg=PR7&ots=bzdeGkoDZ5&dq=978-1-349-24522&lr&pg=PR7#v=onepage&q=978-1-349-24522&f=false

vyvolal pobouření zejména v zahraničí. Na Noriegu padlo hlavní podezření objednání vraždy. Ani FDP jako jím vytvořený bezpečnostní aparát nebyl jednotný.

V rámci vnitřních mocenských uskupení se měl Noriega (i kvůli rostoucímu zahraničnímu tlaku) stáhnout do ústraní a měl být nahrazen v roce 1987 plukovníkem FDP a jeho blízký spolupracovníkem, Robertem Díazem. To se ovšem nestalo, Noriega zůstal u moci. Krátce poté Díaz z exilu veřejně obvinil Noriegu z angažmá v obchodu s drogami, praní špinavých peněz a vraždy Spadafora. Toto veřejné prohlášení vyústilo v protirežimní protesty, které byly násilně potlačovány. Noriega se držel u moci především kvůli armádě než kvůli vnitropolitickému konsenzu. V říjnu 1989 ovšem čelil pokusu o puč z vlastních řad FDP. Puč se ovšem nezdařil a 10 rebelů bylo popraveno.²⁰⁸

Do historie se Noriegův režim zapsal zhoršením ekonomické situace, ochlazením vztahů se Spojenými státy a vyšší mírou represe vůči domácí opozici. Noriegova vláda byla ukončena americkou intervencí v prosinci 1989. Její hlavní představitel byl převezen do Spojených států, kde strávil zbytek svého života ve vězení kvůli zmíněným obviněním.

9.2 Politický systém

Základní vymezení se oproti Torrijovi nezměnilo. Režim Manuela Noriegy byl autoritářský, inkluzivní a populistický.²⁰⁹ Reforma ústavy v roce 1983 měla dosáhnout snížení vlivu Národní gardy a znovunavrácení politického spektra politickým stranám.²¹⁰ Demokratické reformy slíbeny před smrtí Torrija se ovšem reálně neuskutečnily. Naopak, došlo k násilnějšímu potlačování jakéhokoliv názorového pluralismu. Torrijův negociační způsob vládnutí byl vyměněn za konfrontační a zastrašovací styl Noriegy.

Během téměř 6 let Noriegovy vlády se vystřídali čtyři prezidenti. Jednalo se o Nicoláse Barlettu, Erica Delvalleho, Manuela Solíse a Francisca Rodrigueze. Již samotné číslo naznačuje, že existovaly neshody mezi panamskými prezidenty a Noriegou. Barletta skončil

²⁰⁸ MA, Frances Y.F. Noreiga's Abduction from Panama: Is Military Invasion an Appropriate Substitute for International Extradition. *L.A. Int'l & Comp. L. Rev.* [online]. 1991, (925), 931 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1234&context=ilr>

²⁰⁹ ROPP, Steve C. What We Learned from the Noriega Crisis? *Latin American Research Review* [online]. 1993, **28**(3), 189-196 [cit. 2020-05-16]. ISSN 00238791. Dostupné z:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edswss&AN=A1993MB61000039&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

²¹⁰ GANDÁSEGUI, Marco A. The Military Regimes of Panama. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1993, **35**(3), 10 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/165967. ISSN 0022-1937. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0022193700004739/type/journal_article

v úřadě krátce po Spadaforově vraždě v roce 1985 a byl nahrazen Delvallem. Když se Delvalle pokusil v únoru 1988 odstranit Noriegu z úřadu, byl následujícího dne odvolán Národním shromážděním.²¹¹ Jeho následovníci nevydrželi v úřadě o moc déle. Prezidenti v Noriegově systému jsou označováni jako tzv. *ubrouskoví prezidenti*.²¹²

Již zmíněný zákon č. 20 umožňoval vojenskou kontrolu nad soukromým sektorem a stal se novým ekonomickým prvkem Noriegova režimu. Vojenští představitelé byli dosazováni do správních rad podniků, přebrali dozor nad letišti, přístavy a dalšími sektory.²¹³ V rámci politického prostředí chyběla stabilita oproti Torrijově režimu. Po Spadaforově vraždě, výpovědích Díaze, špatné ekonomické situaci a zahraničnímu tlaku USA (v podobě ekonomických sankcí) měl Noriegův režim od v letech 1987-1989 problém s domácími protesty. Po dalším zmanipulování prezidentských voleb v květnu 1989 se stal prezidentem Rodriguez.²¹⁴

9.3 Ekonomika

Noriegova administrativa musela v rovině sociálních věcí zohlednit špatnou ekonomickou situaci země. Vzhledem k tomu, že se nestalo nic v rámci sociální sféry zásadního, rozhodl jsem se touto částí se nezabývat a soustředil jsem se pouze na ekonomické aspekty jeho vlády.

V 80. letech postupně klesal HDP Panamy.²¹⁵ K tomuto výsledku přispělo několik skutečností. Prvním problémem bylo pokračování ropné krize. Ta zapříčinila dluhovou spirálu v latinskoamerických státech, tzv. Ztracenou dekádu (*La Década Perdida*). Neschopnost

²¹¹ TYROLER, Deborah. Update On U.S. Military Invasion Of Panama [online]. University of New Mexico Digital Repository, 1989, (071497) [cit. 2020-05-07]. ISSN 1089-1560. Dostupné z:

<https://digitalrepository.unm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4619&context=noticen>

²¹² V originále tzv. *kleenex presidents*, viz SANCHEZ, Peter. The End of Hegemony? In: 1998 *Meeting of the Latin American Studies Association* [online]. Chicago: Latin American Studies Association, 2002, s. 15 [cit. 2020-05-16]. DOI: 10.2307/20753364. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/259839208_The_End_of_Hegemony

²¹³ YATES, Lawrence A. *The U.S. Military Intervention in Panama Origins, Planning, and Crisis Management June 1987–December 1989* [online]. 1. Washington D.C.: Center of Military History, United States Army, 2008, 11 s. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: [https://history.army.mil/html/books/just_cause/CMH_55-1-](https://history.army.mil/html/books/just_cause/CMH_55-1-1_Just_%20Cause_opt.pdf)

[1_Just_%20Cause_opt.pdf](https://history.army.mil/html/books/just_cause/CMH_55-1-1_Just_%20Cause_opt.pdf)

²¹⁴ MA, cit. 208, s. 930

²¹⁵ KLÍMA, cit. 175, s. 445

splácet své závazky vedlo k uzavření zahraničních bank na téměř deset měsíců. Tyto události vedly k poklesu hrubého domácího produktu o 4,5 % v roce 1983.²¹⁶

Snahy o zlepšení ekonomické situace vedly skrze finanční balíčky od Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Snaha o splacení závazku vedla k zvyšování daní, snižování vládních výdajů apod.²¹⁷ Tuto situaci zohlednila vytvořením třech zákonů v roce 1986. První zákon se zaměřil na zmenšení zaměstnaneckých bonusů. Bylo např. ustanoveno, že přesčas může být ohodnocen max. 25% bonusem oproti základnímu platu.²¹⁸ Zákon č. 2 z téhož roku se zabýval deregulací agrárního prostoru.²¹⁹ Zákon č. 3 z roku 1986 pojednával o snižování tarifů pro industriální sektor.²²⁰

Ekonomice neprospělo ani zastavení finančních darů a pozastavení plateb za pronajímání Panamského průplavu ze strany USA. Výsledky špatného ekonomického plánování jsou nejvíce očividné podle ukazatelů z roku 1989. Panamská ekonomika měla cca 35 % nezaměstnanost²²¹, skončilo velké množství zahraničních bank a všeobecně byla celá ekonomika v těžké krizi kvůli americkým sankcím, které na Panamu byly uvaleny Reaganovou administrativou v roce 1987.²²² Dříve popsaná exportní závislost Panamy na USA zůstala před sankčním režimem na přibližně stejné procentuální hodnotě 37 %, tudíž se jednalo o citelný zásah do ekonomiky.²²³

²¹⁶ Productividad Total de Factores. El caso de Panamá. *Centro Nacional de Competitividad Panamá* [online]. Duraspace, c2002-2019, , 1-32 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://cncpanama.org/phocadownload/Productividad%20Total%20de%20Factores.%20El%20caso%20de%20Panama.pdf>

²¹⁷ ZIMBALIST, Andrew S. a John WEEKS. Prelude to Crisis. Panama at the Crossroads: Economic Development and Political Change in the Twentieth Century [online]. University of California Press, 1991, s. 134 [cit. 2020-05-15]. ISBN 978-0-520-07501-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=PWF5aiOyHrUC&lpg=PA128&dq=barletta%20imf%20loan&pg=PA134#v=onepage&q=barletta%20imf%20loan&f=false>

²¹⁸ *Ley No. 1: Por la que se dictan disposiciones laborales para promover el empleo y la productividad y se adoptan otras normas.* In: Panamá: Gaceta Oficial, 1986, číslo 20513. Dostupné také z: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_isn=22066&p_lang=en

²¹⁹ ZIMBALIST a WEEKS, cit. 217

²²⁰ *Ley No. 3: Por la cual se adopta un régimen de incentivos para el fomento y desarrollo de la industria nacional y de las exportaciones.* In: Panamá: Gaceta Oficial, 1986, číslo 20518. Dostupné také z: <https://docs.panama.justia.com/federales/leyes/3-de-1986-mar-24-1986.pdf>

²²¹ BAKER III, James A, Margaret TUTWILER, Anthony A DAS a Colleen A ELLIOTT. Panama 2 Years After Operation Just Cause. *US Department of State Dispatch* [online]. 1992, 3(11), 96 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=SGybAAAAMAAJ&hl=cs&pg=GBS.PA96>

²²² FURLONG, William L. Panama: The Difficult Transition Towards Democracy. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1993, 35(3), 43 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/165968. ISSN 0022-1937. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0022193700004740/type/journal_article

²²³ Panama. PAXTON, John, ed. *The Statesman's Year-Book 1987-88* [online]. 109. London and Basingstoke: Macmillan Press, 1987, s. 966 [cit. 2020-05-10]. ISBN 978-0-230-27116-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=-Li8DQAAQBAJ&lpg=PA966&dq=panama%20export%20trade%20usa%201985&pg=PA966#v=onepage&q=panama%20export%20trade%20usa%201985&f=false>

10 Diplomatické vztahy mezi zeměmi za Torrija

V rámci kvantifikace personálu a schopností je zjevná asymetrie mezi diplomatickými sbory Spojených států amerických a Panamy. Krátce před sledovaným obdobím měly Spojené státy americké 2782 vyslaných diplomatů do 100 zemí a hostily 1418 diplomatů ze 107 zemí.²²⁴ Pro porovnání, Panama vyslala 103 diplomatů do 31 zemí a hostila 172 diplomatů ze 42 zemí.²²⁵

10.1 Diplomatické vztahy v letech 1968-1975

Memoranda mezi nejvyššími americkými představiteli naznačují že se v letech 1969 a 1970 diplomatické vztahy zaobíraly dvěma hlavními body.²²⁶ Prvním byl již zmíněný neúspěšný převrat z roku 1969, jehož cílem byl Torrijos. Panovaly obavy z toho, že by Torrijos přirozeně podezřívával Američany z nějaké role v puči, což by vedlo ke zhoršení vztahů mezi zeměmi. Je zde vidět skepse vůči jeho „revoluční“ vládě, která v té době neměla oporu v ústavě. Druhým hlavním bodem mezi představiteli Spojených států bylo vyjednávání o Panamském průplavu. To přichází v polovině roku 1970, po Torrijově konsolidaci moci. Ačkoli v memorandech amerických představitelů jsou výtky proti „revoluční“ vládě, nakonec je v rámci Nixonovy administrativy rozhodnuto o pokračování ve vyjednávání. Na draft z roku 1967 není brán zřetel.

Dalším z prvních rozhodnutí Torrija v rámci panamsko-amerických vztahů bylo v roce 1970 rozhodnutí o neprodloužení pronájmu vojenské základny Rio Hato Američanům. Tento objekt mělo USA v pronájmu předchozích 15 let od podpisu smlouvy Remón-Eisenhower.²²⁷

²²⁴ ALGER, Chadwick a Steven J BRAMS. Patterns of Representation in National Capitals and Intergovernmental Organizations. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 179. ISBN 141290143X.

²²⁵ Ibid., s.181

²²⁶ Kompletní seznam viz KRAFT, Douglas, James SIEKMEIER a Edward C. KEEFER. *Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E–10, Documents on American Republics, 1969–1972* [online]. 1. Washington: Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, U.S. Department of State, 2009 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve10>

²²⁷ TANNER, James C. Puzzle in Panama-Torrijos Brings Calm, Prosperity to Nation at Expense of Freedom. In: United States Congress, House Committee on Foreign Affairs, Subcommittee on Inter-American Affairs. Panama Canal, 1971, *Hearings Before the Subcommittee on Inter-American Affairs of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, Ninety-second Congress, First Session on H. Res 74,154,156 and Other Resolutions* [online]. Washinton: US Government Printing Office, 1971, s. 53 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=UwLEU7OVicQC&pg=GBS.PA51>

Z dostupných materiálů vyplývá, že panamská strana využívala k novým jednáním o Panamském průplavu klasické diplomatické postupy.²²⁸

Dne 6. května 1971 došlo k podpisu dohody ohledně spolupráce na výstavbě části dálnice, která měla vést přes oblast tzv. Dariénské zátky.²²⁹ V červnu 1971 byla podepsána dohoda o modifikaci bilaterální smlouvy obou zemí z roku 1956, která se týkala vízového režimu, a posléze k výměně nót.²³⁰ Mezi zářím a říjnem roku 1972 došlo k výměně nót a poté k podpisu dohody, která se zabývala pozastavením vyplácení příspěvků na vzdělání a pojistných příspěvků pro určité zaměstnance v rámci Zóny.²³¹ Nejednalo se jedinou smlouvu podepsanou v roce 1972. Ve dnech 21. června a 5. října 1972 si obě země vyměnily nóty a následně podepsaly dohody ohledně spolupráce ministerstev zemědělství obou zemí na prevenci viru slintavky a kulhavky u zvířat.²³²

Zdůrazňování nutnosti revize panamských smluv pokračovalo i v následujících letech. Jednalo se o cílené asertivní chování, které probíhalo na oficiální úrovni. I za Nixonovy administrativy byli vysláni speciální vyjednavači pro latinskoamerické záležitosti. Z dopisu od jednoho takového, zvláštního zástupce Roberta B. Andersona, z března 1973 vyplývá, že obě strany intenzivně pokračovaly v jednání, ovšem neshodly se v rámci smluv na mnoha bodech. Existovaly rozdílné představy o změně článku 2 a o věčnosti tehdejší uspořádání, alokaci příjmů a pobytu amerických vojsk v oblasti Zóny.²³³

Větší angažovanost americké zahraniční politiky a diplomatických sborů se projevila nástupem Henryho Kissingera roku 1973. O rok později cestoval po zemích tzv. Jihu. Kromě Panamy navštívil také Mexiko či Kubu. Tyto cesty měly napomoci zlepšení vztahů mezi zeměmi západní hemisféry. USA reflektovaly zvětšující se vliv latinskoamerických států na

²²⁸ Memorandum, Treaty Negotiations. In: *The U.S. National Archives and Records Administration* [online]. Washington: United States Government, 1971 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z:

<https://www.archives.gov/files/research/foreign-policy/panama-canal/48memo3261>

²²⁹ List of Bilateral Treaties Between US and Panama. *Embassy of Panama in Washington D.C.* [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z:

<https://static1.squarespace.com/static/5ab93a9a0dbda396c09c62b0/t/5ad4c25d2b6a2842e68d904e/1523892829363/Lista+de+Tratados++bilaterales.pdf> V originále *Acuerdo de cooperación en la construcción de la porción en Panamá de la carretera del Tapón de Darién*

²³⁰ Ibid. V originále *Acuerdo mediante el cual se modifica el Acuerdo del 27 de marzo y del 22 y 26 de mayo de 1956 sobre las visas gratis para no inmigrantes*

²³¹ Ibid. V originále *Acuerdo relacionado con la retención del impuesto de seguro educativo sobre los salarios pagados a determinados empleados de la Zona del Canal*

²³² Ibid. V originále *Acuerdo mediante el cual se confirma el Acuerdo de cooperación entre el Ministerio de Agricultura y Ganadería de la República de Panamá y el Departamento de Agricultura de los Estados Unidos para la prevención de la fiebre aftosa y la peste bovina en Panamá.* V roce 1974 došlo k úpravě dohody a výměně nót.

²³³ KRAFT, SIEKMEIER a KEEFER, cit. 226, Document no. 5

poli mezinárodních organizací a jejich ekonomický potenciál, zároveň již neměli takovou ekonomickou celosvětovou dominanci, jako po druhé světové válce. Všechna tato opatření byla součástí politiky *nového dialogu*. Jednalo se o jakýsi détente pro Latinskou Ameriku.²³⁴

V rámci americké strany byli hlavními vyjednávači speciální vyslanec Bunker, který používal dvou-úrovňové vyjednávání. Mělo se jednat o hlavním bodu (první úroveň) a zároveň se měly dělat drobné ústupky pro lepší zjednodušení procesu, což preferoval i Torrijos.²³⁵ Torrijos také slíbil, že nebude docházet k žádným militantním výpadům ze panamské strany.²³⁶

Dne 7. února 1974 byl v Panamě ministry zahraničních věcí Kissingerem a jeho protějškem Juanem Tackem podepsána deklarace o principech, kterými se měly řídit budoucí jednání o Panamského průplavu. V rámci tzv. dohody Kissinger-Tack bylo vymezeno 8 principů.²³⁷ Jednalo se o ukončení platnosti smlouvy Hay-Bunau-Varilla z roku 1904, zejména zmíněném bodu ohledně věčnosti tehdejšího uspořádání (články 1 a 2). Dalšími body bylo ukončení jurisdikce Spojených států v Zóně (čl. 3) a její transfer pod jurisdikci panamskou (čl. 4). Také správa průplavu měla přejít do panamských rukou, společně se *spravedlivým* ziskem (články 5 a 6). Princip č. 7 pojednává o společné ochraně průplavu. Poslední článek zavazoval do budoucna k bilaterálnímu revizi nových projektů, které by vznikly za účelem zvýšení kapacit průplavu.

Ačkoli byly postupy ohledně panamského průplavu bilaterálními jednáními mezi oběma státy, sympatie s Panamou byly zjevné i od ostatních španělsky hovořících států. Několik dní po podpisu výše zmíněné deklarace byla na konferenci ministrů zahraničních věcí v Mexiku vyjednána Deklarace z Tlatelolco, která měla nastítnit budoucí změny ve vztahu latinskoamerických států s USA, zejména v ekonomických otázkách. V deklaraci se hovoří o

²³⁴ HARMER, Tanya. Dialogue or Détente: Henry Kissinger, Latin America, and the Prospects for a New Inter-American Understanding, 1973–1977. SEWELL, Bevan a Maria RYAN, ed. *Foreign Policy at the Periphery: The Shifting Margins of US International Relations since World War II* [online]. 1. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2017 [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780813168470. Dostupné z:

<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMTIxNTYzOV9fQU41?sid=37a3d32c-a64f-4b4d-9568-1337275a0533@sdc-v-sessmgr01&vid=0&format=EB&rid=1>

²³⁵ Document no. 3. In COLEMAN, Bradley L., Alexander O. POSTER, James F. SIEKMEIER a Adam M. HOWARD. *Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXII, Panama, 1973–1976* [online]. 1. Washington: United States Government Publishing Office, 2015, Document no. 3 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://static.history.state.gov/frus/frus1969-76v22/pdf/frus1969-76v22.pdf>

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Declaration of Principles (Kissinger-Tack Agreement). Intelligence Report, *The Panama Canal Negotiations: A Methodological Approach* [online]. 2. General CIA Records, 2002, s. 8-9 [cit. 2020-05-07]. ISBN 000100080006-2. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00353R000100080006-2.pdf>

užší spolupráci států amerického kontinentu a rovnosti mezi státy.²³⁸ Jednalo se o potvrzení směru „*Nového dialogu*“ v rámci Latinské Ameriky. Dle Lowenthala a Mostaja bylo mnoho ministrů značně skeptických ohledně nově nastoleného trendu a jeho životnosti.²³⁹ V deklaraci bylo také uvedeno, že členové uvítali podpis dohody Kissinger-Tack a dodáno, že se „*jedná o významný posun k definitivnímu řešení otázky (průplavu)*“.²⁴⁰

Důraz byl ovšem kladen především na bilaterální řešení. V období 1973–1975 lze nalézt přes sto dokumentů (převážně memorand, ale i dopisů, telegramů apod.), které popisují setkání a vyjednávání amerických vyjednavačů se svými protějšky.²⁴¹ V dokumentech je popsáno mnoho problémů ohledně formulace řešených otázek, zejména délka transferu správy a účast amerických vojenských jednotek. Diplomaté si ujasňovali s nadřízenými své pravomoci a mantinely pro vyjednávání (krajní meze koncesí apod.). USA také řešily znatelný domácí odpor ohledně jednání, který vycházel zejména z Kongresu. Toto bylo akcentováno ve většině dokumentů od roku 1975 a vyjednavací uvažovali, jaká opatření přijmout, aby k dohodě došlo. Na stole ležely různé možnosti přijetí dohody (např. jedna velká smlouva, několik dílčích, prezidentské nařízení apod.). Z dokumentů také vyplývá, že s ohledem na nový cyklus amerických prezidentských voleb, které se měly konat následujícího roku, vyjednavací tempo zpomalilo, což panamské diplomaty zjevně frustrovalo.²⁴²

10.2 Diplomatické vztahy v letech 1976-1981

V únoru 1976 se uskutečnilo další důležité jednání ohledně úpravy smluv.²⁴³ Znovu se jednalo časovém rozmezí předání správy, ale také o změně statusu kanálové entity, výměru vodní a zemské plochy pro předání, budoucnosti civilních zaměstnanců v Zóně a neutralitě budoucího průplavu. Memorandum z března 1976 konstatovalo shodu na nejtěžších otázkách a vytyčilo časový horizont pro vyjednavací kolečka pro následující rok.²⁴⁴ Počítalo se s tím, že určitě nedojde k podpisu dohody do amerických prezidentských voleb v listopadu 1976.²⁴⁵

²³⁸ Conference Of Tlatelolco: Declaration On Inter-American Relations. *International Legal Materials* [online]. Mexico City: Cambridge University Press, 1974, 13(2), článek 2 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/20691252?seq=1#metadata_info_tab_contents

²³⁹ LOWENTHAL a MOSTAJO, cit. 169, s. 579

²⁴⁰ Conference of Tlatelolco, cit. 238, čl. 4

²⁴¹ COLEMAN et. al., cit. 235

²⁴² Ibid., Document no. 105

²⁴³ Ibid., Document no. 114

²⁴⁴ Ibid., Document no. 115

²⁴⁵ Ibid., Document no. 126

V roce 1976 také doporučila Linowitzova komise změnu kurzu v Latinské Americe.²⁴⁶ Dospěla k závěru, ve kterém se přikláněla k snížení objemu vojenské a špionážní přítomnosti v latinskoamerických zemích. Zároveň doporučila předání správy Zóny a kanálu panamské straně.²⁴⁷ Problematika kontroly USA nad průplavem prý zhoršovala vztah USA s většinou latinskoamerických zemí, které ji vnímaly jako koloniální přežitek.²⁴⁸

Dalším zajímavým milníkem byly debaty prezidentských kandidátů v roce 1976, ve kterých se utkaly tehdejší prezident Gerald Ford s Jimmy Carterem. V debatě ze dne 6. října 1976 Carter prohlásil, že byl ochoten v otázce Panamského průplavu vyjednávat o změně statusu Zóny a průplavu, ovšem v žádném případě neuvažoval o předání americké kontroly.²⁴⁹ Toto tvrzení bylo po zvolení přehodnoceno. V říjnu došlo v rámci Zóny k dodnes neobjasněným devíti výbuchům bez obětí. USA toto považovaly za zastrašovací taktiku, která měla vést k odblokování jednání.²⁵⁰ Panama veškerá nařčení vyvrátila.²⁵¹ V roce 1977 stanul Jimmy Carter v čele USA a začala nová jednání.

V březnu 1977 došlo k prvnímu vyjednávacímu kolu panamské strany s novou administrativou. Znovu jednalo o budoucí neutralitě kanálu a průplavu a způsobu, jakým by eventuální dohody podpořil americký Kongres.²⁵² Po dalších velice intenzivních sériích jednání byly 27. srpna 1977 vytvořeny drafty dvou smluv. Následně došlo dne 7. září 1977 k slavnostnímu podpisu obou smluv a začal ratifikační proces. Jednalo se o slavnostní akt v sídla OAS, přítomno bylo přes dvacet státníků různých zemí.²⁵³ První byla smlouva o trvalé neutralitě a obsluze Panamského průplavu. Trvalá neutralita byla zdůrazněna v článcích 1, 2 a 6 smlouvy.²⁵⁴ Jiné články pojednávaly o praktické stránce věci, např. článek 8 odst. 2 hovoří o

²⁴⁶ V plném znění *Commission on United States-Latin American Relations*.

²⁴⁷ WATTS, Michelle Arnold a Kimberly DANNELS-RUFF. The US and Panama: The Evolution of an Asymmetric Relationship. *Delaware Review of Latin American Studies* [online]. 2011, 12(1), 5 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://udspace.udel.edu/handle/19716/19692>

²⁴⁸ Linowitz Report On Latin America: Blueprint For Confrontation. *Executive Intelligence Review* [online]. 1977, 4(1), 64-65 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: https://larouchepub.com/eiw/public/1977/eirv04n01-19770104/eirv04n01-19770104_066-linowitz_report_on_latin_america.pdf

²⁴⁹ *October 6, 1976 Debate Transcript* [online]. Commission on Presidential Debates, c2020 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-6-1976-debate-transcript/>

²⁵⁰ COLEMAN et. al., cit. 235, Document no. 142

²⁵¹ Ibid., Document no. 144

²⁵² Document no. 23. In: KOLAR, Laura R. a Adam M. HOWARD. *Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XXIX, Panama* [online]. 1. Washington: United States Government Printing Office, 2016 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://static.history.state.gov/frus/frus1977-80v29/pdf/frus1977-80v29.pdf>

²⁵³ Adresses and Statements in Support of the Panama Canal Treaties by Senior Officials of the US Government. *The Meaning of the New Panama Canal Treaties* [online]. 1. Department of State, 1977, s. 3-5 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=oQq4ehNjW2wC&hl=cs&pg=GBS.PA3>

²⁵⁴ *Treaty Concerning the Permanent Neutrality and Operation of the Panama Canal (Neutrality Treaty)*. In: . Washington, 1977. Dostupné také z: https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-11/neutrality_panama_canal.xml

OAS jako depozitáři smlouvy.²⁵⁵ Druhou, obsahově rozsáhlejší, byla smlouva o Panamském průplavu. Článek 1 ruší veškeré předchozí smlouvy, které byly podepsány v rámci Panamského průplavu.²⁵⁶ V článku 2 této smlouvy je jasně uvedeno, že je nutné ratifikovat smlouvy skrze domácí ratifikační mechanismy.²⁵⁷ Článek třetí pojednává o detailech správy kanálu a mj. specifikuje povinné národnostní složení představenstva tzv. Komise pro správu Panamského průplavu.²⁵⁸ Smlouva je obsáhlá, reflektuje např. životní prostředí (čl. 6), právní rámec entity (čl. 9), zaměstnanecké poměry (čl. 10), majetkové transfery (čl. 13) a další. Dodatek smlouvy obsahoval výčet povolených a zakázaných procedur pro Komisi pro správu přístavu. Také je zde výčet zrušených smluv z předchozích období a výčet smluv, kterých byly stále považovány za platné. Konec smlouvy obsahují připomínky ze strany USA.²⁵⁹ Nejednalo se pouze o otázce průplavu, v září 1977 došlo také k dohodě skrze výměnu nót ohledně záchrany tropického pralesa Barro Colorado skrze Smithsonský tropický vědecký ústav.²⁶⁰

Prioritou pro diplomatické vztahy obou zemí v období od září 1977 do dubna 1978 byla ratifikace smluv. V Panamě proběhlo referendum o dohodě v říjnu 1977, většina veřejnosti se smlouvami souhlasila.²⁶¹ Senát ratifikoval smlouvu o neutralitě dne 16. března 1978, druhá smlouva byla ratifikována dne 18. dubna 1978. Vždy šlo o nejtěsnější možný výsledek - 68 senátorů bylo pro, 32 proti.²⁶² Smlouva měla nabýt účinnosti dne 1. října 1979 s tím, že převzetí absolutní kontroly by nastalo dne 31. prosince 1999.²⁶³

V červnu 1978 vykonal státní návštěvu Panamy americký prezident Carter. Během návštěvy byl podepsán protokol, který potvrdil výměnu dokumentů potvrzující ratifikaci smluv o Panamském průplavu.²⁶⁴ Tato návštěva nejvyššího amerického představitele na panamském

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ *Panama Canal Treaty (With Annex, Agreed Minute, Related Letter, and Reservations and Understandings Made by the United States*. In: Washington, 1977. Dostupné také z: <https://2001-2009.state.gov/p/wha/rlnks/11936.htm>

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ List of Bilateral Treaties, cit. 229. V originále *Acuerdo relativo a la guarda del monumento natural de Barro Colorado por parte del instituto Smithsonian de investigaciones tropicales*.

²⁶¹ KOLAR a HOWARD, cit. 252, Document no. 117

²⁶² Senate Consideration of Treaty Document 95-14(A). In: *Congress.gov* [online]. 1978 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/treaty-document/95th-congress/14/A>

²⁶³ KOLAR a HOWARD, cit. 252, Document no. 187

²⁶⁴ *Presidentes de EE.UU. que han viajado a Panamá*. In: *Embajada de los Estados Unidos en Panamá* [online]. Panamá [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://pa.usembassy.gov/es/our-relationship-es/policy-history-es/u-s-presidents-traveled-panama-es/>

území byla první takovou po téměř 22 letech. Dále bylo v srpnu 1978 zveřejněno memorandum ohledně zásobování leteckých inspekcí.²⁶⁵

Po velice intenzivních diplomatických jednáních v předchozích letech se pokračovalo v rámci diplomatických jednáních i nadále. Příkladem je dohoda ohledně meteorologické stanice v městě Puerto ze dne 1. října 1979.²⁶⁶ Nedlouho poté, dne 30. října 1979, byla podepsána repatriační smlouva ohledně kriminálních sazeb.²⁶⁷ Ta po ratifikaci v obou zemích nabyla účinnosti v roce 1980. V srpnu téhož roku si obě země vyměnily další nóty, tentokrát se jednalo o vyřešení jurisdikce pro plavidla, která vyplouvala z ropné plošiny Louisiana Offshore.²⁶⁸ Byly zde problémy i s určitými aspekty smlouvy, například v lednu 1980 dala panamská strana najevo svou nespokojenost s tím, že 3 měsíce po začátku účinnosti smlouvy stále nefungovalo představenstvo správy kanály v národnostním poměru, které bylo uvedeno ve smlouvách.²⁶⁹

Jak vyplývá z výše uvedeného výčtu, diplomatické vztahy byly mezi oběma zeměmi velice intenzivní v době vlády Omara Torrija. Přes počáteční oťukávání se diplomatická jednání začátkem 70. let minulého století rozeběhla do série desítek schůzek, jejichž vrcholem byl podpis dvou smluv ohledně Panamského průplavu. Z výzkumu také vyplývá, že problematika správy kanálu, její řešení a ratifikační proces v obou zemích nebylo jediným tématem diplomatických vztahů. Řešily se taktéž jiné praktické věci, např. repatriační smlouvy ohledně vězeňských trestů, dohody o spolupráci mezi ministerstvy zemědělství, dohody o záchranu tropického pralesa apod.

²⁶⁵ List of Bilateral Treaties, cit. 229. V originále *Memorandum de acuerdo sobre el suministro de servicios de inspección aéreas*.

²⁶⁶ Ibid., V originále *Acuerdo relativo a la Oficina Meteorológica del Puerto*

²⁶⁷ Ibid., V originále *Tratado sobre la Ejecución de Sentencias Penales*

²⁶⁸ Ibid., V originále *Acuerdo relativo a la jurisdicción sobre navíos que utilizan el puerto petrolero "offshore" de Louisiana*.

²⁶⁹ KOLAR a HOWARD, cit. 252, Document no. 255

11 Diplomatické vztahy mezi zeměmi za Noriegy

V období 1983–1985 lze považovat diplomatické vztahy mezi USA a Panamou za normální a fungující. V rámci multilaterální iniciativy vytvořila Panama společně Mexikem, Kolumbií a Venezuelou tzv. Grupo Contadora.²⁷⁰ Tato skupina chtěla řešit konflikty v zemích Střední Ameriky mírovou cestou a za pomoci demokratických procedur. Nakonec se nic konkrétního nerealizovalo kvůli chybějící podpoře Spojených států, které pomáhaly v Nikarague opozičních partyzánům, tzv. Contras.²⁷¹

Na poli bilaterálních vztahů bylo mezi oběma zeměmi podepsáno několik dalších dílčích dohod a smluv. Jednalo se např. o dohodu ohledně bezpečnosti vojenských informací mezi oběma státy, podepsanou dne 17. srpna 1984.²⁷² V listopadu téhož roku došlo k výměně nót ohledně podmínek ubytování vojenského personálu a civilních příslušníků vojska Spojených států v Panamě.²⁷³ Dne 29. března 1985 byla podepsána dohoda ohledně synchronizace podmínek pro mezinárodní expresní služby mezi oběma státy.²⁷⁴ V lednu 1986 byla podepsána dohoda ohledně spolupráce na produkci topografických map za Panamy.²⁷⁵

V polovině roku 1986 začaly vycházet v amerických médiích reportáže a články o Noriegově zapletení do obchodu s drogami.²⁷⁶ Například novinář Hersch se odvolával na informace získané od zdrojů z administrativy Bílého domu, zaměstnance Ministerstva obrany či americké zaměstnance Zóny. I díky tomuto mediálnímu tlaku a dalších již popsáných událostech se začala Reaganova vláda hlasitě ozývat vůči panamskému politickému uspořádání. V rámci oficiálních smluv došlo dne 2. července 1986 k podpisu dohody o konsolidaci dluhů a

²⁷⁰ GANDÁSEGUI, cit. 210, s. 9

²⁷¹ BAGLEY, Bruce Michael. Contadora: The Failure of Diplomacy. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1986, 28(3), 1 [cit. 2020-05-15]. DOI: 10.2307/165705. Dostupné z: https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/165705?seq=1#metadata_info_tab_contents

²⁷² List of Bilateral Treaties, cit. 229 V originále *Acuerdo concerniente a la seguridad general de la informacion militar*.

²⁷³ Ibid. V originále *Acuerdo respecto a las viviendas del personal civil y militar de las fuerzas armadas de los EE.UU.*

²⁷⁴ Ibid. V originále *Acuerdo sobre el correo expreso internacional, con normas detalladas*.

²⁷⁵ Ibid. V originále *Acuerdo de cooperación para la producción de mapas topográficos de Panamá, con anexos*.

²⁷⁶ HERSCH, Seymour M. Panama Strongman said to Trade in Drugs, Arms and Illicit Money. *The New York Times* [online]. The New York Times Company, 1986 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1986/06/12/world/panama-strongman-said-to-trade-in-drugs-arms-and-illicit-money.html>

novém splátkovém kalendáři mezi oběma zeměmi.²⁷⁷ V září téhož roku byla oznámena výměna nót ohledně danění dodavatelů a subdodavatelů pro Panamský průplav.²⁷⁸

V létě 1987 zformulovala americká strana nové cíle své zahraniční politiky vůči Panamě. Američané požadovali odstoupení Noriegy, svobodu slova a shromažďování, odstoupení FDP z vedení důležitých veřejných a soukromých pozic a navrácení suverenity civilní vlády nad armádou.²⁷⁹ Navíc dne 30. června 1987 došlo k veřejným nepokojům před americkou ambasádou v Panama City.²⁸⁰ Je možné, že tyto protesty byly uměle vyvolány Noriegou. Spojené státy ovšem trvaly na uhrazení škod a deklarovaly pozastavení jakýchkoliv finančních dotací a programů z jejich strany do doby, dokud by jim nebyla proplacena škoda na majetku. Posléze došlo k veřejným protestům proti Noriegovi a jejich násilnému potlačení. Formulované pozice americké strany o nutných změnách v Panamě z roku 1987 byly po této záležitosti sloučeny s bezpodmínečným odchodem Noriegy z čela země.²⁸¹

Od poloviny roku 1987 do 4. dubna 1988 rozhodla americká strana o pozastavení ekonomické a vojenské pomoci Panamě, zastavila veškeré půjčky skrze multilaterální organizace, pozastavila zvýhodněný kvóťový režim pro dovoz panamské třtiny a jiné obchodní preference (skrze *Caribbean Basin Initiative a Generalized System of Preferences*), zmrazila panamské účty ve Spojených státech a pozastavila veškeré domluvené platby za pronajímání Panamského průplavu a přímé i nepřímé platby všem panamským společnostem napojeným na Noriegův režim.²⁸² Pro dokreslení, Panama v rámci sankcí ztratila v letech 1987 a 1988 celkem \$40 milionů v přímé pomoci.²⁸³

Dle Conniffa došlo na konci roku 1987 k tajným schůzkám mezi diplomaty obou zemí. Mělo se jednat o podmínkách Noriegova odstoupení. Noriega měl mít jako pojistku k dispozici kompromitující materiály na členy americké administrativy, což si americká strana nepřála

²⁷⁷ List of Bilateral Treaties, cit. 229 V originále *Acuerdo sobre la consolidación y la reprogramación de ciertas deudas por pagar, garantizadas por o aseguradas por el gobierno de los estados unidos y sus agencias, con anexos.*

²⁷⁸ Ibid. V originále *Acuerdo concerniente al gravamen sobre la renta de los contratistas y subcontratistas de la comisión del canal de panamá o las fuerzas armadas de los ee.uu., con adjuntos y nota relacionada.*

²⁷⁹ CONAHAN, Frank C. Statement of Frank C. Conahan, Assistant Controller General for National Security and International Affairs. In: *United States Policy Toward Panama in the Aftermath of the May 1, 1989 Elections: Hearing Before the Subcommittees on Western Hemisphere Affairs and International Economic Policy and Trade of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, One Hundred First Congress, First Session*, [online]. U.S. Government Printing Office, 1990, s. 92-97 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: https://play.google.com/store/books/details?id=H0ejFs1kAIYC&pcampaignid=books_web_aboutlink

²⁸⁰ Ibid., s. 93

²⁸¹ Ibid., s. 92

²⁸² Ibid., s. 93

²⁸³ Ibid., s. 94

zveřejňovat před americkými volbami, naplánovanými na rok 1989. Ukončení těchto jednání mělo proběhnout v lednu 1988.²⁸⁴ V prosinci 1987 také došlo k výměně nót mezi oběma zeměmi. Jednalo se o vyjmutí určitých osob (v rámci námořního a leteckého sektoru) z placení daní z příjmu.²⁸⁵

Jeden z Noriegových bývalých vrchních diplomatů a později persona non grata, José Blandón, vypovídal v únoru 1988 před americkým senátním výborem pro zahraniční věci.²⁸⁶ Dle jeho svědectví snahy o sesazení Noriegy nevedly k úspěchu kvůli faktu, že Noriega měl stále podporu určitých amerických vysokých činitelů. Ve svém svědectví popsal spolupráci Noriegy se CIA a způsob, jakým mu CIA zajišťovala informace o konkrétních amerických delegacích. CIA veškerá nařčení odmítala. Pokud bychom brali jeho tvrzení za pravdivé, je zde do roku 1988 viditelný rozkol v zahraniční politice USA. Americké ministerstvo zahraničních věcí mělo jiné priority než Ústřední zpravodajská služba. V únoru 1988 také došlo k výměně nót mezi oběma státy, ve kterých šlo o vyjasnění ohledně nároku na penze pro zaměstnance průplavové Zóny.²⁸⁷ V březnu 1988 byl odvolán zmíněný prezident Delvalle. USA s tímto krokem nesouhlasily, jelikož Delvalleho považovaly za legitimního prezidenta.²⁸⁸

Začátkem dubna 1988 byl Noriega obviněn soudy na Floridě z obchodu s drogami a z praní špinavých peněz.²⁸⁹ Později začaly Spojené státy přitvrzovat ve svých opatřeních. Dne 8. dubna 1988 byl skrze prezidentské nařízení č. 12635 pozastaven veškerý majetek panamské vlády ve Spojených státech. V otázce pozastavení plateb vůči panamským firmám bylo rozhodnuto o vytvoření úschovného fondu, kam tyto platby měly směřovat.²⁹⁰ V následujících měsících došlo k 46 případům výjimek z těchto opatření. Panamský prezident Manuel Solís nazval dne 27. září 1988 výše uvedený ekonomický nátlak USA za „*agresi*“ vůči Panamě.²⁹¹

²⁸⁴ CONNIFF, cit. 124, s. 157-158

²⁸⁵ List of Bilateral Treaties cit. 229. V originále *Acuerdo para exonerar del impuesto sobre la renta en una base de reciprocidad, los ingresos que deriven los residentes de la otra nación para la explotación internacional de naves y aeronaves.*

²⁸⁶ *Noriega Got CIA Data, Panel Told*, cit. 200

²⁸⁷ List of Bilateral Treaties cit. 229. V originále *Acuerdo relacionado con el procedimiento de ordenes de embargo decretadas por los juzgados de panama para el cumplimiento del pago de pensiones alimenticias a que estan obligados los empleados de la Comision del Canal de Panamá.*

²⁸⁸ REAGAN, Ronald. Statement on Economic Sanctions Against Panama. *Public Papers of the Presidents of the United States, Ronald Reagan Book 1* [online]. 1. Washington: Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Services Administration, 1990, s. 321-322 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=aKF6lfCqIJkC&hl=cs&pg=GBS.PA321>

²⁸⁹ *United States v. Noriega*, 683 F. Supp. 1373 (S.D. Fla. 1988). In: U.S. District Court for the Southern District of Florida, 1988, 88-0079-CR. Dostupné také z: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/683/1373/2268211/>

²⁹⁰ CONAHAN, cit. 279

²⁹¹ Attachment I. In: *United States Policy Toward Panama in the Aftermath of the May 1, 1989 Elections: Hearing Before the Subcommittees on Western Hemisphere Affairs and International Economic Policy and*

V rámci nových panamských prezidentských voleb se opakoval stejný scénář jako minule. Po ovlivnění voleb ve prospěch Noriegaova kandidáta se stal v květnu 1989 panamským prezidentem Rodriguéz. V návaznosti na to byl dne 15. května 1989 z Panamy odvolán americký velvyslanec Davis.²⁹² Pár dní na to prezident Bush veřejně kritizoval průběh voleb, poprvé vyzval k řešení regionálnímu problému skrze mezinárodní organizace a prohlásil zvýšení počtu amerických vojáků v oblasti.²⁹³

Z hlediska diplomatických styků je zde patrné Wisemanovo tvrzení o americké diplomacii a její snaze o hledání kompromisu skrze bilaterální jednání, oproti multilaterálnímu. Do května 1989 totiž americká diplomacie problém ohledně panamského vedení neřešila jiným způsobem.²⁹⁴ Americká administrativa se obrátila s řešením problému o pomoc na OAS. Tato mezinárodní organizace v listopadu 1989 vydala zvláštní zprávu o situaci v Panamě od roku 1987. V tomto dokumentu speciální komise shledala závažné deficity v uplatňování lidských a politických práv a také absenci nezávislé justice.²⁹⁵ V rámci doporučení vyzvala panamský autoritářský režim k ukončení násilí na svých obyvatelích, umožnění návratu lidí z exilu, ukončení cenzury tisku, sjednání nezávislého soudnictví a ukončení vojenské svrchovanosti nad exekutivou a legislativou.²⁹⁶

V polovině prosince 1989 vyhlásil Manuel Noriega „válku proti Spojeným státům.“²⁹⁷ Pokud to Noriega myslel jako řečnický obrat v jisté symbolice, Spojené státy pod administrativou G. H. W. Bushe takto neuvažovaly. Dne 20. prosince 1989 začala americká invaze Panamy. Bush při projevu prohlásil, že Noriega byl zapleten do úmrtí amerického občana v Panamě. S ohledem na bezpečí 35 000 amerických občanů, předchozí léta nefungujících vyjednávání, platnosti sankčních režimů a vyhlášení války proti USA ze strany

Trade of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, One Hundred First Congress, First Session, [online]. U.S. Government Printing Office, 1990, s. 113-119 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z:

https://play.google.com/store/books/details?id=H0ejFs1kAIYC&pcampaignid=books_web_aboutlink

²⁹² Statement of the Department of State, May 24, 1989. In: *American Foreign Policy Current Documents* [online]. Department of State, 1990, Document no. 468 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z:

<https://play.google.com/books/reader?id=eD-U3bnOcIkC&hl=cs&pg=GBS.PA713>

²⁹³ News Conference on Panama. In: *C-Span* [online]. Washington: National Cable Satellite Corporation, 1989 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.c-span.org/video/?7551-1/news-conference-panama>

²⁹⁴ CONAHAN, cit. 279

²⁹⁵ Conclusions and Recommendations. In: *OAS.org* [online]. Inter-American Commission on Human Rights, 1989 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.cidh.oas.org/countryrep/Panama89eng/conclusions.htm>

²⁹⁶ Ibid. Konkrétně se jedná o doporučení 1-4.

²⁹⁷ BUSH, George H.W. Address to the Nation Announcing United States Military Action in Panama. *Public Papers of the Presidents of the United States, George Bush, Book II* [online]. 1. Washington: Office of the Federal Register, National Archives and Records Administration, 1989, s. 1723-1726 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=diB6WNNBzeMC&hl=cs&pg=GBS.PA1723>

Noriegy vedlo Bushe k učinění rozhodnutí o invazi.²⁹⁸ Tentýž den odstoupil panamský prezident Francisco Rodríguez a byl dosazen Guillermo Endara z opoziční *Partido Panameñista*. Memorandum ze stejného dne hovoří také okamžitým zrušení sankcí ze strany USA vůči Panamě.²⁹⁹ Americký velvyslanec se vrátil do Panamy v lednu 1990. Tentýž měsíc byl dopaden a zadržen Noriega.

V tomto zkoumaném období je evidentní drastické zhoršení diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi, která začalo v roce 1986. Je to patrné na snížení frekvence diplomatických jednání mezi státy a zejména kritickou rétorikou vrchních představitelů USA vůči autoritářskému vůdci Noriegovi a jeho opětování v podobném duchu. Ve sledovaném období nedošlo k žádným významným dohodám, řešil se především setrvání Noriegy v čele Panamy. Pár měsíců před vojenskou intervencí byl stažen z Panama City americký velvyslanec, což je jasný ukazatel zhoršení vztahů mezi oběma státy. Toto bylo potvrzeno následným aktem vyhlášením války proti USA pár měsíců poté.

²⁹⁸ V této práci se nehodlám zabírat polemikou o legálnosti invaze, o tom jsou jiné práce. Někteří autoři invazi považují za oprávněnou. Jiní ji označují za neokolonialistickou praxi, např. zmiňovaný Soler.

²⁹⁹ BUSH cit. 297

12 Panamský triumf ve vyjednávání o Panamském průplavu

Pro panamskou stranu bylo dosažení úspěchu důležité z mnoha bodů. Nejdůležitějším zřejmě byla skutečnost, že se potenciální revize smluv stala významným tmelícím článkem pro nestabilní začátek režimu s panamskou společností. I američtí diplomaté si všímali faktu, že Torrijův režim výměnu ve správě kanálu považoval za svou nejvyšší prioritu.³⁰⁰

Jedním z příkladů na poukazování vztahové asymetrie smluv bylo poukazování na neadekvátní výši nájemného z americké strany. Na začátku 70. let platili Američané za správu kanálu cca 2 milióny dolarů ročně. Navíc větší zisky z potenciálního převzetí kontroly měly přispět k vyrovnání deficitů, které byly vytvořeny výše popsány reformami. Dalším významným bodem bylo zdůraznění narativu. Světem se šířila vlna dekolonizací, což se reflektovalo i v Latinské Americe nárůstem nacionalistických hnutí. Panamští představitelé si uvědomili, že by pro nové ustanovení smluv mohlo být nakloněné veřejné mínění široké domácí, ale i zahraniční veřejnosti.³⁰¹

Panamští představitelé začali pracovat na vylepšení obrazu záhy. Klasickým příkladem je Torrijovo jednání na počátku 70. let minulého století na poli mezinárodních organizací. V roce 1973 se konalo v Panama City již zmíněné mimořádné zasedání Rady bezpečnosti OSN. Při této příležitosti předstoupil Torrijos s projevem, ve kterém popsal tehdejší stav věcí tak, že si Američané vytvořily „kolonii v srdci jeho země“³⁰² a zdůraznil tehdejší stav věcí jako neudržitelný. Díky externí podpoře v otázce Panamského průplavu prošla v březnu 1973 OSN rezoluce č. 330, která brala na vědomí nátlakové mechanismy na Americkém kontinentu a vyzvala státy, aby se takovýchto mechanismů vyvarovaly.³⁰³ Rezoluce prošla, USA, Velká Británie a Francie se zdržely hlasování.³⁰⁴ Důležitější rezoluce, zabývající se situací Panamského průplavu, ovšem neprošla. Neúspěšná rezoluce navrhovala vyjednávání o průplavu v rámci mezinárodního multilaterálního vyjednávání. USA s tímto nesouhlasily kvůli preferenci bilaterálního přístupu, a z toho důvodu rezoluci vetovali.³⁰⁵ Všeobecně je tento

³⁰⁰ COLEMAN et. al., cit. 235, Document no. 8

³⁰¹ *Intelligence Report, The Evolution of US-Panama Relations*. 1. Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, 1971. CIA-RDP85T00875R001100100070-8. Dostupné také z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00875R001100100070-8.pdf>

³⁰² SMITH, cit. 133, s. 142

³⁰³ *Resolution 330 Peace and Security in Latin America*. In: . Panama: UN Security Council, 1973, S/RES/330. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/330>

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ STORRS, K. Larry a Barry SKLAR. *Appendix 7, Panama Canal*. In: *A New Panama Canal Treaty, a Latin America Imperative, Report of a Study Mission to Panama, November 21-23, 1975, Pursuant to H. Res.*

moment považován za jeden z prvních diplomatických úspěchů v rámci vyjednávacích kol o Panamském průplavu. Torrijos efektivně využil dekolonizačního procesu v rámci veřejného mínění. Zároveň pomocí rezoluce v rámci mezinárodní organizace donutil USA skrze deklaraci poprvé reálně donutit k závázání o započatí procesu odstoupení pásma Zóny ve prospěch Panamy. Leckdy je tato událost na úrovni OSN považována za veřejné selhání amerického diplomatického sboru a triumf Torrija. Lze předpokládat, že tato událost pomohla k dosažení úmluvy Kissinger-Tack. Torrijos cílil i na americkou veřejnost. Tehdejší stav věci popsal jako nemorální. Také očekával, že americká veřejnost: „*pocítí stud (...) podobný tomu z Vietnamu, až získá více informací o situaci v pásmu Zóny.*“³⁰⁶

Jak již bylo zmíněno, Torrijos byl výjimečný pro svou diplomatickou schopnost spolupracovat s různými společenskými skupinami pro dosažení výsledků. Jeho charisma potvrzovali i američtí vyjednaváci.³⁰⁷ Při získávání široké podpory veřejného mínění pro revizi smluv toto bylo zapotřebí. Důležitou roli hrála i panamská obchodnická sféra. Během konference podnikatelů, pořádanou v roce 1975, mj. zaznělo, že: „*Panama má výslovné právo na uplatňování suverenity a uplatňování těžby nerostných zdrojů na svém území*“³⁰⁸ (...) *myšlenka neutrality Panamského průplavu je nekompatibilní s vojenskou přítomností s ofenzivními schopnostmi.*“³⁰⁹ Jak bylo popsáno v předchozích kapitolách, koncese na požadavku neutrality z panamské strany pomohla k ratifikaci smlouvy v Senátu USA.

V rámci zahraniční politiky pomohla Torrijovi při prosazování nejen již zmíněná rezoluce v OSN. Panama následně navázala styky se zeměmi socialistického bloku, např. v roce 1974 navázala vztahy s Kubou. V roce 1975 se Panama stala členem Hnutí nezúčastněných zemí.³¹⁰ Torrijos nejenže dokázal pracovat se zahraničním publikem, pro tuto záležitost získal potvrzení souhlasu i od normálně spřízněného domácího obyvatelstva. Průzkumy před podpisem smluv ovšem naznačovaly, že většině panamského obyvatelstva přišly podmínky nedostatečné. Torrijos reagoval vysvětlovací kampaní. Obhajoval navržené body s tím, že se jedná o nejlepší

315 [online]. Washington: U.S. Government Printing Office, 1976, s. 44 [cit. 2020-05-16]. IB74138. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=zpbQAAAAMAAJ&hl=cs&pg=GBS.PA38>

³⁰⁶ SEVERO, Richard. U.N. Panel Sits in Panama Today. *Special to The New York Times* [online]. 1973 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1973/03/15/archives/un-panel-sits-in-panama-today-torrijos-asks-moral-backing-of-world.html>

³⁰⁷ BARNES, Donald. Interview with Ambler H. Moss Jr. In: *Manuscript/Mixed Material* [online]. Library of Congress, 1988, s. 3-22 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/mfdipbib000840/>

³⁰⁸ Bylo tím myšleno i pásmo Zóny.

³⁰⁹ PÉREZ, Orlando J. Public Opinion and the Future of U.S.-Panama Relations. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1999, 41(3), 1-2 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/166157. ISSN 0022-1937. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0022193700002297/type/journal_article

³¹⁰ *NACLA Report On The Americas*, cit. 174, s. 27

možné vyjednané podmínky pro Panamu. Dle Torrija dalších koncesí od USA nebylo možné dosáhnout, s ohledem na nutný ratifikační souhlas amerického Senátu. USA tímto způsobem původně ukázkově využily Putnamem popsané „zahnání do kouta“ ve svůj prospěch³¹¹, Torrijos ovšem stejnou strategii uplatnil i v případě domácího referenda. Tato strategie se vyplatila. V referendu, které mělo z panamské strany rozhodnout o ratifikaci smlouvy, byla volební účast okolo 90 %. Přes 66 % voličů mělo ke znění smluv kladný názor.³¹²

Důležitou roli hrál i způsob vyjednávání. Obě strany v roce 1977 navázaly na předchozí roky vyjednávání, které se zdatně posunuly nástupem Kissingera během Nixonovy administrativy v roce 1973. Hlavním vyjednavacem za americkou stranu byl Bunker, ale vyjednávání vedlo mnoho lidí z různých skupin americké administrativy (ministři, náměstci, velvyslanci apod.), zatímco panamská strana využila taktiku menších vyjednavacích týmů, kterým do roku 1976 velel Juan Tack. Ten byl nahrazen Aquilinem Boydem. Z dokumentů vyplývá, že byl oproti svému protějšku ve vyjednáváních mnohem klidnější a profesionálnější.³¹³ Torrijos během vyjednavacích kol slíbil tři hlavní body pro budoucnost svého režimu, které následně dodržel. Jednalo se o povolení návratu lidem v exilu, navrácení svobody slova pro opoziční noviny a znovuoživení jiných politických stran s vidinou větší demokratizace.³¹⁴ I to zajisté pomohlo jeho důvěryhodnosti.

Carterova administrativa neměla v žádném případě jistotu, že se podaří ratifikovat jakoukoli verzi revizi smlouvy v americkém Senátu. Carter z hlediska domácího prostředí vytvořil mediální kampaň na podporu smluv. Snažil se také naklonit senátory sliby o realizaci určitých domácích veřejných projektů.³¹⁵ Carter vedl zdlouhavá, několika-měsíční jednání s mnoha členy legislativy a snažil se jim objasňovat jejich pochyby.³¹⁶ Zajímavý a výjimečný i je samotný podpis smlouvy, jelikož do konce 60 let měli američtí prezidenti tendenci dělat zahraniční ujednání skrze exekutivní příkazy, oproti klasické smlouvě.³¹⁷ V rámci snah o

³¹¹ EVANS, JACOBSON a PUTNAM, cit. 78, s. 442

³¹² *Acta de la Sesión Extraordinaria del Tribunal Electoral en el Palacio Legislativo Justo Arosemena, sobre el Computo Final de las votaciones del Plebiscito Nacional* [online]. Panama: Gaceta Oficial, 1977 [cit. 2020-05-08]. No. 18451. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20131029194748/http://www.asamblea.gob.pa/APPS/LEGISPAN/PDF_GACETAS/1970/1977/18451_1977.PDF

³¹³ COLEMAN et. al., cit. 235, Document no. 130

³¹⁴ BARNES, cit. 307, s. 3

³¹⁵ EVANS, JACOBSON a PUTNAM, cit. 78, s. 450

³¹⁶ CARTER, Jimmy. *Keeping Faith: Memoirs of a President* [online]. 1. Fayetteville: University of Arkansas Press, 1995, 172-181 [cit. 2020-05-17]. ISBN 9781610752237. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=e000xww&AN=563406&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>

³¹⁷ Trends in Major Categories of Treaties. *Treaties and Other International Agreements: The Role of the United States Senate* [online]. 1. Washington: Congressional Research Service Library of Congress, 2001, s. 246-247

získání potvrzení Senátu USA bylo podniknuto několik cest senátních delegací, které byly panamskou stranou přesvědčovány o důležitosti a významu ratifikace obou smluv.³¹⁸ Bylo zdůrazňováno, že kolaps v jednání by mohlo vést k pádu Torrija, což by zhoršilo jakékoliv budoucí jednání o revizi smluv.³¹⁹ Mimo jiné i osobní přátelství mezi Carterem a Torrijem zajisté hrálo roli v rámci vyjednávacího procesu.³²⁰

Z výše uvedených příkladů vyplývá, že Panama jako malý stát využila při jednání o Panamském průplavu kombinaci (neo)liberálních a post-positivistických přístupů pro dosažení výsledku. Závislé proměnné, tedy úspěch Panamy ve vyjednávacích kolečkách, bylo dosaženo několika faktory. Torrijos a jeho vyjednávací týmy se soustředili na dobré vztahy se svými protějšky z USA. V rámci revize smluv poukazovali na měnící se prostředí mezinárodních vztahů, které potvrzovalo panamské tvrzení o nespravedlnosti tehdejšího stavu. Panama také využívala veřejné mínění a prostředí mezinárodních vztahů k zviditelnění a potvrzení svého názoru ohledně problematiky. Ekonomická závislost, přítomnost vojsk USA v Zóně ani malý diplomatický aparát nebyly dle mých poznatků překážkou. Naopak lze konstatovat, že malý, relativně kompaktní panamský diplomatický tým vytvořil z problematiky Panamského průplavu prioritu panamské zahraniční politiky a využil toho, že Spojené státy jako globální hegemon se musely soustředit i na jiné problémy tehdejšího prostředí mezinárodních vztahů. Využily tedy Zartmanova a Rubinova vhodného načasování svých požadavků. Také je v mém výzkumu patrná maximalizace Longovy hodnotové, derivativní a kolektivní síly.

[cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-106SPRT66922/pdf/CPRT-106SPRT66922.pdf>

³¹⁸ Negotiation and Conclusion of International Agreements. *Treaties and Other International Agreements: The Role of the United States Senate* [online]. 1. Washington: Congressional Research Service Library of Congress, 2001, s. 246-247 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-106SPRT66922/pdf/CPRT-106SPRT66922.pdf>

³¹⁹ EVANS, JACOBSON a PUTNAM, cit. 78, s. 458-459

³²⁰ BARNES, cit. 307, s. 22

Závěr

V této práci, která se zabývala třemi na sebe logicky navazujícími výzkumnými otázkami, jsem dospěl k následujícím závěrům. Ke každému zkoumanému problému jsem došel skrze jiný metodologický postup. V otázce první, která se zabývala deskripcí a následnou komparací režimů, byly zjištěny odlišnosti ve zkoumaných obdobích. Ačkoli Torrijos novelizoval ústavu a započal rozsáhlé ekonomické a sociální reformy, ve výsledku ho lze hodnotit jako stabilnější oproti následující vládě Noriega. Tato vyšší míra stability vycházela z několika aspektů. Torrijos byl lepším vyjednávačem než osobnostně konfliktní Noriega. V rámci domácího publika dokázal získat podporu od různých sociálních skupin od levice po pravici v rámci politického spektra. Také svůj obraz lépe projektoval do zahraničí, což vedlo jak k zahraniční podpoře režimu, ale také mu pomohlo při jeho největším triumfu; podpisu dvou smluv o Panamském průplavu. Také je nutné ovšem zdůraznit, že reformy Torrija přispěly k vyššímu zadlužení Panamy, což tuto zemi dostihlo v 80. letech minulého století v podobě zhoršení ekonomické situace, se kterou se musel potýkat Noriega. Špatná ekonomická situace a reakce na ni, okaté vraždy opozičních předáků, trestní stíhání v USA za pašování drog a praní špinavých peněz spolu s Noriegovou neschopností ke kompromisům ve vyjednávání vedla k interní nestabilitě a americké invazi, které zapříčinila konec jeho režimu. Z hlediska komparace byly oba režimy stejné ve své exportní závislosti na Spojených státech. V rámci institucionálního uspořádání si byly režimy také velice podobné, v mnoha dalších zkoumaných aspektech ovšem byly zjištěny evidentní rozdíly. Rozdíly byly zjištěny v ekonomických opatřeních a zejména v typu vnitropolitické kontroly nad různými skupinami obyvatelstva, v zisku podpory pro režim a práci s veřejným míněním.

V druhé výzkumné otázce se promítly zjištěné rozdíly mezi oběma režimy i do kategorie diplomatických vztahů vůči Spojeným státům americkým. Z hlediska diplomacie a jejího zkoumání jsem se v práci soustředil na praktickou rovinu diplomacie, s důrazem na výstupy nalezené ve veřejně dostupných archivech obou států, odtajněných dokumentech (např. CIA), dobových novinových článcích a rozhovorech a akademickými pracemi zejména historiků. Během obou období jsem našel více dat o intenzivní komunikaci mezi oběma státy převážně za vlády Torrija. Za Noriegova režimu také probíhala komunikace mezi státy, ale z hlediska intenzity jsem dle nalezených dokumentů dospěl k názoru, že ne v takové míře. V letech 1983–1986 by se daly považovat diplomatické vztahy za normální, nijak nevybočující ze standardu. Evidentně ovšem došlo k zhoršení vztahů mezi státy v období 1986–1989 dle veřejných výstupů a reálných výsledků zahraničních politik obou států, zejména ze strany USA.

Postupné zhoršování vztahů dospělo k zavedení ekonomických sankcí Reaganovy administrativy od roku 1987, ke krátkému přerušení diplomatických kontaktů (stažení amerického velvyslance z Panamy po dalších zmanipulovaných panamských prezidentských volbách v květnu 1989), a nakonec k americké invazi do Panamy za účelem odstranění Noriegy z úřadu pod vedením prezidenta George H.W. Bushe v prosinci 1989. Invaze byla zapříčiněna nejen zhoršenými vztahy mezi oběma státy, ale i ztrátou podpory pro Noriegův režim od ostatních latinskoamerických států, což bylo zvládnutě postojem OAS k panamskému vedení v druhé polovině 80. let minulého století. Pokud se oprostíme od těchto opatření, zhoršení vzájemných vztahů je viditelné i na rétorice Noriegy a zejména tehdejších amerických prezidentů Raegana a Bushe staršího prostřednictvím tiskových prohlášení a jiných forem mediálních výstupů.

Pro celkové dokreslení situace, autoritářský režim pod taktovkou Torrija neměl ve svých počátcích také dobré vztahy se USA. Ty se ovšem v následujících letech značně zlepšily a zintenzivnily. V rámci diplomatických vztahů docházelo k velkému počtu oficiálních a neoficiálních jednání, což bylo zapříčiněno nejen zlepšujícími se vztahy, ale také otázkou změny správy Panamského průplavu. Problematika vyjasňování pozic a hledání kompromisů dominovala agendě vzájemných relací a interakcí do roku 1977, což pokračovalo důrazem na dosažení úspěchu během ratifikačního procesu a následného data účinnosti v roce 1979. Po roce 1979 se diplomatické vztahy zabíraly řešením i jiných praktických problémů. Ve sledovaném období byla nalezena vysoká intenzita jednání mezi americkými představiteli. Jednání pokračovala i po změně administrativy Spojených států a nástupu Cartera do funkce prezidenta. Určité dosažené body v před-vyjednávací fázi za prezidentsví Forda byly převzaty a úspěšně aplikovány i v pozdějších vyjednávacích kolech, které spadaly již do Carterovy administrativy. Diplomatické vztahy jsem vyhodnotil jako povětšinou dobré, intenzivní, s reálnými výsledky v podobě mezinárodních smluv.

Během práce jsem hojně využíval anglické a panamské zdroje. Archivy USA byly celkově rozsáhlejší, lépe tříděné a přehlednější nežli panamské. Mimo to bylo složitější se dostat k memorandům a interním dokumentům diplomacie USA v období 1983-1989. Vyskytly se situace, kdy jsem při analýze narazil na stále utajované dokumenty, což si vysvětluji jistou mírou sensitivity dat s ohledem na události spojené s americkou invazí Panamy za účelem odstranění Noriegy i po tolika letech.

U výzkumné otázky číslo tři, která byla z hlediska metodologie oproti předchozím komparacím jedinečnou případovou studií, jsem došel k následujícímu závěru. Panama během

vyjednávání o Panamském průplavu použila mnoho technik, které ji jako malému státu pomohly ve vyjednávání s ohledem na ekonomické, silové a jiné asymetrie vůči USA. Panama pod Torrijem těžila z charismatu svého nejvyššího státního představitele, pozitivního veřejného mínění, podpory od třetích stran (zejména latinskoamerických států) a dobře zvolené diplomatické taktiky, která byla skloubena s malým, ale efektivním vyjednávacím týmem. Prioritizace vyjednávání o Panamském průplavu navíc umožnilo stabilizaci vnitropolitických záležitostí. Mé zkoumání zjistilo využití strategií dle (neo)liberálních a post-pozitivistických teorií.

Torrijos využíval pro jednání zejména oficiální diplomatické cesty ad-hoc sestavené vyjednávací týmy, kariérní diplomaty, vysoké státní představitele apod. Obracel se i na nestátní aktéry, zejména domácí a americká média k vykreslení obrazu historické nespravedlnosti. Ačkoli Panama zůstala byla v obou zkoumaných obdobích exportně závislá na USA, Torrijos tuto nevýhodu malého státu dokázal zredukovat skrze vhodně zvolené reformy terciárního sektoru a finanční balíčky skrze mezinárodní organizace, ve kterých tradičně mají Spojené státy velký vliv (např. IMF). Stále se ovšem jednalo o ekonomickou závislost, a tudíž nevýhodu ve smyslu, jak byla popsána Singerem v teoretické části.

Veskrze se v této jedinečné případové studii potvrdily teoretické schopnosti malých států od jiných autorů do praxe. S ohledem na teorii o možnostech malých států dle Vitala bylo zjištěno úzké provázání domácí politiky se zahraniční politikou, jelikož otázka Panamského průplavu byla vnímání jako historická nespravedlnost, která dominovala vnitřní panamské politice. To zaručovalo Torrijovi větší stabilitu, ale byl donucen slíbit demokratičtější uspořádání v roce 1983, kterého se nedožil. Lze pouze fabulovat, zda by své sliby dodržel. Dle teorie Zartmana s Rubinem zase Panama využila vhodné dekolonizační prostředí mezinárodních vztahů pro mobilizaci podpory jiných států mezinárodního prostředí. Jak bylo řečeno, tento národní zájem byl zdůrazňován i v mezinárodních organizacích, což bylo viditelné zejména rezoluci OSN č. 330 a podporou pro změnu poměru skrze latinskoamerické státy v OAS. Díky inspiraci od Longa bylo na příkladu Panamy viditelné, jak dobře využila zejména tzv. hodnotovou sílu skrze lobbying, v kombinaci s derivativní silou (Carter byl změně poměrů velice nakloněn, navíc ho pojilo s Torrijem přátelství).

Domnívám se, že kombinace intenzivních bilaterálních jednání spojená s multilaterálním lobbingem byla hlavním důvodem pro Torrijův vyjednávací úspěch. Znovu se dle Schellingova ražení potvrdilo, že i malý stát může i přes zjevnou asymetrii vytěžit z vyjednávání za určitých předpokladů více, než by se na první pohled předpokládalo.

Nevýhody lze transformovat ve výhody. Navíc i na samotném podpisu smluv je patrné využití vyjednávacích taktik. Např. s ohledem na ratifikaci smluv v americkém Senátu bylo důležitá tzv. praktika *packaging* dohod. Smlouva o Panamském průplavu by nebyla ratifikována Senátem USA, pokud by nebyla jistota trvalé neutrality průplavu, což zaručila smlouva o trvalé neutralitě a obsluze Panamského průplavu, podepsána ve stejný den. V rámci panamského ratifikačního procesu pomocí referenda pro změnu Torrijos prokázal ukázkové zahnání do kouta popsané Putnamem, jelikož smlouvy prezentoval panamské veřejnosti jako nejlepší možné dosažitelné rozhodnutí, ačkoli ne ideální. I to pomohlo k dosažení více jak dvouřetinového souhlasu obyvatelstva v referendu s rekordní účastí.

Během tohoto výzkumu došlo k potvrzení teorie o možnostech malých států vůči velkým s ohledem na diplomatické jednání. Tato teorie byla úspěšně aplikovaná společně s vhodnými vyjednávacími postupy i na příkladu malého státu v rámci Latinské Ameriky. Dosažení podpisu a úspěšná ratifikace smluv o Panamském průplavu byla výsledkem mnoha správných rozhodnutí Torrijova režimu a dobře nastavené vyjednávací strategie. V rámci bilaterálních jednání docházelo postupně k mnoha malým koncesím z obou stran, až vše vyústilo v hlavní úspěch. To vše bylo podporováno multilaterální podporou režimu a jeho úsilí v mezinárodních organizacích.

Summary

In my master's thesis, I focused on three main objectives. I used a different methodological approach for each one, which led me to the following results. The first question was approached as a comparative study that centered around the Omar Torrijos and Manuel Noriega governments. Despite the initial struggles of the revolutionary governments such as the new Constitution and the realization of economic and societal reforms, the Torrijos government enjoyed a greater deal of internal stability than the one of Noriega. This domestic stability stemmed from several factors. The most important ones were Torrijos' negotiation skills, accompanied by his consensual, rather than conflictual nature (a stark contrast to Noriega's character trait). Due to this, he managed to gain support from the left to right of the political spectrum. He also succeeded in the presentation of his image abroad, which resulted in external support of his regime and his legacy, the signature of the Panama Canal Treaties. Although it must be noted that Torrijos' reforms led to an increase of Panama's foreign debt, thus creating serious structural problems for his successors in the 1980s. To the contrast, Noriega's personality, along with the bad economic situation which he inherited, publicized murders the government's critics, and allegations regarding his drug trade involvement led to increased domestic instability, the American invasion and the fall of his regime.

It was discovered that although the government of Torrijos had a rocky start with the USA in its beginnings, that improved in the subsequent years. An increase in the frequency of various official and non-official negotiations was discovered during the specific period. That was not only due to the improvement of the bilateral relations in general, but the agenda of the transfer of the Panama Canal was also played an important role in the discovery. The clarification of positions and compromise-seeking behavior was witnessed in the years up to 1977, followed by gaining support for the ratification until the finalization of the treaties in 1979. The relations did not change significantly post-1979, practical issues were still being taken care of.

I consider the diplomatic relations in this period to be good, intensive, and with real results in the form of international treaties. On the other hand, the same cannot be considered for the relations between the government of Noriega and the different governments of the United States from 1983-1989. A steady downturn in relations was discovered during the early period, which resulted in the interruption of diplomatic relations. The diplomatic relations deteriorated even more sharply in 1987, which led to economic sanctions for Panama from the

Reagan administration and more importantly to the invasion of Panama in 1989 which resulted in the fall of the regime, orchestrated by the administration of G. H. W. Bush. The invasion did not materialize only due to the deterioration of the relations bilaterally. The loss of support for the regime from other Latin American countries, as witnessed through the Organization of American States (OAS), played a major role.

Regarding the third research question, the case study focused on the application of the theory of how small states use various mechanisms that help them during bargaining practice against a great state counterpart. The case study revolved around the negotiating process that led to the signing of The Treaty Concerning the Permanent Neutrality and Operation of the Panama Canal and The Panama Canal Treaty in 1977. I analyzed the mechanisms depicted by various authors, such as Keohane, Vital, Zartman and Rubin, and applied them to the above-mentioned timescale. Unsurprisingly, I found many of the mechanisms described in the general theories were applied by the Panamanian side during the regime of Torrijos. He selected the issue of the Canal and as his number one priority. His specialization on the subject aimed at breaking the deadlock from the previous decades by gaining public support on the subject not only domestically, but internationally as well. Additionally, evidence suggests Torrijos was a charismatic leader with the ability to reach consensus, which also helped the cause. Furthermore, Torrijos used multi-national organizations such as the UN and the OAS to press the issue, and he branded the situation at the time as unfair. The issue was primarily taken care of via normal diplomatic channels, such as career diplomats and important statesmen. His small negotiating team of close advisors negotiated very intensively with their American counterparts in the years preceding the signature of the two treaties. When the administration of Carter succeeded President Ford in 1976, the progress up to that time was not lost, but it was built upon. Even after signing of the treaties, Torrijos engaged intensively in the ratification of the process, persuading not only his own population about the validity of the nature of the treaties as the best possible outcome, but he persuaded the American Senators during the ratification in American Senate as well.

The discovered characteristics of the governments aided in a clarification of diplomatic relations between the regimes and the United States. The study confirmed that Panama used the correct strategies a small state must use to succeed during negotiating with a superior counterpart, and its reaped benefits.

Použitá literatura

A Bill to Repeal the "Boland Amendment", Relating to the Use of Central Intelligence Agency Funds In Central America. In: . Washington DC: 98th Congress. H.R.3694. Dostupné také z: <https://www.congress.gov/bill/98th-congress/house-bill/3694/actions?KWICView=false>

Acta de la Sesión Extraordinaria del Tribunal Electoral en el Palacio Legislativo Justo Arosemena, sobre el Computo Final de las votaciones del Plebiscito Nacional [online]. Panama: Gaceta Oficial, 1977 [cit. 2020-05-08]. No. 18451. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20131029194748/http://www.asamblea.gob.pa/APPS/LEGISPAN/PDF_GACETAS/1970/1977/18451_1977.PDF

A Decade of Torrijismo. *NACLA Report on the Americas* [online]. 2016, **13**(5), 24-30 [cit. 2020-04-12]. DOI: 10.1080/10714839.1979.11723785. ISSN 0149-1598. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10714839.1979.11723785>

ALESSANDRIA CAMACHO, Thais E. Panamá, 1903-1977: institución militar, democracia y nación. *Revista de la SEECI* [online]. 2000, **4**(6) [cit. 2020-04-06]. DOI: <https://doi.org/10.15198/seeci.2000.6.148-164>. Dostupné z: <http://www.seeci.net/revista/index.php/seeci/article/view/241>

ALGER, Chadwick a Steven J BRAMS. Patterns of Representation in National Capitals and Intergovernmental Organizations. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 179. ISBN 141290143X.

Alliance for Progress. In: *John F. Kennedy Presidential Library and Museum* [online]. Boston [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/alliance-for-progress>

American Treaty on Pacific Settlement, "Pact of Bogota" A-42. In: . Bogotá: OAS, TREATY SERIES, 1948, ročník 1, 17 and 61. Dostupné také z: http://www.oas.org/en/sla/dil/inter_american_treaties_A-42_pacific_settlement_pact_bogota.asp

ANDRÉS ARAÚZ, Celestino a Patricia PIZZURNO. *Relaciones entre Panamá y los Estados Unidos : historia del Canal Interoceánico desde el siglo XVI hasta 1903* [online]. 1. Panama: Autoridad del Canal de Panamá, 1999, 589 s. [cit. 2020-04-06]. ISBN 9962-607-28-0. Dostupné z: <http://bdigital.binal.ac.pa/bdp/tomoXXXII.pdf>

Attachment I. In: *United States Policy Toward Panama in the Aftermath of the May 1, 1989 Elections: Hearing Before the Subcommittees on Western Hemisphere Affairs and International Economic Policy and Trade of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, One Hundred First Congress, First Session*, [online]. U.S. Government Printing Office, 1990, s. 113-119 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: https://play.google.com/store/books/details?id=H0ejFs1kAIYC&pcampaignid=books_web_aboutlink

BAGLEY, Bruce Michael. Contadora: The Failure of Diplomacy. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1986, **28**(3), 1 [cit. 2020-05-15]. DOI: 10.2307/165705. Dostupné z: https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/165705?seq=1#metadata_info_tab_contents

BAKER III, James A, Margaret TUTWILER, Anthony A DAS a Colleen A ELLIOTT. Panama 2 Years After Operation Just Cause. *US Department of State Dispatch* [online]. 1992, **3**(11), 96 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=SGybAAAAMAAJ&hl=cs&pg=GBS.PA96>

BAKER FOX, Annette. The Power of Small States: Diplomacy in World War II: A Study of the Small Power in International Relations. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small States in International Relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 40-41. ISBN 0295985240.

BARNES, Donald. Interview with Ambler H. Moss Jr. In: *Manuscript/Mixed Material* [online]. Library of Congress, 1988, s. 3-22 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/mfdipbib000840/>

BARSTON, R.P. *Modern Diplomacy* [online]. 5. New York: Routledge, 2013, 259 s. [cit. 2020-04-06]. DOI: 10.4324/9781315832890. ISBN 978-1-138-57633-9. Dostupné z: <https://www.worldcat.org/title/modern-diplomacy/oclc/1083096649/viewport>

BAUWENS, Werner, Armand CLEESE a Olav D. KNUDSEN, ed. *Small states and the security challenge in the new Europe*. London: Brassey's, 1996. ISBN 1-85753-153-1.

BELUCHE, Olmedo. Legal, Political and Practical Obstacles to the Enforcement of Labor Laws in Panama. *Report by the International Labor Rights Fund on Fundamental Labor Rights in Central America, Latin America and the Caribbean* [online]. International Labor Rights Fund, 2004 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1480&context=globaldocs->

BERRIDGE, G.R. *Diplomacy, Theory and Practice* [online]. 4. Basingtoke: Palgrave, 2010 [cit. 2020-04-06]. ISBN 0-333-96929-4. Dostupné z: [https://hostnezt.com/cssfiles/internationalrelations/%5BG.R._Berridge%5D_Diplomacy%20Theory%20and%20Practice%20\(1\).pdf](https://hostnezt.com/cssfiles/internationalrelations/%5BG.R._Berridge%5D_Diplomacy%20Theory%20and%20Practice%20(1).pdf)

BERRIDGE, G.R a Alan. A JAMES. *A Dictionary of Diplomacy* [online]. 2. New York: Palgrave Macmillan, 2003, s. 65 [cit. 2020-05-08]. ISBN 1 4039 15350. Dostupné z: https://www.academia.edu/33342980/A_Dictionary_of_Diplomacy_Second_Edition

BETHELL, Leslie. *Historia de América Latina, Tomo XIV* [online]. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 1990 [cit. 2020-04-06]. ISBN 84-7423-435-2. Dostupné z: https://www.academia.edu/30288761/Historia_de_Am%C3%A9rica_Latina_Tomo_XIV_Leslie_Bethell

BILGIN, Pinar a Berivan ELIS. Hard power, soft power: toward a more realistic power analysis. *Insight Turkey* [online]. 2008, **10**(2), 5-20 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://go.gale.com/ps/anonymous?id=GALE%7CA180749257&sid=googleScholar&v=2.1&it=r&linkaccess=abs&issn=1302177X&p=AONE&sw=w>

BUENO DE MESQUITA, Bruce. *Principles of International Politics: People's Power, Preferences, and Perceptions*. 3. Washington, D.C.: CQ Press, c2006, 493-527. ISBN 1-933116-11-0.

BUSH, George H.W. Address to the Nation Announcing United States Military Action in Panama. *Public Papers of the Presidents of the United States, George Bush, Book II* [online]. 1. Washington: Office of the Federal Register, National Archives and Records Administration, 1989, s. 1723-1726 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=diB6WNNBzeMC&hl=cs&pg=GBS.PA1723>

Canal Rights (Taft Agreement). In: . Panama and Washington: Exchange of Notes, 1904, ročník 1, číslo 1. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/b-pa-ust000010-0684.pdf>

CARTER, Jimmy. *Keeping Faith: Memoirs of a President* [online]. 1. Fayetteville: University of Arkansas Press, 1995, 172-181 [cit. 2020-05-17]. ISBN 9781610752237. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=e000xww&AN=563406&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>

CLAUDE JR, Inis L. Multilateralism - Diplomatic and Otherwise. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 369-370. ISBN 141290143X.

COHEN, Raymond. *Negotiating Across Cultures: International Communication in an Interdependent World* [online]. 2. Washington: US Institute of Peace Press, 1997, s. 35 [cit. 2020-05-08]. ISBN 978-1-878379-72-6. Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=en&lr=&id=nhTXH-Kk3EsC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Negotiating+Across+Cultures:+International+Communication+in+an+Interdependent+World&ots=DhnXWaYOe0&sig=nha5uIqdiiFUD826qY-Am40OwHQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Negotiating%20Across%20Cultures%3A%20International%20Communication%20in%20an%20Interdependent%20World&f=false

COHEN, Raymond. Diplomacy as Theatre. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 3. Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004. ISBN 141290143X.

COLEMAN, Bradley L., Alexander O. POSTER, James F. SIEKMEIER a Adam M. HOWARD. *Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXII, Panama, 1973–1976* [online]. 1. Washington: United States Government Publishing Office, 2015 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://static.history.state.gov/frus/frus1969-76v22/pdf/frus1969-76v22.pdf>

Conclusions and Recommendations. In: *OAS.org* [online]. Inter-American Commission on Human Rights, 1989 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.cidh.oas.org/countryrep/Panama89eng/conclusions.htm>

CONAHAN, Frank C. Statement of Frank C. Conahan, Assistant Controller General for National Security and International Affairs. In: *United States Policy Toward Panama in the Aftermath of the May 1, 1989 Elections: Hearing Before the Subcommittees on Western Hemisphere Affairs and International Economic Policy and Trade of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, One Hundred First Congress, First Session*, [online]. U.S. Government Printing Office, 1990, s. 92-97 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: https://play.google.com/store/books/details?id=H0ejFs1kAIYC&pcampaignid=books_web_aboutlink

Conference Of Tlatelolco: Declaration On Inter-American Relations. *International Legal Materials* [online]. Mexico City: Cambridge University Press, 1974, 13(2), článek č. 2 [cit.

2020-05-15]. Dostupné z: https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/20691252?seq=1#metadata_info_tab_contents

CONNIFF, Michael L. *Panama and the United States: The Forced Alliance* [online]. 3. Athens, Georgia: University of Georgia Press, 2012 [cit. 2020-04-06]. ISBN 9780820344140. Dostupné z: <https://eds-b-ebSCOhost-com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzY0NjY0N19fQU41?sid=8b9da528-0657-483b-a15a-868533fde887@sessionmgr103&vid=1&format=EK&rid=1>

Convention for the Construction of a Ship Canal (Hay-Bunau-Varilla Treaty), November 18, 1903. In: *Inter-American relations; collection of documents, legislation, descriptions of inter-American organizations, and other material pertaining to inter-American affairs.*. Washington, U.S. Govt. Print. Off., 1972: U.S. Govt. Print. Off., 1972, 1903, ročník 33. Dostupné také z: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/pan001.asp

Productividad Total de Factores. El caso de Panamá. *Centro Nacional de Competitividad Panamá* [online]. Duraspace, c2002-2019, , 1-32 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://cncpanama.org/phocadownload/Productividad%20Total%20de%20Factores.%20El%20caso%20de%20Panama.pdf>

DAVIDSON, William D. a Joseph V. MONTVILLE. Foreign Policy According to Freud. *Foreign Policy* [online]. 1981, (45), 145-157 [cit. 2020-04-06]. DOI: 10.2307/1148317. ISSN 00157228. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1148317?origin=crossref>

Declaration of Principles (Kissinger-Tack Agreement). *Intelligence Report, The Panama Canal Negotiations: A Methodological Approach* [online]. 2. General CIA Records, 2002, s. 8-9 [cit. 2020-05-07]. ISBN 000100080006-2. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00353R000100080006-2.pdf>

DENNIS, William Cullen. The Panama Situation in the Light of International Law. The Treaty of 1846 between the United States and New Granada. *The American Law Register (1898-1907)* [online]. 1904, 52(5), 265-306 [cit. 2020-04-06]. DOI: 10.2307/3306490. ISSN 15583562. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3306490?origin=crossref>

DUNN, David H. The Lure of Summitry. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 3: Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 150-158. ISBN 141290143X.

Drulák, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Vydání první. Portál, 2008.

EAST, Maurice A. Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models. *World Politics* [online]. 1973, **25**(4), 556-576 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/2009952. ISSN 0043-8871. Dostupné z:

https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0043887100018499/type/journal_article

EASTERLY, William a Aart KRAAY. Small States, Small Problems? Income, Growth, and Volatility in Small States. *World Development* [online]. 2000, **28**(11), 2013-2027 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1016/S0305-750X(00)00068-1. ISSN 0305750X. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0305750X00000681>

EISENHOWER, Dwight D. Presidential Speeches: January 5, 1957: Eisenhower Doctrine. In: *Miller Center University of Virginia* [online]. Washington: National Archives, 1957 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-5-1957-eisenhower-doctrine>

ELMAN, Colin a Miriam Fendius ELMAN. Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries. *International Security* [online]. 1997, **22**(1), 5-21 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1162/isec.22.1.5. ISSN 0162-2889. Dostupné z: <http://www.mitpressjournals.org/doi/10.1162/isec.22.1.5>

EVANS, Peter B., Harold K. JACOBSON a Robert D. PUTNAM. *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics* [online]. 1. Berkeley: University of California Press, 1993, 442-459 [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780520076822. Dostupné z: http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=e000xww&AN=42279&lang=cs&site=ehost-live&scope=site&ebv=EB&ppid=pp_COVER

FRANKLIN, William M. a E. R. PERKINS. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers, 1941, The American Republics* [online]. 6. Washington: United States Government Printing Office, 1963, 127 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1941v06/d127>

FURLONG, William L. Panama: The Difficult Transition Towards Democracy. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1993, **35**(3), 19-64 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/165968. ISSN 0022-1937. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0022193700004740/type/journal_article

GANDÁSEGUI, Marco A. *Panamá: crisis política y agresión económica* [online]. Panama: CELA, 1989, 46-47 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <http://up-rid2.up.ac.pa:8080/xmlui/handle/123456789/1628>

GANDÁSEGUI, Marco A. The Military Regimes of Panama. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1993, **35**(3), 1-18 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/165967. ISSN 0022-1937. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0022193700004739/type/journal_article

GARCÍA IRAGORRI, Alexandra. Negotiation in International Relations. *Revista de derecho* [online]. 2003, **19**, 97 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/28172906_Negotiation_in_International_Relations

HANDEL, Michael. Weak States in the International System. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small States in International Relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 150. ISBN 0295985240.

HANDEL, Michael I. *Weak States in the International System*. 1. London: Portland : Frank Cass, 1990, 42-235. ISBN 0714633852.

HARMER, Tanya. Dialogue or Détente: Henry Kissinger, Latin America, and the Prospects for a New Inter-American Understanding, 1973–1977. SEWELL, Bevan a Maria RYAN, ed. *Foreign Policy at the Periphery: The Shifting Margins of US International Relations since World War II* [online]. 1. Kentucky: The University Press of Kentucky, 2017 [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780813168470. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fMTIxNTYzOV9fQU41?sid=37a3d32c-a64f-4b4d-9568-1337275a0533@sdc-v-sessmgr01&vid=0&format=EB&rid=1>

HERSCH, Seymour M. Panama Strongman said to Trade in Drugs, Arms and Illicit Money. *The New York Times* [online]. The New York Times Company, 1986 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1986/06/12/world/panama-strongman-said-to-trade-in-drugs-arms-and-illicit-money.html>

HOHMANN, Janet E. The Latin American Voting Bloc in the United Nations. *World Affairs* [online]. 1951, **114**(2), 38 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20665010>

HUBINGER, Václav. *Encyklopedie diplomacie*. Praha: Libri, 2006, 42 s. ISBN 80-7277-296-1.

INFANTE CAFFI, María Teresa. The Pact of Bogota: Cases and Practice. *Anuario Colombiano de Derecho Internacional* [online]. University of Chile, 2017, **10**, 85-116 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://revistas.urosario.edu.co/xml/4295/429552542004/index.html>

INGEBRITSEN, Chrstine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small states in international relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006. ISBN 0295985240.

INGEBRITSEN, Christine. *Small states in international relations*. New directions in Scandinavian studies. University of Washington Press, 2006. <http://www.loc.gov/catdir/toc/ecip067/2006002213.html>.

Intelligence Report, The Evolution of US-Panama Relations. 1. Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, 1971. CIA-RDP85T00875R001100100070-8. Dostupné také z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85T00875R001100100070-8.pdf>

JACKSON, Sarita. „Small states and compliance bargaining in the WTO: an analysis of the Antigua–US Gambling Services Case“. *Cambridge Review of International Affairs* 25, č. 3 (1. září 2012): 367–85. <https://doi.org/10.1080/09557571.2012.710588>.

JÖNSSON, Christer a Martin HALL. *Essence of Diplomacy* [online]. 1. , London: Palgrave Macmillan, 2005, s. 13-14 [cit. 2020-05-08]. ISBN 978-0-230-51104-0. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230511040>

JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, Volume 1., Theory of diplomacy. Sage library of international relations. ISBN 1-4129-0143-X. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0657/2004091033-d.html>

JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, Volume 3., Problems and Issues in Contemporary Diplomacy. Sage library of international relations. ISBN 1-4129-0143-X. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0657/2004091033-d.html>

KANE, N. Stephen a Paul CLAUSSEN. Editorial Note. In: KANE, N. Stephen, Paul CLAUSSEN a John P. GLENNON, ed. *Foreign Relations of the United States, 1958–1960, American Republics* [online]. 5. Washington: United States Government Printing Office, 1991,

Document no. 347 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z:
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v05/d347>

KEOHANE, Robert. O. Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics. In: INGBRITSEN, Chrstine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER. *Small states in international relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 59. ISBN 0295985240.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Latinské Ameriky: vývoj oblasti, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, 379-445. ISBN 9788074223686.

KNIPPERS BLACK, Jan a Edmundo FLORES. The Bisected Republic. MEDITZ, Sandra W. a Dennis Michael HANRATTY. *Panama: A Country Study* [online]. 1. Washington, GPO for the Library of Congress,; Washington, D.C. : Federal Research Division, Library of Congress, 1987, s. 34 [cit. 2020-05-06]. ISBN Panama : a country study. Dostupné z:
<https://www.loc.gov/item/88600486/>

KOLAR, Laura R. a Adam M. HOWARD. *Foreign Relations of the United States, 1977–1980, Volume XXIX, Panama* [online]. 1. Washington: United States Government Printing Office, 2016, Document no. 23 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z:
<https://static.history.state.gov/frus/frus1977-80v29/pdf/frus1977-80v29.pdf>

KRAFT, Douglas, James SIEKMEIER a Edward C. KEEFER. *Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E–10, Documents on American Republics, 1969–1972* [online]. 1. Washington: Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, U.S. Department of State, 2009 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve10>

KRASNER, Stephen D. State Power and the Structure of International Trade. *World Politics* [online]. 1976, **28**(3), 317-347 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/2009974. ISSN 0043-8871. Dostupné z:
https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0043887100021055/type/journal_article

KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 5. upr. vyd., V Ekopressu 4. Praha: Ekopress, 2014, 355 s. ISBN 978-80-87865-07-1.

KREJČÍ, Oskar. *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie* [online]. 2., upr. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009 [cit. 2020-04-05]. ISBN 978-80-7431-003-4. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/47047508_Zahranicni_politika_USA_ideje_doktriny_strategie

KREMENYUK, Victor A. *International Negotiation: Analysis, Approaches, Issues*. 2. San Francisco: Jossey-Bass, 2002, 35-36. ISBN 0787958867

LEONARD, Thomas M. *Encyclopedia of U.S.-Latin American Relations* [online]. 1. 2300 N Street, NW, Suite 800, Washington DC 20037 United States : CQ Press, 2012 [cit. 2020-05-06]. DOI: 10.4135/9781608717613. ISBN 9780872897625. Dostupné z: <http://sk.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/cqpress/download/encyclopedia-of-us-latin-american-relations/n497.pdf>

Ley No. 1: Por la que se dictan disposiciones laborales para promover el empleo y la productividad y se adoptan otras normas. In: . Panamá: Gaceta Oficial, 1986, číslo 20513. Dostupné také z: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_isn=22066&p_lang=en

Ley No. 3: Por la cual se adopta un régimen de incentivos para el fomento y desarrollo de la industria nacional y de las exportaciones. In: Panamá: Gaceta Oficial, 1986, číslo 20518. Dostupné také z: <https://docs.panama.justia.com/federales/leyes/3-de-1986-mar-24-1986.pdf>

Ley No. 20: Por la cual se dicta la ley organica de las fuerzas de defensa de la Republica de Panamá. In: . Panamá: Gaceta Oficial, 1983, ročník 20, číslo 19909. Dostupné také z: <https://docs.panama.justia.com/federales/leyes/20-de-1983-sep-30-1983.pdf>

Ley No. 95 por la cual se modifican algunos artículos del Código de Trabajo y se adoptan otras medidas. In: . Panamá: Gaceta Oficial, 1976. PAN-1976-L-13724. Dostupné také z: https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_isn=13724&p_lang=en

Linowitz Report On Latin America: Blueprint For' Confrontation. *Executive Intelligence Review* [online]. 1977, 4(1), 64-65 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: https://larouchepub.com/eiw/public/1977/eirv04n01-19770104/eirv04n01-19770104_066-linowitz_report_on_latin_america.pdf

List of Bilateral Treaties Between US and Panama. *Embassy of Panama in Washington D.C.* [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://static1.squarespace.com/static/5ab93a9a0dbda396c09c62b0/t/5ad4c25d2b6a2842e68d904e/1523892829363/Lista+de+Tratados++bilaterales.pdf>

LONG, Tom. Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative, and Collective Power: Table 1. *International Studies Review* [online]. 2017, 19(2), 185–205 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1093/isr/viw040. ISSN 1521-9488. Dostupné z: <https://academic.oup.com/isr/article-lookup/doi/10.1093/isr/viw040>

LOWENTHAL, Abraham F. a Félix G. MOSTAJO. „Estados Unidos y América Latina, 1960-2010: de la pretensión hegemónica a las relaciones diversas y complejas. *Foro Internacional* [online]. El Colegio de Mexico, 2010, **50**(3/4), 554-579 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/25822668?seq=1#metadata_info_tab_contents

MA, Frances Y.F. Noreiga's Abduction from Panama: Is Military Invasion an Appropriate Substitute for International Extradition. *L.A. Int'l & Comp. L. Rev.* [online]. 1991, (925), 931 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1234&context=ilr>

MAIRA AGUIRRE, Luis. Relations Between Latin America and the United States: Balance and Prospects. BORON, Atilio A. a Gladys LECHINI. *Politics and Social Movements in an Hegemonic World Lessons from Africa, Asia and Latin America* [online]. 1. Buenos Aires: Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales, 2005, s. 18 [cit. 2020-05-15]. ISBN 987-1183-19-4. Dostupné z: http://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/sur-sur/20100711014703/2_Aguirre.pdf

MCGOVERN, George. Perspectives on Latin America: Report of a Study Mission to Costa Rica, Panama, Peru, and Venezuela: Report to the Committee on Foreign Relations, United States Senate [online]. 1. Washington: U.S. Government Printing Press, 1978, 20-23 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=RrMn0CTJezIC&hl=cs&pg=GBS.PA23>

MCGOWAN, Patrick J. a Klaus-Peter GOTTWALD. Small State Foreign Policies: A Comparative Study of Participation, Conflict, and Political and Economic Dependence in Black Africa. *International Studies Quarterly* [online]. 1975, **19**(4), 469-500 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/2600185. ISSN 00208833. Dostupné z: <https://academic.oup.com/isq/article-lookup/doi/10.2307/2600185>

Memorandum, Treaty Negotiations. In: *The U.S. National Archives and Records Administration* [online]. Washington: United States Government, 1971 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/files/research/foreign-policy/panama-canal/48memo3261>

MORGENTHAU, Hans J. *Politics Among Nations, The Struggle for Power and Peace* [online]. 1948. New York: Alfred A Knopf, 1948, 419-421 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: https://www.academia.edu/37272138/Politics_among_Nations_-_Hans_J._Morgenthau

MUTHOO, Abhinay. A Non-Technical Introduction to Bargaining Theory. *World Economics* [online]. 2000, 1(2), 144-147 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/amuthoo/bargaining/simpbarg.pdf>

Negotiation and Conclusion of International Agreements. *Treaties and Other International Agreements: The Role of the United States Senate* [online]. 1. Washington: Congressional Research Service Library of Congress, 2001, s. 246-247 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-106SPRT66922/pdf/CPRT-106SPRT66922.pdf>.

NEUMANN, Iver B. a Sieglinde GSTÖHL. Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations. *Working Paper 1-2004* [online]. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs - University of Iceland, 2004, , 1-25 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/6ab0/1f7c283ff777b87918b9143ce9606dc8e8c5.pdf>

NEUMANN, Iver B. The English School on Diplomacy. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 98. ISBN 141290143X.

News Conference on Panama. In: *C-Span* [online]. Washington: National Cable Satellite Corporation, 1989 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.c-span.org/video/?7551-1/news-conference-panama>

NICOLSON, Harold. Diplomacy Then and Now. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 2: History of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 51-60. ISBN 141290143X. NEUMANN, Iver B. The English School on Diplomacy. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume . Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 98-102. ISBN 141290143X.

Noriega Got CIA Data, Panel Told: Declassified in Part - Sanitized Copy Approved for Release 2013/02/01 : CIA-RDP90M00005R000700110051-. 1. General CIA Records, 1988, (CIA-RDP90M00005R000700110051-2). ISBN 000700110051-2. Dostupné také z: <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp90m00005r000700110051-2>

OAS, Who We Are. *Organization of American States* [online]. Organization of American States [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp

October 6, 1976 Debate Transcript [online]. Commission on Presidential Debates, c2020 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/october-6-1976-debate-transcript/>

OLARTE, Glenn Jornada. *Panamanian Politics: The Legacy of Torrijismo and Prospects for Demilitarization* [online]. Monterey, California, 1991 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://calhoun.nps.edu/handle/10945/43752>. Graduate Thesis. Naval Postgraduate School.

OPATRŇY, Josef. *Panama*. 2. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2019, 114-144. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-575-0.

ONDŘEJ, Jan, Josef MRÁZEK a Oto KUNZ. *Základy mezinárodního práva veřejného*. 2018. Havlíčkův Brod: C.H.Beck, 2018, s.83-84. ISBN 978-80-7400-487-2.

O'TOOLE, Patricia, ed. *In the Words of Theodore Roosevelt: Quotations From the Man in the Arena* [online]. Ithaca and London: Cornell University Press, 2012 [cit. 2020-04-29]. ISBN 9780801449963. Dostupné z: <https://eds-b-ebshost-com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzY3MTU4MI9fQU41?sid=49dffa0f-2292-4dfb-ae79-f6fa929d381b@pdc-v-sessmgr02&vid=6&format=EB&rid=1>

Panama. PAXTON, John, ed. *The Statesman's Year-Book 1972-73: The Encyclopaedia for the Businessman-of-the-World* [online]. 109. London and Basingstoke: Macmillan Press, 1972, s. 1120 [cit. 2020-05-10]. ISBN 978-0-230-27101-2. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=l43JDQAAQBAJ&lpg=PA1220&dq=panama%20usa%20trade%20balance%201969&pg=PA1220#v=onepage&q=panama%20usa%20trade%20balance%201969&f=false>

Panama. PAXTON, John, ed. *The Statesman's Year-Book 1987-88* [online]. 109. London and Basingstoke: Macmillan Press, 1987, s. 966 [cit. 2020-05-10]. ISBN 978-0-230-27116-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=-Li8DQAAQBAJ&lpg=PA966&dq=panama%20export%20trade%20usa%201985&pg=PA966#v=onepage&q=panama%20export%20trade%20usa%201985&f=false>

Panama Canal Treaty (With Annex, Agreed Minute, Related Letter, and Reservations and Understandings Made by the United States. In: . Washington, 1977. Dostupné také z: <https://2001-2009.state.gov/p/wha/rlnks/11936.htm>

Panama Leader Killed in Crash in Bad Weather. In: *The New York Times* [online]. New York: The New York Times, 1981 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z:

<https://www.nytimes.com/1981/08/02/obituaries/panama-leader-killed-in-crash-in-bad-weather.html>

PATERSON, William E. Small States in International Politics. *Cooperation and Conflict* [online]. 2016, 4(1), 119-123 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1177/001083676900400107. ISSN 0010-8367. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/001083676900400107>

PÉREZ, Orlando J. Public Opinion and the Future of U.S.-Panama Relations. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [online]. 1999, 41(3), 1-33 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.2307/166157. ISSN 0022-1937. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/S0022193700002297/type/journal_article

PHILLIPPS COLLAZOS, Sharon. *Labor And Politics In Panama: The Torrijos Years* [online]. 1. London and New York: Routledge, 1991, 3 s. [cit. 2020-05-15]. ISBN 978-0-429-71474-0. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=2CmNDwAAQBAJ&hl=cs&pg=GBS.PP1>

President Harry S. Truman's Address Before a Joint Session of Congress, March 12, 1947. In: *The Avalon Project, Documents in Law, History and Diplomacy* [online]. 127 Wall Street, New Haven, CT 06511.: Lillian Goldman Law Library, 2008 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/trudoc.asp

Presidentes de EE.UU. que han viajado a Panamá. In: *Embajada de los Estados Unidos en Panamá* [online]. Panamá [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://pa.usembassy.gov/es/our-relationship-es/policy-history-es/u-s-presidents-traveled-panama-es/>

PRUITT, DEAN G. Strategic Choice in Negotiation. *American Behavioral Scientist* [online]. 2016, 27(2), 167-194 [cit. 2020-05-08]. DOI: 10.1177/000276483027002005. ISSN 0002-7642. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000276483027002005>

PUTNAM, Robert D. Diplomacy and Domestic Politics. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 237. ISBN 141290143X.

Ratifications of ILO Conventions: Ratifications for Panama. *International Labor Organization* [online]. International Labour Organization, c1996-2017 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:102792

REAGAN, Ronald. Statement on Economic Sanctions Against Panama. *Public Papers of the Presidents of the United States, Ronald Reagan Book 1* [online]. 1. Washington: Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Services Administration, 1990, s. 321-322 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=aKF6lfCqIJkC&hl=cs&pg=GBS.PA321>

Resolution 330 Peace and Security in Latin America. In: . Panama: UN Security Council, 1973, S/RES/330. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/330>

RIDING, Alan. Panama: A Troubled Passage for a U.S. Ally. In: *The New York Times* [online]. New York: The New York Times, 1981 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1981/11/22/magazine/panama-troubled-passage-for-a-us-ally.html>

ROPP, Steve C. Military Reformism in Panama: New Directions or Old Inclinations. *Caribbean Studies* [online]. 1972, 12(3), 45 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25612476>

ROPP, Steve C. What We Learned from the Noriega Crisis? *Latin American Research Review* [online]. 1993, 28(3), 189-196 [cit. 2020-05-16]. ISSN 00238791. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edsdswss&AN=A1993MB61000039&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

ROSENAU, James N. *Study of World Politics Volume I Theoretical and Methodological Challenges* ([online]. Taylor & Francis e-Library: Routledge, 2006 [cit. 2020-04-05]. ISBN 0–415–36337–3. Dostupné z: https://www.academia.edu/28648578/James_N._Rosenau-Study_of_World_Politics_Volume_I_Theoretical_and_Methodological_Challenges_2006_

SANCHEZ, Peter. The End of Hegemony? In: *1998 Meeting of the Latin American Studies Association* [online]. Chicago: Latin American Studies Association, 2002, s. 15 [cit. 2020-05-16]. DOI: 10.2307/20753364. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/259839208_The_End_of_Hegemony

SATOW, Ernest. Diplomacy and The Language and Forms of Diplomatic Intercourse. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume 1. Theory of Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 25. ISBN 141290143X.

SCRIBNER, Emma. *The Omar Torrijos Regime: Implications for the Democratization Process in Panama* [online]. Florida, 2003 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://scholarcommons.usf.edu/etd/1472/>. Graduate Thesis. University of South Florida.

Senate Consideration of Treaty Document 95-14(A). In: *Congress.gov* [online]. 1978 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.congress.gov/treaty-document/95th-congress/14/A>

SEVERO, Richard. U.N. Panel Sits in Panama Today. *Special to The New York Times* [online]. 1973 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1973/03/15/archives/un-panel-sits-in-panama-today-torrijos-asks-moral-backing-of-world.html>

SEWELL, Bevan a Maria RYAN. *Foreign Policy At The Periphery: The Shifting Margins Of Us International Relations Since World War II* [online]. Lexington, Kentucky: The University Press of Kentucky, [2017] [cit. 2020-04-05]. ISBN 978-0-8131-6848-7. Dostupné z: http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/ebook?sid=eacade1f-80fc-4d0f-b42a-3169b581b9e0%40sessionmgr101&ppid=pp_378&vid=0&format=EB

SHARP, Paul. *Diplomatic Theory of International Relations* [online]. New York: Cambridge University Press, 2009 [cit. 2020-04-05]. ISBN 9780521760263. Dostupné z: <https://www.law.upenn.edu/live/files/5156-sharpdiplomatic-theory-of-international>

SHARP, Paul. For Diplomacy. In: JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE, ed. *Diplomacy. Volume . Problems and Issues in Contemporary Diplomacy*. London: Sage Publications, 2004, s. 221. ISBN 141290143X.

SHELLING, Thomas C. *The Strategy of Conflict* [online]. 2. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1980, s. 22 [cit. 2020-05-06]. ISBN 0-674-84031-3. Dostupné z: <http://elcenia.com/iampirate/schelling.pdf>

SIEDER, Rachel. *Central America: Fragile Transition* [online]. 1. London: Macmillan Press, 1996, 80 s. [cit. 2020-05-16]. ISBN 978-1-349-24522-2. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=IxS_DAAAQBAJ&lpg=PR7&ots=bzdeGkoDZ5&dq=978-1-349-24522&lr&pg=PR7#v=onepage&q=978-1-349-24522&f=false

Signatories and Ratifications A-42: American Treaty on Pacific Settlement -"Pact of Bogotá." [Http://www.oas.org/](http://www.oas.org/) [online]. Ninth International Conference of American States: Department of Law, OAS, 1948 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <http://www.oas.org/juridico/english/signs/a-42.html>

SIKKINK, Kathryn a Carrie Booth WALLING. The Impact of Human Rights Trials in Latin America. *Journal of Peace Research* [online]. 2016, 44(4), 427-445 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1177/0022343307078953. ISSN 0022-3433. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343307078953>

SMITH, Joseph. *The United States and Latin America: A History of American Diplomacy, 1776-2000* [online]. 1. London: Routledge, 2005, 42-142 [cit. 2020-05-15]. ISBN 9780415358347. Dostupné z:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=nlebk&AN=123234&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

SOLER, Ricauter. Panamá: nación y oligarquía 1925-1975. GANDÁSEGUI, Marco A., Dídimo CASTILLO FERNÁNDEZ a Azael CARRERA HERNÁNDEZ. *Antología del pensamiento crítico panameño contemporáneo* [online]. 1. Panamá: CLACSO, 2018, s. 47 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvfjd163.4>

Statement of the Department of State, May 24, 1989. In: *American Foreign Policy Current Documents* [online]. Department of State, 1990, Document no. 468 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=eD-U3bnOcIkC&hl=cs&pg=GBS.PA713>

STEINMETZ, Robert a Anders WIVEL. *Small states in Europe: challenges and opportunities*. Burlington, Vt.: Ashgate Pub. Company, 2010. ISBN 9780754677826.

STORRS, K. Larry a Barry SKLAR. *Appendix 7, Panama Canal. In: A New Panama Canal Treaty, a Latin America Imperative, Report of a Study Mission to Panama, November 21-23, 1975, Pursuant to H. Res. 315* [online]. Washington: U.S. Government Printing Office, 1976, s. 44 [cit. 2020-05-16]. IB74138. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=zpbQAAAAMAAJ&hl=cs&pg=GBS.PA38>

SUTTON, Paul. What are the Priorities for Small States in the International System? *The Round Table* [online]. 1999, **88**(351), 397-402 [cit. 2020-04-05]. DOI: 10.1080/003585399107938. ISSN 0035-8533. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/003585399107938>

TANNER, James C. Puzzle in Panama-Torrijos Brings Calm, Prosperity to Nation at Expense of Freedom. In: United States Congress, House Committee on Foreign Affairs, Subcommittee on Inter-American Affairs. *Panama Canal, 1971, Hearings Before the Subcommittee on Inter-American Affairs of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, Ninety-second Congress, First Session on H. Res 74,154,156 and Other Resolutions* [online]. Washinton: US Government Printing Office, 1971, s. 53 [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=UwLEU7OVicQC&pg=GBS.PA51>

TORRES ABREGO, José E. Panamá: efectos del régimen de Torrijos en la estructura económica. *Comercio Exterior* [online]. Mexiko, 1982, **32**(1), 56-69 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <http://revistas.bancomext.gob.mx/rce/magazines/655/7/RCE7.pdf>

Transcript of Monroe Doctrine. In: . President Monroe's seventh annual message to Congress: The Avalon Project at Yale Law School, 1823, ročník 1, číslo 1. Dostupné také z: <https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=23&page=transcript>

Treaty Concerning the Permanent Neutrality and Operation of the Panama Canal (Neutrality Treaty). In: . Washington, 1977. Dostupné také z: https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-11/neutrality_panama_canal.xml

Trends in Major Categories of Treaties. *Treaties and Other International Agreements: The Role of the United States Senate* [online]. 1. Washington: Congressional Research Service Library of Congress, 2001, s. 246-247 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-106SPRT66922/pdf/CPRT-106SPRT66922.pdf>

TUMBARELLO, Patrizia, Ezequiel CABEZON a Yiqun WU. *Are the Asia and Pacific Small States Different from Other Small States?*. Working Paper 13/123. International Monetary Fund, 2013. ISBN 9781484339190.

TYROLER, Deborah. *Update On U.S. Military Invasion Of Panama* [online]. University of New Mexico Digital Repository, 1989, (071497) [cit. 2020-05-07]. ISSN 1089-1560. Dostupné z: <https://digitalrepository.unm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4619&context=noticen>

United States-Panama Relations. *Special Warfare Area Handbook for Panama* [online]. Washington: U.S. Government Printing Office, 1962, s. 313 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=5l0zAAAAIAAJ&hl=cs&pg=GBS.PA312>

VAN EVERA, Stephen. *Guide to methods for students of political science*. Ithaca: Cornell University Press, 1997. ISBN 978-0-8014-8457-5.

VESELÝ, Zdeněk. *Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny)*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-505-0.

Vienna Convention on Diplomatic Relations. In: . Vienna: United Nations, Treaty Series, 1961, ročník 500. Dostupné také z: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf

Vienna Convention on the Law of Treaties. In: . Vienna: United Nations, Treaty Series, 1969, ročník 1155, číslo 18232. Dostupné také z:

<https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf>

Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations. In: . Vienna: United Nations publication, 1986, ročník 2.

Dostupné také z:
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-3&chapter=23&clang=_en

VITAL, David. *The Inequality of States: A Study of the Small Power in International Relations*. In: INGEBRITSEN, Christine, Iver NEUMANN, Sieglinde GSTÖHL a Jessica BEYER, ed. *Small States in International Relations*. Seattle: University of Washington Press, 2006, s. 150. ISBN 0295985240.

WALTZ, Kenneth N. *Theory of International Relations* [online]. 1. University of California, Berkeley: Addison-Wesley Publishing Company, 1979 [cit. 2020-05-06]. ISBN 0-201-08349-3. Dostupné z:

https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/486328/mod_resource/content/0/Kenneth%20N.%20Waltz%20Theory%20of%20International%20Politics%20Addison-Wesley%20series%20in%20political%20science%20%20%20%201979.pdf

WATTS, Michelle Arnold a Kimberly DANNELS-RUFF. *The US and Panama: The Evolution of an Asymmetric Relationship*. *Delaware Review of Latin American Studies* [online]. 2011, 12(1), 5 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <http://udspace.udel.edu/handle/19716/19692>

WEEKS, John a Phil GUNSON. *Panama: Made in the USA*. 1. London: Latin America Bureau, 1991, 19-40. ISBN 0906156556.

WISEMAN, Geoffrey. *Distinctive Characteristics of American Diplomacy*. *The Hague Journal of Diplomacy* [online]. 2011, 6(3-4), 235-259 [cit. 2020-05-06]. DOI: 10.1163/187119111X596082. ISSN 1871-1901. Dostupné z: http://bellschool.anu.edu.au/sites/default/files/uploads/2017-05/geff_wiseman_-_hague_journal.pdf

WIVEL, Anders, ARCHER, Clive a Alyson J. K BAILES, ed. *Small states and international security: Europe and beyond / edited by Clive Archer, Alyson J.K. Bailes, Anders Wivel* [online]. London and New York: Routledge, 2014 [cit. 2020-04-06]. ISBN 9781315798042. Dostupné z:

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/reader.action?docID=1683235>

World Population Prospects 2019. In: *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division* [online]. United Nations, c2019 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>

YATES, Lawrence A. *The U.S. Military Intervention in Panama Origins, Planning, and Crisis Management June 1987–December 1989* [online]. 1. Washington D.C.: Center of Military History, United States Army, 2008, 11 s. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: https://history.army.mil/html/books/just_cause/CMH_55-1-1_Just_%20Cause_opt.pdf

ZARTMAN, I. William a Jeffrey Z. RUBIN. Symmetry and Asymmetry in Negotiation. In: ZARTMAN, I. William a Jeffrey Z. RUBIN, ed. *Power and Negotiation*. 1. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2002, s. 277-280. ISBN 0472089072.

ZIMBALIST, Andrew S. a John WEEKS. Prelude to Crisis. *Panama at the Crossroads: Economic Development and Political Change in the Twentieth Century* [online]. University of California Press, 1991, s. 134 [cit. 2020-05-15]. ISBN 978-0-520-07501-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=PWF5aiOyHrUC&lpg=PA128&dq=barletta%20imf%20loan&pg=PA134#v=onepage&q=barletta%20imf%20loan&f=false>

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

**Komparace panamských vlád Omara Torrija a Manuela Noriegy
a jejich diplomatických vztahů se Spojenými státy americkými**

Jméno: Bc. Tomáš Koutský

Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Rok odevzdání projektu: 2019

Úvod do problematiky

Spojené státy a Panama mají od roku 1903, tedy roku nezávislosti Panamy, velice specifické vztahy, které se vyvíjely v průběhu 20. století. Tyto vztahy plynou z americké pomoci Panamě při nezávislosti od Velké Kolumbie, ale také z teritoriálního vlastnictví, které Spojené státy americké v Panamě měly v rámci Panamského průplavu od jeho počátku až do předání správy kanálu zpět do panamských rukou v roce 1999.

V této práci se hodlám zaobírat dvěma obdobími v panamských dějinách. První se bude týkat období 1968-1981, které je spojené s osobou Omara Torrija. Ten do roku 1972 neoficiálně, po změně Ústavy v hranicích institucionálních velel Panamě až do své předčasné smrti, způsobené leteckou nehodou. Tento autoritářský vládce se skrze svou vojenskou juntou snažil o vytváření programů pro zlepšení životních podmínek převážně venkovského a marginalizováno obyvatelstva. Jeho období se označuje termínem Torrijismus, což blíže popíši v práci. Mezi jeho nejslavnější mezinárodní úspěch patří uzavřením dvou smluv s americkým protějškem Jimmym Carterem. Jedná se o tzv. *Panama Canal Treaty* a *The Treaty Concerning the Permanent Neutrality and Operation of the Panama Canal*.

Druhým sledovaným období bude ohraničeno v letech 1981-1989, tedy roky, během kterých v Panamě vládl Torrijův nástupce, generál Manuel Noriega. Toto období je charakterizováno zvýšenou represí vůči opozičním předákům a kritikům, kteří často končili mrtví za nejasných okolností. Dále byl Noriega obviňován z účasti v drogových operacích. Noriegův režim byl na konci roku svržen americkou invazí, v rámci *Operation Just Cause*, což doteď vyvolává otázky o legitimitě této akce, již Valné shromáždění OSN odhlasovalo jako agresi vůči Panamě z hlediska mezinárodního práva. Později invazi mj. kritizovala i Organizace amerických států (OAS).

Podíváme-li se důkladněji na srovnání těchto dvou režimů, vyskytnou se zde body, které mají oba režimy podobné či shodné a ty, jenž je oddělují. V prvním případě ovšem autoritářský Omar Torrijos spolupracoval se svými americkými protějšky a zajišťoval Panamě postupnou prosperitu, v druhém případě vyústila vlády Manuela Noriegy v invazi.

O autoritářských režimech Panamy vyšlo v průběhu let mnoho akademických prací, které se ovšem převážně zaměřovaly na politické, bezpečnostní a ekonomické aspekty těchto režimů. Toto ve své práci také skloubím, ale přidám k tomu i aspekt diplomacie těchto režimů

vůči Spojeným státům americkým. V rámci diplomatických vztahů hrála politika okolo Panamského průplavu naprosto stěžejní roli.

Navíc toto srovnání zasadím do kontextu prostředí, které bylo v 70. a 80. letech v Latinské Americe. Oba státníci hráli např. důležitou roli i v sousední Nikaragui.

Nelze opomenout ani fakt, že Panama jako tzv malý stát získala od USA do té doby nevídané koncese v rámci průplavu.

V práci se nechci zabírat pouze historickou stránkou věci. Má práce by měla chce zároveň přidat do tohoto vybraného území koncept malých států a poukázat na to, v jaké míře a s jakou úspěšností dokázali výše zmínění státníci pracovat s touto teoreticky nevýhodnou pozicí Panamy v prostředí mezinárodních vztahů.

Cíle výzkumu

Rozdílné charakteristiky obou režimů se musely promítnout do vztahů s hegemonem v této oblasti. V současnosti již USA nemají tak velký vliv v regionu jako během 20. století, což může být zapříčiněno i současnou pestrostí politických orientací různých lídrů latinskoamerických zemí, oproti autoritářským režimům století minulého. Nelze opomenout ani velký vliv v 19. století, jenž je zvýrazněn Monroeovou doktrínou

V práci zmíním i dřívější historii mezi Panamou a USA, ovšem nezaměřím se na ní zdaleka tak detailně, jako na výše popsaná období. Myslím si, že drobný popis může pomoci čtenáři mé diplomové práce, neznalého historicko-politického vývoje v oblasti k lepšímu zorientování a pochopení tématu.

Z historického hlediska měl Torrijův autoritářský režim diametrálně odlišné vztahy s USA oproti jeho nástupci Noriegovi. Ve své práci se pokusím přijít na důvody proč tyto dva režimy měly vůči dominantnímu aktéru západní hemisféry tak rozdílné vztahy. V prvním případě toto vyvrcholilo smlouvami o neutralitě a podstoupení Panamského průplavu v horizontu 20 let ze strany USA, v případě druhém invazí a svržením režimu, s následným uvězněním Noriegy.

Neskončím pouze u důvodů, proč se tyto vztahy lišily. Pokusím se zaměřit i na to, jak se tyto postoje změnilly v rámci diplomacie. Pokusím se najít určité diplomatické zvyklosti a

změny, které reflektovaly situaci v rámci diplomatických vztahů mezi Panamou a USA v rámci obou režimů.

Dále je mi také známá dostupná literatura, která popisuje chování menších států na mezinárodním poli. Panama je v současnosti na 4 milionech obyvatel. Ve zkoumaném období byla ovšem její populace v rozmezí 1,5-2,5 milionu obyvatel. Ačkoli se nejedná o jedinou proměnnou, oba populační údaje ji klasifikují jako tzv malý stát v mezinárodních vztazích. Pokusím se vysvětlit, jak je možné, že malý stát, jakým Panama bez pochyby byla, dokázal manévrovat v diplomatickém prostředí obstojně a s takovými výsledky, jak jsem popisoval výše.

Přehled literatury

Teoretické ukotvení

VAN EVERA, Stephen. Guide to methods for students of political science. Ithaca: Cornell University Press, 1997. ISBN 978-0-8014-8457-5.

KLOTZ, Audie a Deepa PRAKASH. Qualitative methods in international relations: a pluralist guide. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. Research methods series. ISBN 9780230241756.

Tyto dvě knihy použiji pro konceptualizaci své práce. Svou práci hodlám pojmout jako komparativní případovou studii. Věřím, že tyto dva tituly mi budou stačit. S Van Everou mám již zkušenost z doby psaní bakalářské práce.

Diplomacie

VESELÝ, Zdeněk. Diplomacie: (teorie - praxe - dějiny). 3. upravené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-727-6.

BERRIDGE, Geoff. Diplomacy: theory and practice. Second edition. Basingstoke: Palgrave, 2002. ISBN 0-333-96929-4.

JÖNSSON, Christer a Richard LANGHORNE. Diplomacy. London: Sage Publications, 2004. Sage library of international relations. ISBN 1-4129-0143-X. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0657/2004091033-d.htm>

Tato tři díla plánuji použít pro ukotvení svých proměnných, jelikož mimo jiné budu analyzovat diplomatické vztahy mezi oběma státy. Využiji je k tomu, abych se zorientoval v diplomatických termínech a funkcích, které jsou příkládány určitým termínům (rozdíl mezi memorandem a nótou, navazování a přerušování diplomatických vztahů apod.). Tyto termíny mi poté pomohou vysvětlit vzájemné vztahy mezi zeměmi.

Dále plánuji získávat materiály z archivů USA.gov, Reaganlibrary.gov, The National Security Archive a dalších. Bohužel ne všechny dokumenty jsou v současné době deklasifikované, ale lze najít slušné množství zdrojů o interakcích mezi oběma státy. Informace o operaci Just Cause ovšem stále nebyly deklasifikovány, ačkoli o to panamská vláda požádala USA v roce 2016.

Malé státy v mezinárodních vztazích

INGEBRITSEN, Christine. Small states in international relations. Seattle: University of Washington Press, c2006. New directions in Scandinavian studies. ISBN 0-295-98524-0. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/toc/ecip067/2006002213.html>

HANDEL, Michael I. Weak states in the international system. London: Frank Cass, 1990. ISBN 0-7146-3385-2. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0652/89071277-d.html>

Výše zmíněnou literaturu využiji pro přiblížení problematiky malých států v prostředí mezinárodních vztahů. První titul je výborným sborníkem s články od Roberta Koehanea, Davida Vitala a dalších.

Handel pojednává o věci více v rámci realistické tradice, v duchu Morgenthaua a spol. se zaměřuje na materialistickou stránku věci s důrazem na bezpečnost malých států. Počítám i s dalšími autory, ovšem v současné době jsem četl jen útržky a nejsem si jistý, jak moc relevantní budou k mé práci, tudíž jsem je nezařadil do seznamu.

Panama

OPATRŇÝ, Josef. Panama. Druhé, rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Nakladatelství LIBRI, 2019. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-575-0.

WEEKS, John a Phil GUNSON. Panama: made in the USA. London: Latin America Bureau, 1991. ISBN 0-906156-55-6.

BETHELL, Leslie. Historia de América Latina, Tomo XIV

CONNIFF, Michael L. Panama and the United States: The Forced Alliance

Toto je stručný výčet literatury, kterou hodlám využít pro bádání o historii Panamy. Některé z uvedených literatur pojednávají dokonce i o vztahu mezi USA a Panamou, což je pro práci výhodou (Weeks a Gunson, Coniff) Předpokládám, že budu hledat i ve španělských zdrojích, ovšem v době psaní této předlohy jsem se k žádné španělské literatuře nedostal, pokud pominu různé akademické články, které jsem našel na internetu.

Konceptualizace, Operacionalizace

Práce bude vytvořena na bázi komparativní případové studie. Na jedné straně budu porovnávat proměnné na straně Omara Torrija, na straně druhé proměnné u režimu Manuela Noriegy. V obou případech budu hledat odpovědi na otázku, jak probíhaly diplomatické vztahy mezi tou či onou vládou. Nelze opomenout ani na výsledný produkt těchto nezávislých proměnných. To by měla tvořit závislá proměnná, diplomatické vztahy a výstup v podobě praktických opatření.

-Co se celkového rozložení práce týká, předpokládám následující rozvržení. Po úvodu bude popsána teoretická část, ve které vyčlením hledané nezávislé proměnné (mezinárodní smlouvy, úroveň diplomatických výstupů ve formě memorand, nót, komuniké apod..). Po teoretickém vymezení představím do hloubky oba režimy, jejich společné rysy a jejich rozdíly, tedy prvky, které se očekávají u komparativní studie. Popíšu, v jakém stavu se Panama nacházela pod jejich vládami.

Očekávám také, že zahrnu i teoretickou část o významu malých států v mezinárodním prostředí a jejich chování. Existuje nespočet způsobů, jak nahlížet na vývoj tzv malých států v mezinárodním prostředí. Přeci jen na problematiku nahlíží jinak (neo)realistická škola a jinak např. konstruktivisté, či (neo)liberalisté.

V následující části začnu popisovat diplomatické vztahy mezi režimy a USA. Je zřejmé, že struktura režimu a z velké části i osobnostní prvky panamských vůdců hrály velkou roli při

diplomatických vztazích na nejvyšších úrovních. Také je nutné vzít v potaz, že panamští lídři během let jednali s mnoha různými americkými státníky, časové posloupnosti: Richardem Nixonem, Geraldem Fordem, Jimmy Carterem, Ronaldem Reaganem a Georgem Bushem. Přeci jenom je zřejmé, že americká zahraniční politika metu demokratickým Carterem a Omarem Torrijem měla jiné konotace než ta mezi republikánem Reaganem a Manuelem Norieou.

Nelze se zaměřit pouze na státníky, do práce zakomponovat i domácí aktéry a tlaky v obou zemích a specifické mezinárodní prostředí, které hrálo v západní hemisféře velkou roli. Mezinárodním prostředím nemám na mysli pouze prostředí Studené války, ale také roli, kterou hrály diplomatické sbory obou zemí v prostředí mezinárodních organizací, jako např. OSN či OAS.

Předpokládám, že poslední část mé práce bude tvořit závěr, který v určitých pasážích bude korespondovat s úvodem, navíc také dodá výsledky mého bádání.

Očekávám, že v práci budu čerpat z již dostupné literatury, pokud půjde o vyhledávání podkladů o dvou výše zmíněných režimech. Je pravděpodobné, že značná část mé literatury bude pocházet z anglických, anebo španělských zdrojů. Stejně jako při mé předchozí bakalářské práci, která se zaměřovala na komparaci turecké armády před a po puči 2016 je možné, že se pokusím kontaktovat české odborníky na danou geografickou oblast a provedu s nimi na toto téma zdokumentované rozhovory. Lze předpokládat, že popis režimů bude prolínat roviny ekonomické, politické, bezpečnostní a sociální.

Jak jsem již uvedl, náplní práce bude hledání diplomatických kontaktů obou režimů vůči Spojeným státům americkým. Co se diplomacie týká, tu lze vymezit zeširoka. V této práci se ovšem zaměřím na diplomatickou komunikaci, diplomatické písemnosti a dokumenty a mezinárodní jednání, uzavírání smluv, velvyslance apod.

Myslím si, že s aspektem historických milníků nebude díky době, která od tohoto období uplynula, značný problém. Mám obavy o hledání oficiálních jednání mezi oběma státy. Určitě bude jednodušší nalézt a popsat milníky jako již zmíněné smlouvy, vyhoštění diplomatů, či komunikaci mezi oběma státy na půdě mezinárodních organizací, jakými jsou například Organizace spojených národů, či Organizace amerických států. Stíženou práci předpokládám při hledání běžnějších diplomatických činnostech, jakými by mohly být výstupy z jednání apod. Myslím si také, že diplomatická jednání mezi oběma státy budou intenzivnější v období 1977-78 či 1989, než např. v druhé polovině 60. let.

Výzkumné otázky, Teze

Podle dostupné literatury malé státy prosazují své zájmy na mezinárodním poli, ovšem míra jejich úspěchu je značně rozdílná. Již z lingvistického hlediska je zřejmé, že „malý“ stát bude mít v prostředí mezinárodních vztahů nevýhody před státem „velkým“ (velmocí). Opak může být v určitých momentech pravdou. Být malým státem nutně neznamená být zcela znevýhodněn na poli mezinárodních vztahů, jak předpokládá realistická tradice mezinárodních vztahů. Pokud si malý stát vytvoří dobrou agendu s jasnou strategií a dokáže se jí držet, může v určitých ohledech donutit vyjednávacího partnera k ústupkům. Nelze takto vyjednávat na mnoha frontách, BATNA potenciál se tím snižuje.

Prostředí po druhé světové válce, kdy došlo k rozmachu mezinárodních organizací všeho druhu, je prostředím vyhovujícím takovýmto státním entitám. Síť mezinárodních organizací a členství v nich samotných vytváří určitý prostor, ve kterém se menší státy mohou realizovat, a dokonce získávat i kredit na úkor států větších. Tento kredit zpravidla získávají při důkladném prioritizaci agendy a při správném manévrování v mezinárodním prostoru.

Panama jako malý stát, jehož samotná nezávislost od Velké Kolumbie byla umožněna díky americkému vlivu v oblasti. Což vyústilo v téměř 80 let dlouhé setrvání amerických občanů na designovaném území Zóny. Historie Panamy je úzce spjata s USA, ale jejich společné vztahy prošly turbulentními obdobími, což je nejlépe vidět na diplomatických vztazích a jednáních mezi oběma stranami.

Při výzkumu bude zapotřebí brát v potaz nejen tzv two-level game theory od Roberta Putnama, která počítá s vlivem vnitřních a vnějších vlivů na zahraniční politiku dané země. Mezi tzv vnitřní faktory počítá s vnitřní politickou situací, institucionálním státního aparátu, vnitřní bezpečností a ekonomická situace apod. Mezi vnější faktory se zařadí členství v mezinárodních organizacích, ale také události, které se děly ve světě a které mohly ovlivňovat i rozhodnutí panamských představitelů, ale hlavně i jejich amerických protějšků. Zde hledám inspiraci od Rosenaua.

Bude zapotřebí vzít také v potaz i určité lidské vlastnosti státníků, jelikož i taková proměnná formuluje ve vrcholné politice vztahy mezi zeměmi. Domnívám se, že nelze jednu věc nadřadit nad jinou, vždy jde o symbiózu těchto tří proměnných.

Má výzkumné otázky budou následující:

1. Jaké byly rozdíly mezi panamskými vládami Omara Torrija a Manuela Noriegy?
2. Jak se tyto odlišnosti promítly do zahraniční politiky vůči Spojeným státům americkým? V jaké rovině jsou tyto odlišnosti viditelné? Čeho docílily?
3. Jak využila Panama svou pozici malého státu ve smlouvách zabývajících se problematikou Panamského průplavu?

Domnívám se, že v rámci první výzkumné otázky se zaměřím na institucionální zakotvení jejich vlád, vnitřní bezpečností a ekonomickou situaci, sociální programy apod. Je nutné vzít i fakt, že oba státníci se chovaly i trochu jinak v rámci politiky k blízké Nikarague, která se potýkala s povstáními proti autoritářské vládě Somozy pod taktovkou tzv Sandinistas.

Druhá výzkumná otázka bude do roku 1979 centrována na problematiku Zóny okolo Panamského průplavu. Jednání se táhla dlouhá léta, která se pokusím blíže analyzovat. Nepochybně v nich hrála důležitou roli jak osoba Torrija, tak i dobře zvolená vyjednávací taktika a silná domácí pozice. Počítám s tím, že u případu Noriegy dojde k jasným ukazatelům zhoršování vztahů. Dále počítám i se zhoršenou ekonomickou a politickou situací v Panamě.

Ve třetí otázce se vrátím k problematice malých států. Pokusím se analyzovat, jak využívala Panama svou pozici v porovnání se supervelmocí. Jak je možné, že vůbec došlo k odstoupení Panamského průplavu, když roky před podepsáním smlouvy vyhlašovali Američané, že jsou schopni pouze drobných ústupků? Na druhou stranu, co se pokazilo do takové míry, že bylo nutné intervence v roce 1989?